

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

כי תשא

מאוצר שיהותנו ומאמדיו
של הרב"ג מו"ד המקובל
רבי בניהו ושישבר שמואלו שליט"א

התשפ"ד

כל הזכויות שמורות
למוכן "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדה שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למוכן "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רהל**

שמואלי

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

הלכות קריאת שמע

מצות עשה לקרוא קריאת שמע שחרית וערבית, שנאמר (דברים ו, ז) "ודברת בם וגו' בשכבך ובקומך" א. והם שלש פרשיות, שמע, והיה אם שמוע, ויאמר.

- א. מצוה מן המובחר, לקרוא קריאת שמע של שחרית קודם הנץ החמה, דהיינו שיתחיל הקריאה רגעים אחדים קודם הנץ, ויתפלל שמונה עשרה עם הנץ החמה^ב. ומי שיוכל לכוין לעשות כן, שכרו מרובה מאד^ג.
- ב. צריכים להזהר לגמור קריאת שמע, עד סוף שלש שעות זמניות מעלות השחר. ובדיעבד ישתדלו לגמור עד סוף שלש שעות זמניות מהנץ החמה. ומכל מקום אף מי שנאנס ולא קרא קריאת שמע בזמנה, טוב שיקראנה במשך כל היום^ד.

עיונים והארות

יום ברור, ולכן כאשר הק"ש של היום קודם הנץ החמה אין טורח להחזיר המוחין כי כמעט שלא עבר רגע מעט מזער שנסתלקו ולכן בנקל יוכלו להחזירם ולכן היו אומרים הוטיקין ק"ש קודם הנץ החמה ואז לא היו צריכין לומר ק"ש שתי פעמים. אך אנחנו שאין אנו אומרים ק"ש עד אחר נץ החמה הרבה בגלוי, אז כבר נסתלקו המוחין לגמרי ולא נשאר בהם דבקות ברישא דז"א ולכן אנו צריכים שתי ק"ש כדי להחזירם מדרגה אחר מדרגה אך כפי מנהג הוטיקין לא היו צריכים, לפי שהמוחין באו אז אחר חצות הנה אין צורך לטרוח להחזירם וכמעט שמעצמם חוזרים, וכשאומרים ק"ש אנו ממשיכים אחרים חדשים יותר עליונים אך עתה אנו צריכים ק"ש אחת להמשיכם וק"ש אחרת להמשיך היותר עליונים. וזה סוד שתקנו ק"ש של קרבנות למי שאינו נוהג כותיקין. אך ראיתי למורי זלה"ה שאפילו כשהיה אומר תפילה כותיקין. עם כל זה היה אומר שתי ק"ש. והטעם, כי גם כן צריך תנאי אחר שאותם המתפללים ק"ש עם הנץ החמה יהיו חסידים גמורים שתועיל מחשבתם לקיים אותם המוחין של אחר חצות שיחזרו מעצמם ואין כל אדם ראוי לזה.

ג. שו"ע (סי' נח סעי' א).

ד. שו"ת אול"צ (ח"ב פ"ו תשובה א). וכן פסק מו"ר פאר הדור בהליכות עולם (ח"א פ' וארא הלכה א) וז"ל: סוף זמן קריאת שמע של שחרית, הוא כעבור שלש שעות בשעות זמניות מתחילת היום. ונחלקו רבותינו הפוסקים אם יש לחשב שעות היום מעלות השחר ועד צאת הכוכבים, או מזריחת השמש ועד שקיעתה. ולענין הלכה למעשה נראה שטוב להחמיר בדברים שהם מן התורה לחוש לשתי הסברות. אבל בדברים שהם מדרבנן, יש לסמוך על האומרים לחשב הזמן מזריחת השמש ועד שקיעתה, בין להקל ובין להחמיר. (ורק לענין סוף זמן אכילת חמץ וסוף זמן ביעור חמץ, פשט המנהג להחמיר לחשב השעות מעלות השחר ועד צאת הכוכבים, משום חומרא דחמץ).

א. כ"ב הרמב"ם (פ"א מהלכות ק"ש ה"א) וז"ל: פעמיים בכל יום קוראין ק"ש בערב ובבקר, שנאמר ובשכבך ובקומך בשעה שדרך בני אדם שוכבין וזה הוא לילה, ובשעה שדרך בני אדם עומדין וזה הוא יום.

ואיתא בגמ' (ברכות י): אמר ר' מני גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה. ובגמ' שבת (ק"ט:) א"ר אבהו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו ק"ש שחרית וערבית וכו'. ובמדרש (ילקוט שמעוני רמז תתלה) שמע ישראל למה קורין שמע בבקר ובערב וכו' אלא מבקש אני תמורתן של קרבנות שמע ישראל בבוקר שמע ישראל בערב ועולה לפני יותר מכל הקרבנות.

ב. להרמב"ם (שם ה"א), ורבנו בחי' (בספרו כד הקמה יחוד ה') ורבנו עובדיה מברטנורא (ברכות פ"א מ"ב), היא מצוה לכתחילה ולפני זמן זה או לאחריו הוא בדיעבד, וכ"כ הבא"ח (ש"א פ' וארא אות ג). ובתוספות (ברכות ט: ד"ה כל הסומך) כתבו כל הסומך היינו כותיקין שקורים קריאת שמע קודם הנץ ותפילה לאחר הנץ, ע"כ. ובסידור רש"י (סי' ת"ז) כתב מובטח לו שהוא בן העולם הבא וכ"כ הרוקח (פירוש התפילה אות יז). ובגמ' בברכות (ט:): אמרו עליו על רב ברונא, זימנא חדא סמך גאולה לתפלה ולא פסק חוכא מפומיה כוליה יומא. ובתלמוד ירושלמי (ברכות א, א) אמר רבי יוסי ברבי בון כל מי שהוא סומך גאולה לתפילה אין השטן מקטרג עליו באותו היום, ע"כ. ובזוהר חדש (רות ל:) כתב שהקורא קריאת שמע כתיקנה, כל אבר ואבר נוטל אותה תיבה לעצמו ומתרפא, ובידוע שאינו ניזוק באותו יום. ע"כ.

ואביא לפני הלומד מש"כ הרב האר"י ז"ל מדוע צריכים בדוקא לקרות ק"ש מעט קודם הנץ החמה ונבין הדברים לפי סודם. כתב הרב בשעה"כ (דף כ ע"א) וז"ל: ענין תפילה דוטיקין שהיו נוהגין לומר ק"ש קודם הנץ החמה הטעם הוא כי אין המוחין שבאו בחצות לילה מסתלקים רק אחר היות

- ג. לכתחילה, אין לאחר ברכות קריאת שמע, אלא עד ארבע שעות זמניות מעלות השחר. ובדיעבד, אפשר לברך ברכות קריאת שמע, עד ארבע שעות זמניות מהזריחה. ולאחר מכן אין לברך ברכות קריאת שמע, אלא מיד אחר פסוקי דזמרה, קורא פרשת קריאת שמע, ועומד מיד לתפילת שמונה עשרה.¹
- ד. קודם שיקרא ק"ש, יכוין לקיים מ"ע שנצטוינו לקרא ק"ש ב' פעמים ביום, כמו"ש ודברת בם וכו' בשכבך ובקומך. גם יכוין לקיים מ"ע ליחד את השם. ויסגור עיניו ביד ימינו בפסוק ראשון, עד שישלים בשכמלו.²
- ה. יזהר לקרות קריאת שמע בכונה גדולה, באימה, ביראה, ברתת וזיע. וידקדק באותיותיה ונקודותיה וטעמיה, ויתן רווח בין הדבקים.³

עיונים והארות

בשו"ע על פניהם ר"ל על העינים. וכ"כ בפע"ח (דף מ' ע"ד) תסגור עיניך ביד ימינך כו', ואפשר שתיבות על פניהם צ"ל על העינים אך בטור לא משמע כן, ועיין בא"ר בשם מהרי"ל שהניח ידיו על עיניו כו', וכן בלשון הגמרא גבי רבי ועיין בטור, ע"כ. וכ"כ בבא"ח (שם אות ו'). [ודע כי בהן, אצבע, אמה, קמיצה, זרת, גי' אלף מאה ושמונה עשרה גי' שמע ישראל וכו' ולכן יש סוד גדול שיכסה באצבעותיו את עיניו. והנה גם החוששים של האדם שהם - אד"ם ראי"ה שמיע"ה, ריח"א, דיבור"ר, גי' ע"ה אלף מאה ושמונה עשרה כמנין שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד שבפסוק זה אנחנו מיחדים שמו יתברך וממליכים אותו על כל אבר ואבר שלנו].

ת. **שו"ע** (סי' סא סעי' א). ובזוהר חדש (פ' אחרי מות, דף עז). הפליגו בחשיבות אמירת ק"ש בכוונה, ובעונשו של מי שאינו אומר בכוונה.

ולפי דברי האריז"ל כל מצוה שהיא בלא כוונה כגוף בלא נשמה, עי' ע"ח (שער מ' פ"ב, ושער מ"ט פ"ה), כה"ח (ס"ק י').

ולהבין סוד האותיות והנקודות והטעמים, נקדים הקדמה ממש"כ בזוהר חדש (שיר השירים פט): וזה תוכן דבריו: הנה נודע כי כל האותיות שורשם בז"ת דבינה והם חקוקות למטה "בתפארת" שהוא "תורה שבכתב" פרצוף ז"א, ויורשת אותו ממנו המלכות שנקראת תורה שבע"פ, וכאשר הספירות באות לתקן את המלכות בסוד אותן האותיות, ממשיכים להם את הנקודות והטעמים מראש המלך שהוא ז"א. וז"ש הפסוק "תורי זהב נעשה לך" שהם בחינת הטעמים, "עם נקודות הכסף" הם בחינת הנקודות, והנקודות יוצאות מפנימיות מוח החכמה כדי לקיים האותיות על תיקוניהן שנדע לאיזה דרך תהיה פעולתן והנהגתן ונקודה אחת משתנה פירוש התיבה ומעביר אותה התיבה מקיומה וממשמעותה באופן אחר, כלומר שמתהפכת מהנהגה אחת להנהגה אחרת, וממשיך הזוהר ואומר לא תחשוב שהנקודות הן תיקון סופרים, חס ושלוש מלומר כן שאפילו אם כל הנביאים שבעולם יהיו כמשה שקיבל את התורה מהר סיני אין להם רשות לחדש אפילו נקודה אחת קטנה באות אחת. ע"כ. וכתב רבנו האריז"ל שהנקודות הן כנגד עשר ספירות קמץ בכתר, פתח בחכמה, צירי בבניה וכו' ולפי הניקוד יודעים באיזו בחינה אנחנו מתעסקים ובאיזה עולם אנחנו פועלים.

ה. **שו"ת** אול"צ (שם תשובה ד) ובהערות כתב וז"ל: זמן ברכות קריאת שמע הוא עד ארבע שעות מהיום, וכמ"ש בשו"ע (סי' נח סעי' ו), והשעות הן זמניות, כמבואר ברמב"ם בפירוש המשנה בפ"ק דברכות (ט), וכן כתב מרן בב"י (סי' נח) והרמ"א (סי' רלג סעי' א), ע"ש. והנה נחלקו הפוסקים בשיעור י"ב השעות הזמניות אם הוא מעלות השחר לצאת הכוכבים או מהזריחה לשקיעה. דעת המג"א (סי' נח ס"ק א') והפר"ח (סי' תמג) ועוד, דהשיעור הוא מעלות השחר לצאת הכוכבים, ולדעת הלבוש (סי' רל"ג) והגר"א (סי' תנט סעי' ב') ועוד, השיעור הוא מהזריחה לשקיעה. ונראה שדעת מרן שמשערים מעלות השחר לצאת הכוכבים, שהרי בסי' תנ"ט סעי' ב' כתב מרן ששיעור מיל הוא י"ח דקות, ע"ש, ובמג"א (שם ס"ק ג') כתב ששיעור זה הוא דוקא למשערים את היום מעלות השחר לצאת הכוכבים, אבל למשערים מהזריחה לשקיעה השיעור הוא כ"ד דקות, ע"ש ומוכח שדעת מרן שהחשוב הוא מעלות השחר לצאת הכוכבים, ולכן לכתחילה יש להזהר שלא לעבור זמן זה, וכן כתב החיד"א בשו"ת חיים שאל (ח"ב סי' לח אות ע) שפשטה ההוראה בכל המקומות למנות מעלות השחר, ע"ש. ועלות השחר הוא עשירית היום בשעות זמניות קודם נץ החמה.

ו. **בא"ח** (שם אות ו). ומקורו ע"פ מ"ש בשו"ע (סי' ס סעי' ד) וז"ל: י"א שאין מצוות צריכות כוונה, וי"א שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה. ועוד כתב (סעי' ה) הקורא את שמע ולא כיון לבו בפסוק הראשון שהוא שמע ישראל לא יצא יד"ח. וכן כתב בשעה"כ (דף כא ע"ג, וכב ע"ד) וצריך לכוין גם בק"ש של קרבנות ושעל המיטה הריני בא לקיים מ"ע דרבנן, כי עי"ז מעלין מ"ן ומורידים המוחין. אמנם הרדב"ז כתב דזה דוקא במצוות דאורייתא אבל מצוות דרבנן אין צריכות כוונה. וכ"כ בסידור הרש"ש זיע"א.

ז. **נמו'** בברכות (יג): תנו רבנן: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד - זו קריאת שמע של רבי יהודה הנשיא. אמר ליה רב לרבי חייא: לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים. אמר ליה: בר פתתי! בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים. למדו מכאן המנהג להניח היד על העינים בשעת אמירת פסוק ראשון. וכ"כ השו"ע (סי' סא סעי' ה) נוהגין ליתן ידיהם על פניהם בקריאת פסוק ראשון, כדי שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכוין, ע"כ. וכתב בשערי תשובה (סק"ו) ומ"ש

- ו. יאמר ק"ש בכוונה רבה ובשמחה עצומה, וביותר יזהר בפסוק שמע ישראל, כי מאד עמקו רזי דרזין יחודו יתברך, וכמו שהאריך בזה בזוה"ק (ז"ח מגילת רות ע"ש וירוח לך). ויזהר באמרו תיבת אחד לקצר באל"ף שלא יתעכב בה כלל. ויאריך בח' וד' דאחד. ויכוין שהוא מקבל עליו עול מלכות שמים ביראה ושמחה רבה. ויכוין למסור עצמו על קדושת ה' באמת, ובלב שלם, ובשמחה ט.
 - ז. כשקורא קריאת שמע, צריך להשמיע לאוזנו מה שמוציא בפיו. ואם לא השמיע לאוזנו, יצא בדיעבד. ואם הרהר בליבו בלי להוציא בשפתיו, לא יצא ידי חובתו, אפי' בדיעבד.
 - ח. הקורא ק"ש ולא כיון בפסוק ראשון, לא יצא ידי חובתו, וצריך לחזור ולקרותה י. ולכתחלה צריך לכוין בכל ג' פרשיות דקריאת שמע.
- ומכיון שחייבים לכוין בפסוק הראשון, לכן נבאר אותו, וזה פירושו: שמע ישראל, הבן וקבל ישראל י. ה', אדון הכל היה והיה. אלהינו, תקיף ובעל היכולות ובעל הכוחות כולם, ויקבל עליו עול מלכות שמים שלימה, ויכוין לקיים מ"ע אנכי ה' אלהיך. ה', אדון הכל, היה והיה. אחד א-יחיד ומיוחד, ה-המושל בשבעה רקיעים ובארץ, ד-מושל בארבע רוחות העולם. ויכוון לקיים מל"ת ד"לא יהיה לך אלהים אחרים על פני". וימסור נפשו על קידוש שמו יתברך, ויקבל עליו ד' מיתות בי"ד סקילה, שריפה, הרג, וחנק, ויעלה נר"ן שלו בסוד מ"ן לבחי' ו"ה שבשם, ומשם לי"ה, ומשם לקוצו של יו"ד, עד רום**

עיונים והארות

כשם רבו ומגישם למעלה וזה סוד הפסוק ולקח הכהן - הוא מ"ט המלאך, את ה-"טנא" גימטריא ששים אותיות של קריאת שמע, ע"כ.

ט. וכידוע מהספה"ק שהאדם לא יכול להתפלל לפני הקב"ה, עד שקודם יקרא ק"ש. שע"כ הוא מסיר את הס"א, וכל המסכים המפריעים.

י. הרמב"ם שם (פ"ב ה"ח). והסמ"ג (עשין יח) כתב שצריך להשמיע לאוזנו כשהוא קורא, ואם לא השמיע לאוזנו יצא, ע"כ. והסביר הב"ח שלדעת הרמב"ם והסמ"ג שאני ק"ש דכתיב בה "ודברת בם", וצריך שיהיה דיבור ממש, משא"כ לענין ברכות, ואף בברכת המזון שהיא דאורייתא, לא נאמר לשון דיבור אלא רק ואכלת ושבעת וברכת. וכן פסק בשו"ע (סי' סב סע"ג).

יא. שו"ע (סי' ס סעי' ה). וכתב מו"ר הבא"ח (ש"א פר' וארא אות ו) שישתוק בשיעור אמירת פרשה ראשונה שלא יהיה נראה כאומר שמע ישראל דמודה לב' רשיות.

יב. והבא"ח (שם אות ז) ביאר הפירוש של קבל והבן ישראל וז"ל: בפסוק שמע ישראל יעשה פסקי התיבות כל שתי תיבות ביחד, כדי לכוין בהם כפי המשמעות הזאת, והוא כי שמע פירושו קבלה, כמו שמור ושמעת תרגומו טר ותקבל, וגם הוא לשון הבנה, שמע כלומר הבן, וכן הוא כאן אומר שמע ישראל, כלומר קבל דברים אלו והבינם ותדעם שתאמין בהם, והוא כי ה' אלהינו ועוד הנה הוא אחד, ונמצא בזה יש קבלה והודאה בשני דברים, הא' הוא קבלת מלכות שמים באומרו ה' אלהינו, דמודה שקבלנו אלהותו להיות לנו לאלוה ואנחנו עבדים לו, והב' הוא ענין יחוד השם באומרו ה' אחד שהוא בלי שיתוף אחר שאין לו שני, כמ"ש אליהו זכור לטוב אתה הוא חד ולא בחושבן.

ובן הענין בטעמים ששורשם מן הכתר העליון הם ג"כ מנהיגים את האותיות, והטעמים התלויים על האותיות, הם כמו קישוטי הנזמים על האזנים, ותיבות בלא טעמים הן כאזנים של כלה בלא קישוטים ונזמים, והיא כלה שהולכת בלי שום קישוט ואור ויופי אבל אפשר עדיין לסבול. אבל תיבות בלי נקודות, הן כאשה בלא מלבושים שאינה יכולה ללכת לשום מקום בעולם, ולכן בלי נקודות אי אפשר להגות אות אחת, וכן בלי טעמים אי אפשר להגות תיבה כי לא תבין אותה, אמנם בדוחק גדול אפשר ובכל זאת יחסר אור גדול ולא נוכל להבין הענין על בוריו בלי הטעמים, כי הטעמים לתיבות הם כמו מתג ורסן לסוס המנהיג אותו כפי רצון בעליו כך תנועות הטעמים מנהיגות את האותיות בעשר הנהגות.

ודע שיש ששים אותיות בקריאת שמע שבהם צריך ליתן ריוח בין הדבקים ונזכרו בזוהר הקדוש, ובכל אות יש רמז לעולמות עליונים ויורדים מהם אורות יקרים, ויזהר האדם בעת שקורא קריאת שמע לקראה כהוגן בדקדוק ובאופן נכון.

וששים אותיות כפולות אלה באו בקבלה כי בהם יש סודות והמשכת אורות מבחינה אחת לחברתה וכמובא בסידור הרש"ש, ואין זה נוגע לאותן אותיות שהוזכרו בתלמוד ובראשונים שצריך ליזהר ליתן בהן ריוח בין הדבקים, וכנזכר בגמרא (ברכות טו): אמר רבי חמא בר חנינא כל הקורא קריאת שמע ומדקדק באותיותיה מצננין לו גהינם שנאמר בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון, וכתב בתלמוד ירושלמי (ברכות ב. ד) כגון על לבבך, על לבבכם, עשב בשדך, ואבדתם מהרה, הכנף פתיל, אתכם מארץ, נשבע ה', ע"כ.

ובזוהר חדש (לך לך מג): איתא שבכל אות מששים אותיות אלה יש סוד כבוד המלכות הקדושה העליונה, ובהם עבודת האדם עד שתגיע תפלתו לכסא הכבוד, וכשיוציאים מפיו האותיות כתקן נוטל אותן שר הפנים הוא מ"ט ששמו

המעלות, ויוריד שפע לו"ה. ויחד הוי"ה אדנו"ת כזה יאהדונהי".

- ט. אות עי"ן דשמע, ואות ד' דאחד, הן אותיות גדולות. וצריך לכוין אותן במחשבתו באותיות גדולות ד'.
- י. תיבת "אחד" נקודה בסגול וקמ"ץ, לכך ימהר בקריאת האל"ף, דהסגול"ל הוא תנועה קטנה. ולא ימהר בקריאת החי"ת, דקמ"ץ תנועה גדולה. גם מלבד זה צריך שלא יאריך באל"ף דאחד, כדי שלא יתראה כאומר "אי חד" ר"ל אין חד ח"ו. ואף על פי שאמרנו לעיל שיאריך בדל"ת, צריך להזהר שלא יתני הדלת בחוזק, שנראה כאומר "דא", אלא יאריך בה במבטא רפויה ולא דגושה טו.
- יא. בנין בית המקדש, וביאת משיח צדקנו, תלויים הם בכוונתנו ביחוד שמו יתברך בשמע ישראל, ובמסירת נפשינו על קידוש השם. ולכן ישתדל האדם בכל כוחו, לכוין היטב בפסוק שמע ישראל טו.

עינויים והארזות

חסד עם מת מצוה שנמצא מושלך בשדה ובאה לאחר כמה ימים נפש המת והכניסתו בחייו לגן עדן והראה לו שס"ה היכלות שם, ואחר כך הוליכו למקום שהדרכים נפרדות לגן עדן מכאן, ולגהינם מכאן, והכניסו לגן עדן הפנימי בלבוש מיוחד וראה שם פתח בצד דרום וממנו ששה פתחים שאין נכנסים בהם אלא אותם שקוראים קריאת שמע בכל יום ברצון ובכוונה "אמר רבי פרחיה האלהים כד אסתכלנא בההוא חלונא דפלגא, קריב ההוא ממנא וענא"ל שמייה די ממונה על תרעא דסטר דרום, אמר לי קום בקיומך וחמי האי חלון דלית רשו לאעלא תמן ולא למחמי ביה בר אינון דלעאן בקריאת שמע כדקא יאות וכל אינון דלעאן בקריאת שמע כדקא יאות שתין ממנן עאלין קמיה דמשיח ומכתירין ליה בכתרין קדישין ואמרין ליה דא הוא כתרא דפלוגי דלעא בקריאת שמע כדקא יאות" ע"כ.

ועי"ן עוד בצעטיל קטן לר"א מליזענסק זצוק"ל (או"ב) וז"ל: בפסוק ראשון של ק"ש יכוין אם יענו אותו כל אומות העולם בכל עינויים קשים ויפשטו עורו מברשו להכחיש ח"ו ביחודו יסבול כל היסורים ולא יודה להם ח"ו ויצויר בדעתו ומחשבתו כאילו עושין לו כנ"ל ובזה יצא ידי חיוב ק"ש כדין.

וכתב הרב בשעה"כ (דרוש ו' דף כד ע"ב ד"ה אמנם) וז"ל: והנה הכתוב אומר תנו עוז לאלקים על ישראל גאותו פי' כביכול השי"ת צריך עזר וסיוע וכח מן מעשה ישראל התחתונים. והנה המלכות נקרא סוכת דוד הנופלת כי בעונותינו נפלה ע"י מעשינו הרעים. וכן כאשר רוצה לעלות צריך שיהיה ע"י זכויותינו ומעשינו הטובים כי עונותינו מפילים אותה כביכול וזכויותינו מעלים אותה, וא"כ עתה א"א לה לעלות אם לא יהיה בנו צדיקים גמורים אשר נשמותיהם קדושות וטהורות שיש להם כח לעלות עד מקום אימא וע"י תעלה המלכות כנז' בתיקונים כי ישראל נק' גדפין דשכינתא להעלותה למעלה ולטעם זה הגלות מתעכב ומתארך כי אין בנו מי שיוכל לעלות במדרגה הזו כי אם יהיה בינינו מי שיוכל לעלות שם נשמתו היה מעלה גם את המל' והיה הזווג נעשה כתיקונו והיתה ממחרת קץ הגאולה. אך עתה בזמננו בעו"ה אין יכולת לעשות זווג כתיקונו למעלה ולסיבה זו הקץ מתארך וכמעט רוב הרעות והצרות הבאות על האדם באות לסיבה זו. אמנם עכ"ז יש קצת תיקון במה שנמסור נפשינו על קדוש השם בכל לב כי ע"י כן אפילו אין בנו שום מעשים טובים והרשענו עד להפליא הנה

יג. בא"ח (שם אות ט) ע"פ תקוני הזוהר תיקון י"ח ושעה"כ. ובסה"ק איתא ר"ת שמע - אחד אש, לרמוז המכוין בשמע ניצול מאש, והראה מחנניה מישאל ועזריה ודניאל. ורמז שהנשאר מן שמע ואחד הוא מ"ע-ח"ד ר"ת חנניה מישאל ועזריה דניאל, שהם מסרו עצמם על קדושת ה' וניצלו מנבוכדנצר הרשע שהחליף את שמותם, וגם רמז בשמ"ע שדרך, מישך עבד-נגו, שהם נשאו עיניהם למרום, וניצלו, ע"י שמסרו עצמם על קידוש ה'. ושמ"ע ר"ת שאו מרום עינכם שאז ריחם עליהם הי"ת בי"ג מידות של רחמים, ורמז ג"כ בשמ"ע שלש עשרה מידות.

עוד יש לפרש שמע ישראל - כל זמן שישראל שומעים ומקיימים מצוות עי"ז יהיה שם אלהים רחמים, וזהו ה' אלהינו- יהיה ה' אחד, כולו רחמים. וז"ש אלהים יחנונו ויברכנו, שאפי' ששם אלהים הוא דין, יתהפך לרחמים ויברכנו.

ועי"ן בכה"ח (סי' ע סק"ח) שכתב וז"ל: צריך שיזהר כל אדם לקחת את ילדיו לפניו יום ליום ולילה ללילה, לשמוע מפיהם שיקראו או להקרותם ק"ש ותפילה, כדי לצאת י"ח. ולא יסמוך על אמונתם, אפי' כשיודעים ליקח ספר ולקרות בעצמם, שחזקתם שאין אומרים כלום, וחבל על דמשתכחין גדולים שאין אומרים כלום, כ"ש קטנים, והקולר תלוי על צואר אביהם. חס"ל (אות ב'). ובכלל צריך שילמדם שיקראו התיבות מילה במילה, שלא יאבדו אותיות מהתיבות, שהם חשובים יותר מהמרגליות, וכוונת השמות שלא יוציאו שם מפיהם בלא כוונה.

יד. בא"ח (שם אות ח). והרב כלי יקר כתב כי משה רבנו ביקש מהקב"ה הודעני נא את דרכך, מפני מה יש צדיק ורע לו ורשע וטוב לו. אמר לו וראית אחורי לפני לא יראו, בעוה"ז אין ענין לראות, שהכל לטובת האדם, ולכן אתה רק זוכה לראות את אחורי אבל לא את פני (וידוע מ"ש וראית את אחורי הראה לו קשר של תפילין) ולכן עי"ן רבתי דשמע רואה רק אות ד' שנמצאת ג"כ בקשר של תפילין דראש - אחורי ולא לפני, ולכן האדם צריך לאמר ק"ש בכוונה גדולה, שיקבל עליו עול מלכות שמים, ויאמין בה' יתברך שהכל ממנו, והכל לטובת האדם.

טו. שו"ע (סי' סא סעי' ו-ח). בא"ח (שם אות י).

טז. ובזוהר חדש (רות נא): כתב מעשה ברבי פרחיה שגמל פעם

- יב.** בק"ש תכוין בעשרת הדברות הרמוזים בה, בפסוק שמע תכוין שרמוז אנכי ה' אלהיך, לא יהיה לך, ואהבת – לא תשא. ביתך – לא תחמוד. דגנך – לא תגנוב. ואבדתם – לא תרצה. למען ירבו – כבד את אביך ואת אמך. ולא תתורו – לא תנאף. וזכרתם – זכור את יום השבת. אני ה' – לא תענה".
- יג.** אחר פסוק ראשון צריך לומר, "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בלחש, וצריך להפסיק בין תיבת ברוך, לתיבות שם כבוד מלכותו. והכוונה מעכבת בו, כשם שהיא מעכבת בפסוק שמע ישראל". ופירושו שיתברך ויתרבה שמו ית' לעולם ועד.
- יד.** כשיאמר ואהבת את ה' אלהיך יכוין למצות אהבת ה' ושמוכן ליתן הכל בעבור אהבתו ית' שמו, ויכוין ס"ת את ה' אלהיך שם קדוש כה"ת י".
- טו.** החמשה פסוקים של פרשה א' דק"ש מתחילים באות ו' ומסיימים באות כ' גי' כ"ו שזה הוי"ה ב"ה, כנגד ה' חסדים י".
- טז.** כשיגיע אל "וקשרתם לאות על ירך" ימשמש בתפילה של יד, "והיו לטוטפות בין עיניך" ימשמש בתש"ר, וכן כשיגיע אל "וקשרתם אותם" יא".
- יז.** בקריאת שמע יש רמ"ח תיבות, וסידרם כך: פסוק שמע ופסוק ברוך שם הם י"ב תיבות, מ-ואהבת עד ובשעריך מ"ב תיבות, מ-והיה עד ושמעתם ע"ב תיבות, מ-את דברי אלה עד על הארץ נ' תיבות, מ-ויאמר עד אלהיכם ס"ט תיבות, סה"כ רמ"ה תיבות, וחוזר הש"ץ ואומר ה' אלהיכם אמת, ובזה משלים לרמ"ח תיבות, כמנין אבריו של אדם י".

עיונים והארות

תקשטי בה בפרהסיא אלא בתוך ביתך.

יט. בשעה שהוציאו את ר"ע להריגה, זמן ק"ש היה, והיה מקבל עליו עול מלכות שמים, אמרו לו תלמידיו עד כאן? וכו', והיה מאריך באחד עד שיצאה נשמתו. וכתב הגאון חיד"א ששמע מהמקובלים, שס"ת ואהבת את ה' אלהיך כה"ת, הוא שם קדוש, ומועיל להנצל מכל צרה. וזה שאמרו לו עד כאן, כלומר תאמר ואהבת ותמשיך ותכוין בשם הקדוש הזה ותנצל, והוא משיב כל ימי הייתי מצטער וכו', ולכן היה מאריך באחד ולא רצה לכוין בשם הנזכר, כדי לקדש שמו יתברך.

כ. כ"ב הרב בשעה"כ (דף כז ע"א) וכן מובא בסידור הרש"ש.
כא. שעה"כ (דף נא ע"א).

כב. ענין זה מבואר בזוה"ק בכמה מקומות (עין ח"ב עמ' קטו, ובזוהר חדש על פ' אחרי דף נט. ובתיקונים דף קלד-קלה) וכתבו הפוסקים דהקורא קריאת שמע ביחיד, בשחרית או בערבית, או שקורא קריאת שמע שעל המטה, חוזר ואומר תיבות "ה' אלהיכם אמת", כדי להשלים לרמ"ח תיבות. אבל המתפלל בציבור, ישמע תיבות אלו מפני השליח ציבור, ויצא ידי חובה. ואם חושש שמא השליח ציבור אינו בקי בהלכה לכוין להוציא את השומעים ידי חובה בתיבות אלו, טוב שיחזור עמו תיבות אלו.

והנה מרן הבית יוסף (סי' סא), הביא בשם מדרש הנעלם (והוא בזוהר חדש רות ל' ע"ג), שכל האומר קריאת שמע שלא עם הציבור אינו משלים איבריו, מפני שחסרו שלש תיבות שהשליח ציבור חוזר, מאי תקנתיה, יכוין בט"ו וי"ן דבאמת ויציב, ועם כל דא היה קורא עליו אבא מעוות לא יוכל לתקון

ע"י מסירת נפשינו להריגה מתכפרים עונותינו כולם ויש בנו יכולת לעלות עד אימא עלאה כמ"ש חז"ל גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה ישראל עד ה' אלקיך כו' כי ענין התשובה מעלה את האדם ומגיעתו עד כסא הכבוד שהיא אימא עלאה הנקרא תשובה ועי"כ תוכל המל' לעלות עמנו כי אנחנו גדפין דשכינתא כנ"ל ואז יעלו ז"ן ונשמותינו למעלה בסוד מ"ן אל אימא עלא' ז"ס על קדוש השם שהיא אימא אשר למעלה על ז"א הנק' ה'. עכ"ל.

יז. כן איתא בירושלמי (פ"ק דברכות ה"ה) ובמ"ב (סי' סא ס"ק ב).

יח. שו"ע (סי' סא סעי' יג) אחר פסוק "שמע ישראל" אומרים "ברוך, שם כבוד מלכותו, לעולם ועד" בחשאי. ומקורו ממה שאמרו חז"ל (פסחים נו.) אמר רבי שמעון בן לקיש: ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם. ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכינה. אמר: שמא חס ושולם יש במטתי פסול, כאברהם שיצא ממנו ישמעאל, ואבי יצחק שיצא ממנו עשו. אמרו לו בניו: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אמרו: כשם שאין בלבך אלא אחד - כך אין בלבנו אלא אחד. באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. אמרי רבנן: היכי נעביד? נאמרוהו - לא אמרו משה רבנו, לא נאמרוהו - אמרו יעקב. התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי.

ואמרו עוד חז"ל (במדרש רבה דברים פרשה ב' ס' לו) בשעה שעלה משה למרום שמע למלאכי השרת שהיו אומרים לקב"ה בשכמל"ו והוריד אותה לישראל ולמה אין ישראל אומרים אותו בפרהסיא, א"ר אסי למה הדבר דומה, לאחד שגב קוזמין מתוך פלטיין של מלך נתנה לאשתו ואמר לה אל

- יח.** אף על פי שמן התורה חיוב ק"ש הוא שתיים, א' בשחרית וא' בערבית, תיקנו חז"ל ארבע פעמים ק"ש. וזה סדרן במעלתם ממטה למעלה, והוא דהגרועה מכולם היא ק"ש שעל המטה, ולמעלה ממנה ק"ש דערבית, ולמעלה מזו ק"ש דקרבות, ולמעלה מזו ק"ש דיוצר, וזו היא המעולה שבכולם.^ג
- יט.** אין להחמיר על עצמו כשהוא יושב, לעמוד כדי לקרוא קריאת שמע של שחרית מעומד. והחמיר על עצמו ועושה כן, נקרא עבריין. ומ"מ יצא י"ח ק"ש י.^ד
- כ.** אם היה עומד בלאו הכי ורוצה לקרא ק"ש מעומד, משום דנח לו בעמידה באותה שעה, אינו מחוייב לישוב כדי לקרוא מיושב. ומ"מ כפי הסוד, יושב עדיף מעומד.^ה
- כא.** ספק קרא ק"ש ספק לא קרא, צריך לקרות. דק"ש היא מן התורה, וספק דאורייתא לחומרא.^ו
- כב.** אם הפסיק באמצע קריאת שמע מחמת אונס, כגון שתינוק עשה צרכיו בסמוך לו, והוכרח לשתוק, אפילו שהיה כדי לגמור את כולה, אינו חוזר לראש. אלא ממשיך אפילו לכתחלה ממקום שפסק.^ז
- כג.** כשמתחיל פר' ציצית, יאחז בשתי ידיו את הציציות, שורשם בידו השמאלית וענפיהם בידו הימנית, ולא יעזבם. ואח"כ כשאומר וראיתם אותו, יעביר הציציות ע"ג עיניו, וינשק הציציות ב"פ. וכן כשאומר ואחרי עיניכם, ינשק פ"א. וישארו הציציות בידו עד מילת לעד.^ח

עיונים והארות

אנו באצילות ובק"ש אנו בעולם הבריאה ומשם אנו מעוררים זווג או"א באצילות וזה היא סברת בית הלל כל אדם קורין כדרכן.

כה. בא"ח (שם אות טז). הליכות עולם (שם).

כו. בא"ח (שם אות יז). וכתב מו"ר מופת הדור בהליכות עולם (שם הלכה ח) ומברך לפניו ולאחריה כי כן פסק מרן בשו"ע. ואף על פי שברכות קריאת שמע מדרבנן, מכל מקום מעיקרא כן היתה התקנה, שכל שהוא חייב לקרוא קריאת שמע צריך לקרותה עם ברכותיה. ויש מהראשונים שנתנו טעם אחר, מפני שיש עליו חזקת חיוב מצות קריאת שמע, ויש ללכת אחר החזקה הקודמת של החיוב, ולכן צריך לקרוא קריאת שמע בברכותיה.

כז. בן פסק מו"ר מופת הדור בהליכות עולם (שם הלכה ט) וז"ל: מרן השו"ע (סי' פה סעי' א): קראה סירוגין, דהיינו שהתחיל לקרות והפסיק בין בשתיקה בין בדיבור וחזר וגמרה, אפילו שהיה כדי לגמור את כולה, יצא אפילו היה ההפסק מחמת אונס. ע"כ. ורק לגבי תפילה פסק בשו"ע (סי' קד סעי' ה) שאם פסק בתפילה כדי לגמור את כולה חוזר לראש. מבואר שפסק כהרי"ף והרמב"ם כשיטתו תמיד, וס"ל שלדעתם ז"ל אין חילוק בין אם הפסיק מאונס או מרצון, בכלהו חוזר למקום שפסק, חוץ מתפילה בלחוד, שאם שהיה כדי לגמור את כולה חוזר לראש.

אמנם מו"ר הבא"ח (שם) כתב וז"ל: אם הפסיק באמצע ק"ש מחמת אונס, כגון שעשה התינוק צרכיו והוכרח לשתוק, אם שהיה כדי לגמור את כולה, דהיינו מראש ק"ש ועד סוף, צריך לחזור לראש, אבל אם הפסיק שלא מחמת אונס כי אם ברצונו, שאם היה רוצה היה יכול לקרות, אז אפילו אם שהיה זמן רב ואפילו אם הפסיק בדיבור, אין צריך לחזור אלא למקום שפסק. ע"כ. ופסק כתוס' והרא"ש.

כח. שעה"ב לרבנו האר"י ז"ל (דף כז ע"א).

וחסרון לא יוכל למנות, אותן שלש תיבות דקריאת שמע ששליח ציבור חוזר לא יוכל למנות אותן לתשלום רמ"ח כשאר הציבור. ע"כ.

ומרן החיד"א בברכ"י (סק"א) כתב, שלפי מה שאמרו בירושלמי (ברכות פרק ה' הלכה ג'), דהאומר מודים מודים משתקין אותו, היינו דוקא בציבור ולא ביחיד, הוא הדין הכא דשרי ליחיד לחזור ה' אלהיכם אמת. וסיים מרן החיד"א, ששמע שכן כתב מהרח"ו, שכן נהג רבנו האר"י ז"ל, ושכן כתב כיוצא בזה הראב"ד, והובא בשבולי הלקט (סי' ה'). ע"ש.

ועיין בכה"ח (סי' ק י"ד) שמנהג ק"ק בית אל שאף בציבור אומרים כל אחד ואחד עם השליח ציבור, ואינם סומכים על אמירתו, מפני שכל אחד רוצה לכוין בעצמו הכוונה השייכת לג' תיבות אלו. ע"ש. וכן כתבו החסד לאלפים (סק"ג), ובשו"ת פרחי כהונה (סי' כה), ובספר עוד יוסף חי (פרשת משפטים אות ו').

ומספרים על הכתב סופר, שהוא ראה זקן אחד בגיל מאה ויותר, ושאל אותו במה הארכת ימים, אמר לו אין לי קושיות על ה' יתברך, תמיד אני אומר שמע ישראל בכוונה, ומאמין שהכל ממנו יתברך ויתעלה, ומי שיש לו קושיות יקראו לו למעלה מהר.

בא וראה מה מתרגם יונתן בן עוזיאל על ענין כזבי בת צור שבעבירה מתו עשרים וארבעה אלף ובאו למשה ונעלמה ממנו הלכה, והיו בני ישראל בוכים ואומרים ק"ש כי היא סגולה לעצור המגפה ואח"כ קם פינחס ויקח רמ"ח בידו - את הרמ"ח תיבות שבק"ש ועי"כ פסקה המגיפה. וכן איתא בזוה"ק.

נג. בא"ח (שם אות ב). ודעת מו"ר מופת הדור שסידרם ק"ש דשחרית ואח"כ דערבית שהם מדאורייתא, ואח"כ דקרבות, ואח"כ ק"ש שעל המטה.

נד. בא"ח (שם). הליכות עולם (ח"א פ' וארא הלכה ו). והטעם הוא שאין אנו חייבים לקום מעומד בק"ש כמו בעמידה שאז

כד. כשמסתכל בציציות יכוין לקיים מ"ע מן התורה של "וראיתם אותו" כ"ט, ויכוין שתיבת עי"ן גי' מאה ושלושים כמנין ה"פ שם הוי"ה ב"ה ל. ויצייר בלבו צורת הציציות בצבע לבן עם חוט תכלת כיון שיש סוד בדבר שאף שלא מצוי לנו התכלת אותה הארה של התכלת לא נפסקה. כמ"ש מהרח"ו ז"ל לא.

כה. כשאומר "אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים יכוין לקיים מ"ע לזכור יציאת מצרים ל"ב.

כו. בק"ש יש ח"י אזכרות ורמ"ח תיבות, כנגד ח"י חוליות ורמ"ח אברים. ויכוין בכל תיבה לתקן אבר אחד שבו חטא, ולזה כופל הש"ץ ה' אלהיכם אמת, להשלים הרמ"ח. ויכוין שיותקנו רמ"ח אבריו מגופו נפשו רוחו ונשמתו ל"ג.

מאמרי הזוה"ק

זהר על פטום הקטורת

ח"א ק"א ע"א

אמר רבי יצחק בא וראה מה כתיב כתוב ויאמר משה אל אהרן קח את הפתחה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטרת. אמר ליה לו אהרן לפה. אמר כי יצא הקצף מלפני יי וגו'. מה כתיב כתוב ויזין אל (דף קא ע"א) תוך הקהל והנה החל הנגף בעם. וכתיב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המנגפה. ולא יכיל מלאכא דמחבלא לשלטאה ונתבטלא מותנא ולא יכול היה המלאך המחבל לשלוט ונתבטלה

המגפה.

ויקהל רי"ח ע"ב

בגוונא דא קטרת בעין הציץ שמי שהיה מסתכל בו היו פניו נופלים מפחד הבורא, והיה נשבר ליבו וחוזר בתשובה, כן הוא הקטורת, כל מאן דארח ביה הוא תננא כל מי שמריח באותו עשן הקטורת, כד סליק תהוא עמודא מההוא מעלה עשן כאשר עולה אותו עמוד עשן על ידי אותו מעלה עשן שהיו שמים בקטורת עי"ז היה עשן הקטורת מתמר ועולה כמקל עד שמגיע לתקרה ואז היה יורד בכתלים והיה הבית מתמלא עשן, וזה הריח, הנה מברר לפיה, בברירו (בנהירו באור בחדוה של שמחה)

עיונים והארות

- כתב הכה"ח (סי' כד ס"ק יד) וז"ל: נמצא בשם הקדמונים, שכל המעביר ציצית על עיניו כשקורא פרשת ציצית, יהא מובטח שלא יבא לידי סימוי עינים. (קיצור של"ה סוף דיני ציצית דף מ ע"א ובהגהה דף ט"ל ע"ד, ועוד).
- כט. עוי"ח (פר' וארא אות ב). כה"ח (סי' מח ס"ק א ד"ה שמע).
- ל. האריז"ל בשעה"כ (דף כז ע"ב), בא"ח (ש"א פר' וארא אות כב).
- לא. האריז"ל בשעה"כ (שם), בא"ח (ש"א פר' נח אות יז).
- לב. האריז"ל בשעה"כ (שם), בא"ח (ש"א פר' שמות אות ה).
- לג. עיין בזוה"ק פר' אחרי (נט. צה). שכתב וז"ל: כל איניש דיקרי ק"ש כדקא יאות כל תיבה ותיבה משפיע בכל אבר ואבר דיליה. עכ"ל.

לְמַפְלַח לְמֵאֲרִיָּה היה מברר לבו של האדם בבירור זך וטהור לעבוד את הקב"ה באמת, **וְאֶעֱפָר מִנִּיה** [א] **זוֹהֵמָא דִּי־צַר הָרַע** ומעביר ממנו זוהמת וקליפת היצה"ר, **וְלֹא הָוָה לִיָּה אֱלֹא לְבֵא חֲדָא**, **לְקַבֵּל אֲבוּהָ דְבְשָׁמְיָא** ולא היו לו לאדם אלא לב אחד כנגד אביו שבשמיים. **בְּגִין דְּקַטְרַת, תְּבִירוֹ דִּי־צַר הָרַע אִיהוּ וְדָאֵי בְּכָל סְטָרִין** לפי שהקטורת משבר את כח היצר הרע שהוא ודאי מקיף את האדם מכל הצדדים והקטורת משבר אותו מכל הצדדים. **וּבְמָה דְצִיץ הָוָה קָאִים עַל גִּיסָא** וכמו שהציץ היה עומד על נס, שכידוע כל מי שהיה מסתכל בו היה חוזר בתשובה וזה נס גדול, **אוּף קַטְרַת ג"כ** הקטורת עומדת על נס זה, שמי שמריח בו חוזר בתשובה ועובד את השי"ת בכל ליבו. **דְּלִית לָךְ מְלָה בְּעֵלְמָא** שאין לך דבר בעולם, **לְמַתְפַּר לִיָּה לְסִטְרָא אַחְרָא, בַּר קַטְרַת** לשבור את כח הסטרא אחרא חוץ מהקטורת שהוא הכח הגדול ביותר.

תָּא חָזִי מַה בְּתִיב בא וראה מה כתוב, (במדבר יז) משה אמר לאהרן **קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קַטְרַת. מָאֵי טַעְמָא** מדוע ומה הטעם שציווה הקב"ה להביא קטורת. **כִּי יֵצֵא הַקָּצֶף מִלְּפָנַי יִי, תַחַל תִּנְגַּף. דְּהָא לִית תְּבִירוֹ לְהַהוּא סְטָרָא בַּר קַטְרַת** שהרי אין שבירה לאותו סט"א חוץ מהקטורת אלא הוא. **דְּלִית לָךְ מְלָה חֲבִיבָה קָמִי קְדָשָׁא בְּרִידָא הוּא, בְּקַטְרַת** שאין לך דבר חביב לפני הקב"ה כמו הקטורת. **וְקִיָּמָא לְבַטְלָא חֲרָשִׁין, וּמְלִין בִּישִׁין מִבֵּיתָא** ועומדת לבטל הכשפים ודברים רעים מהבית. **רִיחָא וְעִשָׁנָא דְקַטְרַת דְּעַבְדֵי בְנֵי נָשָׂא** אפי' ריח ועשן של הקטורת שעושים בני אדם מבטל כשפים, **בְּהַהוּא עוֹבְדָא אִיהוּ מְבַטֵּל, כָּל שְׂפָן קַטְרַת** ומה באותו מעשה שעושים סתם בני אדם בביתם כל מיני עשנים הוא מבטל כישופים כ"ש מה שהקטירו אבותינו בבית המקדש שהוא מבטל כוחות הס"א ויצה"ר.

ועוד אומר רשב"י **מְלָה דָּא גִזְרָה קִיָּמָא קָמִי קְדָשָׁא בְּרִידָא הוּא** דבר זה גזירה עומדת וברית כרותה לפני הקב"ה, **דְּכָל מָאן דְּאִסְתָּכַל וְקָרִי בְּכָל יוֹמָא עוֹבְדָא** (נ"א פרשתא) **דְּקַטְרַת** שכל מי שמתבונן וקורא בכל יום מעשה הקטורת, **יִשְׁתַּוֵּיב מִכָּל מְלִין בִּישִׁין וְחֲרָשִׁין דְּעֵלְמָא** ינצל מכל דברים רעים וכשפים שבעולם. **וּמִכָּל פְּגָעִין בִּישִׁין** ומכל פגעים רעים, **וּמִתְהוּרָא בִישָׂא** ומתהוררים רעים, **וּמִדִּינָא בִישָׂא** ומדין רע, **וּמִמּוֹתָנָא** וממות, **וְלֹא**

עיונים והארות

א. קטורת גימ' תשט"ו, אותיות שטות, כי זה לעומת זה עשה האלהים ואין אדם חוטא אא"כ נכנסה בו רוח שטות. וא"כ הקטורת מכניעה את השטות וזה נרמז בדברי רש"י קורח שפיקח היה מה ראה לשטות זו שהוא כמספר הקטורת. קטורת מכפר על לשון הרע - יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי.

יְתֹזַק כָּל הַהוּא יוֹמָא ולא ינזק כל אותו היום, **דְּלָא יָכִיל סְטָרָא אַחְרָא לְשִׁלְטָא עָלֶיהָ** שאין יכולת לס"א לשלוט עליו, **וְאַצְטְרִיךְ דִּיכּוּיִן בֵּיהּ** וצריך האדם שיכוין בה, וכמ"ש רבנו האר"י הכוונות בשעהכ"ו וכן בסידור רבנו הרש"ש זיע"א [ב].

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִי כְּנִי נָשָׂא הוּוּ יַדְעֵי כַּמָּה עֲלָאָה אִיהוּ עוֹבְדָא דְקַטְרָת
קָמִי קְדָשָׁא בְרִיךְ הוּא אם בני אדם היו יודעים כמה עליון וחשוב הוא מעשה הקטורת לפני הקב"ה, **הוּוּ נְטִילֵי כָּל מְלָה וּמְלָה מִנִּיהּ** היו לוקחים כל תיבה ותיבה מהקטורת, **וְהוּוּ סְלָקֵי לָהּ עֲטָרָה עַל רִישֵׁיהוּ, כְּכַתְּרָא דְדַהֲבָא** והיו מעלים אותו להיות עטרה על ראשם ככתר של זהב. **וּמֵאֵן דְּאֲשְׁתַּדַּל בֵּיהּ** ומי שמשתדל בה בקטורת ועוסק באמירתה, **בְּעֵי לְאַסְתַּכְּלָא בְּעוֹבְדָא דְקַטְרָת** צריך להסתכל ולהתבונן במעשה הקטורת, **וְאִי יְכּוּיִן בֵּיהּ בְּכָל יוֹמָא** ואם יכוין בה בכל יום, **אֵית לֵיהּ חוּלְקָא בְּהַאי עֲלָמָא** יש לו חלק בזה העולם, **וּבְעֲלָמָא דְאֲתִי** ובעולם הבא, **וְיִסְתַּלַּק מוֹתְנָא מִנִּיהּ, וּמְעֲלָמָא** ויסתלק המות ממנו ומכל העולם, **וְיִשְׁתַּזְיַב מִכָּל דִּינִין דְּהַאי עֲלָמָא** ויינצל מכל הדינים של זה העולם, **מִסְטְרִין בִּישִׁין** ומכוחות וצדדים רעים, **וּמְדִינָא דְגִיְהֵנָם** ומדין של גיהנם, **וּמְדִינָא דְמַלְכוּתוֹ אַחְרָא** ומדין של מלכות דס"א. **בְּהַהוּא קַטְרָת** כל זה היה נעשה בעולם באותו הקטורת [ג].

עיונים והארות

דע כי ע"י הקטורת משתלם שם הוי"ה כי יש י"א סממנים שהם ו"ה ומקטיר קטורת ב-י"ה שיש בה י"ד פירקין ויחד עם כף היד הוא י"ה, ונשלם צירוף הוי"ה.

ג. **הקטרת** הקטרת מעלתה נשגבה מאד כמו שהגמרא אומרת (שבת פט.) כשעלה משה למרום קיבל מתנות ואף מלאך המוות מסר לו דבר, שבשעת המגיפה יקטיר קטורת ויעמוד בין המתים ובין החיים (רש"י שם) שנאמר "ויתן את הקטורת ויכפר על העם ויעמוד בין המתים ובין החיים" (במדבר י"ז).

ובמדרש תנחומא (פרשת תצוה) כתוב שהקטורת חביבה יותר מכל הקרבנות לפי שכל הקרבנות כגון חטאת, עולה, אשם, שלמים ומנחה באים על חטא, אבל קטורת לא היתה באה על שום חטא אלא לשם שמחה כפי שנאמר (במשלי כ"ז) "ושמן וקטרת ישמח לב" היינו שמן המנורה והקטורת משמחים את הלב, שנעשו לשם שמחה. ובשעה שהיו מדליקין את המנורה היו מקטירים את הקטורת כמו שנאמר "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה" ולכן היתה הקטרת חשובה מאד בפני הקדוש ברוך הוא.

זאת ועוד, כתוב (בזוהר הקדוש פרשת ויקהל) שהקטרת היתה תרופה מהירה לטהר את הבריות מן החטא שכל מי שהיה מריח בריח הקטורת בשעה שמקטירין אותה על גבי המזבח היה מתעורר לבו לתשובה שלמה, והיה לבו נטהר מכל הרהור רע ושובר את כל הסטרא אחרא.

ב. **בשעהכ"ו** דף י"ג כתב רבינו האריז"ל כי יש י"א סממנים שהם אורות המחיים את הקל"י (והם ניצוצות קדושה שלא נתקנו בעת תיקון העולמות) וכונתו בעת אמירת הקטורת לסלקם מתוכם ולהעלותם למעלה וישארו הקל"י מתים והם י"א ניצוצי הקדושה עשרה באו"פ. ויש ניצוץ אחד שהוא או"מ.

וזה הסוד שאמרו כמשנה תמיד (פ"ג ח'), שהעוים היו מתעטשות מריח הקטורת כי העטוש נועד להוציא גוף זר ממערכת הנשימה וכן ריח הקטורת היה גורם לקל"י להוציא את ניצוצות הקדושה מתוך הקליפות:

וכנגד י"א דקדושה יש י"א של סט"א י"א אלופי עשו, י"א יריעות עוים, י"א ארורים, י"א מראות נגעים, י"א יום שבין נדה לנדה, י"א תיבות כי יד על כס י"ה וכו', י"א ימים שבין החמה ללבנה, כל אלה מתקנים אותם ומבררים אותם ע"י י"א סממני הקטורת, וע"י י"א אותיות שיש ביתגדל ויתקדש וכו'. ולמה הם י"א, שהם יונקים מאותיות ו"ה שבשם למטה. ולכן אין השם שלם כי אותיות ו"ה נפרדות מאותיות י"ה ויורדים למטה לקל"י ומשם יש אחויה לס"א. והנה אחת מכוונות הקדיש היא להעלות אותיות ו"ה לי"ה ועי"כ לעשות את השם שלם, ואז יתחברו עמהם ואז יתבטלו הקל"י. כי ה-ו"ה יש להם הרוחניות של י"א סממני הקטורת וזה מ"ש יתגדל ויתקדש שמייה - שם י"ה, יהיה רבא ע"י חיבור ו"ה ואז יהיה השם שלם.

והנה ו"ה גימ' י"א, וי"א מלא כזה יו"ד אל"ף, גימ' סמא"ל. עוד

ואמר רשב"י **כִּדְ הָוָה סְלִיק הַנָּנְא בְּעִמּוּדָא** כאשר היה עולה העשן באותו עמוד ע"י העשב שנקרא "מעלה עשן", **בְּהֵנָא הָוָה חָמִי אֲתוּוֹן דְּרִזָּא דְשָׁמְא** (דף ריט ע"א) **קְדִישָׁא** הכהן היה רואה אותיות של סוד השם הקדוש הוי"ה ב"ה, **פְּרִישָׁאן בְּאִוְרָא** פרושות ופורחות (נ"א פְּרָחִין) באויר, **וְסִלְקֵי לְעֵילָא בְּהֵוָא עִמּוּדָא** ועולים למעלה באותו עמוד עשן. **לְבַתָּר כְּמָה רְתִיבִין קְדִישֵׁין סְחָרִין לִיה מְכַל סְחָרִין** ואח"כ כמה וכמה מרכבות קדושות מסובבות לאותו עמוד מכל הצדדים, **עַד דְּסִלִּיק בְּנִהִירוֹ וְחֻדָּה** עד שעולה למעלה באור ושמחה, **וְחֻדֵי לְמֵאן דְּחֻדֵי** ומשמח למי שצריך לשמח את השכינה ועולמות העליונים, **וְקָשֶׁר קְשָׁרִין לְעֵילָא וְתַתָּא** וקושר קשרים ומזווג זיווגים למעלה בא"א ולמטה בזו"ן **לִיְחֻדָא כְּלָא** ליחד כל הפרצופים, **וְהָא אִוְקִימָנָא** והרי כבר ביארנו בארוכה ענין זה. **וְדָא מְכַפֵּר עַל יֵצֶר הָרַע** וזו הקטורת מכפר לאדם הפגמים שגרם לו יצר הרע, **וְעַל עֲבֻדָּה זָרָה, דְּאִיהוּ סְטָרָא אַחְרָא. וְהָא אִוְקִימוּהָ** וגם מה שגרמה ע"ז שהוא הסטרא אחרא וכבר ביארנו

•זה•

פְּתַח וְאָמַר, (שמות ל) וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטָר קְטֹרֶת וְגו'. **הָאִי קָרָא אֵית לְאִסְתַּבְּלָא בֵּיה** זה הפסוק יש להתבונן בו, **בְּגִין דְּתִרִין מְדַבְּחִין הוּוּ** לפי ששני מזבחות היו במקדש, **מְדַבְּחָא דְּעֶלְיוֹן** מזבח של עלות, **וּמְדַבְּחָא דְּקְטֹרֶת בּוֹסְמִין** ומזבח של קטורת הסמים, **דָּא לְבָר** זה מזבח העולה שהיה בחוץ, **וְדָא לְגו'** וזה מזבח הקטורת היה בפנים. **הָאִי מְדַבְּחָא דְּקְטֹרֶת** זה מזבח הקטורת, **דְּאִיהוּ פְּנִימָאָה** שהוא מזבח הפנימי, **אִמְאֵי אִקְרִי מִזְבְּחַ** מדוע נקרא מזבח, **וְהָא לָא דְּבַחִין בֵּיה דְּבַחִין** והרי לא זובחים בו זבחים, **וּמִזְבְּחַ עַל דָּא אִקְרִי** ומזבח על שם זה נקרא שזובחים ושוחטים עליו כבשים וכו'.

אֵלָא בְּגִין דְּבִטִיל וְכַפִּית אלא נקרא מזבח היות שהקטורת מבטלת וכופה ועוקרת **לְכַמָּה סְחָרִין בִּישֵׁין** לכמה וכמה צדדים וכוחות רעים, **וּבְגִין דְּהֵוָא סְטָרָא בִּישָׁא** ומכיון שאותו צד של סטרא אחרא רעה **כַּפִּית וְלָא יְכִיל לְשַׁלְטָאָה** נכפפת ונעקרת ולא יכולה לשלוט, **וְלָא לְמַהוּי קְטִיגוּרָא** ולא להיות מקטרגת, וא"כ כל הכוחות הרעים נעקדים ע"י הקטורת, **וְעַל דָּא אִקְרִי מִזְבְּחַ** ועל זה נקרא מזבח הפנימי בשם מזבח. **כִּדְ הֵוָא סְטָרָא בִּישָׁא הָוָה חָמִי** כאשר אותה סטרא אחרא רעה היה רואה (ס"א עִמּוּדָא דְּעֵשָׁנָא) עמוד של עשן **עֵשָׁנָא דְּקְטֹרֶת דְּסִלִּיק, אֲתַבְּפִיָּא** [ד] עשן של הקטורת שעולה נכפפת ונכנעת **וְעָרְקָ, וְלָא יְכִיל לְקַרְבָּא כְּלָל לְמִשְׁפָּנָא** ובורחת ולא יכולה

עיונים והארות

ד. הקטורת מעבירה כח ד' קליפות. ביחזקאל פ"א והנה רוח סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב ד' קליפין נוג'ה ענן רוח' אש ס"ת הנחש. ועם ישראל בקשו ממשה להסיר מעליהם הקלי' הזה כדכתיב ויבא העם

גם שאילו מזבח העולה שהיו מקריבים עליו קרבנות היה עומד מחוץ לאהל מועד לפני פתח אהל מועד, ואילו מזבח הקטורת היה בפנים אהל מועד, לפני ארון הקודש, מפני שהיה חשוב מאוד לפני הקדוש ברוך הוא.

להתקרב כלל למשכן שהיא השכינה. ובגין דלא אתוּבֵי וְלֹא אֶתְעַרְב בְּהִוּא חֲדוּה דְלַעֲיָלָא ולפי שלא נזדכך הס"א ולא נתערב באותה שמחה של מעלה, בַּר קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּלַחֲדוּרֵי רַק הקב"ה לבדו, וּבְגִין דְחֻבִּיבָא כָּל בְּרַךְ ולפי שהקטורת חביבה לפני הקב"ה, לָא קָאִים הֵהוּא מְזִבְחָא, אֵלָא (ד"א פְּנִימָא) לָגוּ לא עומד אותו מזבח של קטורת אלא בפנים. דְהֵאֵי אִיְהוּ מְזִבְחָא דְכַרְכָּאן אֲשֶׁתְּכֹחוּ בֵיהּ שוה הוא מזבח שהברכות מצויות בו, וְעַל דָּא סְתִים מַעֲיָנָא ועל זה סתום הוא מן העין ששם הברכה.

מַה כְּתִיב מֵה כְּתוּב בְּאַהֲרֹן, (במדבר יז) וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמַּתִּים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמַּגִּפָּה, דְכַפִּית לִיהּ לְמֵלֶאךָ הַמּוֹת, דְלֹא יָכִיל לְשַׁלְטָאָה כָּלִל הִיּוֹת וכפף והכניע את מלאך המות שלא יוכל לשלוט כלל ועיקר, וְלֹא לְמַעַבְד דִּינָא ולא לעשות עוד דין. ואמר רשב"י סִימָנָא דָּא אֶתְמַסֵּר בְּיַדְנָא שסימן זה נמסר בידינו, דִּי כָּל אֶתְרָא [ה] דְקָאֶמְרֵי כְבוֹנָה, וְרַעוּתָא דְלָבָא עוֹבְדָא דְקַטְרֹת שתמיד בכל מקום שאומרים בכונה וברצון הלב מעשה הקטורת, דְלֹא שְׁלֵטָא מוֹתָנָא בְּהִוּא אֶתְרָא, וְלֹא יִתְזַק שלא ישלוט מות באותו מקום ולא יהיה נזוק אותו המקום, וְלֹא יִכְלִין שְׂאֵר עַמִּין לְשַׁלְטָאָה עַל הֵהוּא אֶתְרָא ולא יכולים שאר העמים לשלוט על אותו מקום.

ח"א ק"א ע"א

רַבִּי אַחָא אָזַל לְכַפֵּר טַרְשָׁא רַבִּי אַחָא הֵלֵךְ לְכַפֵּר טַרְשָׁא בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן הִיתָה מְגִיפָה בְּעִיר וְרַב אַחָא לֹא יָדַע עַל כֵּךְ, אֶתְרָא לְגַבֵּי אוֹשְׁפִיזִיָּהּ בַּא אַצֵּל מֵאַרְחוֹ, לְחִישׁוֹ עָלֶיהּ כָּל בְּנֵי מְתָא, אֶמְרוּ נִבְרָא רַבָּא אֶתְרָא הָכָא נְזִיל לְגַבֵּיָהּ דְבָרוּ עֲלֵיו כֹּל בְּנֵי הָעִיר אָדָם גְּדוּל בַּא לְכַאן נִלְךְ אֵלֵיוּ וּנְשַׁאל אוֹתוֹ עַל עֲנִין הַמַּגִּפָּה, אֶתְרוּ לְגַבֵּיָהּ, אֶמְרוּ לִיהּ לָא חָס עַל אוֹבְדָנָא, אֶמְרָ לְהוּ

עֲזוּזִים זְהֵארוּת

ה. הרב אברהם רפול זצוק"ל סיפר, כי בזמן שהגרמנים רצו להכנס לארץ ישראל הלכו חכמי ישיבת פורת יוסף מקובלים לארבע רוחות העיר וקראו פיתום הקטורת בכל מקום בעשרה אנשים. וכן היה בחאלב בזמן הרב לניאדו זצוק"ל, היתה מגפה והיו מתים והרב שלח את השמש שיתחבא מתחת לספסל ובחצות לילה יבואו מלאכים ולפני שיקרא שמות מיד יתפוס בהם ויאמר להם שהוא השליח של הרב ומגרש אותם מן העיר, והשמש פחד בתחילה ואח"כ תפס עוז ואמר להם, אמנם כבר הם הספיקו לומר כמה שמות וכו'.

ובן היה מו"ר חכם יהודה פתאי זצ"ל שכאשר שמע שהגרמני רומל ימ"ש הגיע למצרים עשו מטוס באותו זמן והאדון מרקו מרדכי כהן זצ"ל שילם את הכסף, והסתובב סביב ארץ ישראל עם מנין חכמים וקראו סדר פטום הקטורת וסדר הקפות יהושע בן נון ותעצר המגפה, פלא פלאות.

אל משה ויאמרו חטאנו וכו' ויסר מעלינו את הנח"ש, ויתפלל משה. ונרמז בס"ת כי בקליפה הדינים קשים בסופם, וזמן שליטתם בלילה וע"כ אומרים לפני ערבית והוא רחום יכפר "עון" ולא "ישחית" והרבה להשיב "אפו" ולא יעיר כל "חמתו". כנגד ד' קלי' - משחית אף וחימה - הזכרים של הקלי', ועון כנגד הנקבה. וע"כ במלחמת עמלק עלו מ'שה א'הרן ח'ור ר"ת משחית אף חימה. וס"ת הת"ף גימ' פלונית, נקבה של הקלי'. ולכן באה הנקבה של הקדושה שהיא מרים והכניעה אותה ותקח את הת"ף בידה. ושאר האותיות חוץ מה-ר"ת וה-ס"ת האמצעיות הם מ"שח"ת אף ח"ימ"ה גימט' שס"ח כנגד שס"ח סממני הקטורת שהם מכניעים הקלי' והם רמוזים בסממנים המפורטים. "נ"טף, "ש"חלת, "ח"לבנה, ר"ת נח"ש, וס"ת תפ"ה. ויש כח בקטורת לבטל הקלי' הנז'. וכן תהלים גימט' תפ"ה שהוא מכוון כנגד ב' שמות "אל אלהי"ם" מלא גימט' תפ"ה. שיש בכוחם להוציא הניצוצות מן הקלי'.

מֵהוּ בֵּאוּ אֵלָיו אָמְרוּ לוֹ לֹא מִרְחֹם אֵתָהּ עַל אֲבִידוּתֵינוּ אָמַר לָהֶם וּמָה עֵינִין. אָמְרוּ לֵיהּ דְּאֵית שְׁבַעָה יוֹמִין דְּשָׂאֲרֵי מוֹתָנָא בְּמֵאֲתָא וְכָל יוֹמָא אֲתַתְקַף וְלֹא אֲתַבְּטַל אָמְרוּ לוֹ שִׁישׁ שְׁבַעָה יָמִים כְּבַר שְׁשׂוּרָה הַמּוֹת בַּעִיר וְכָל יוֹם מִתְחַזֵּק וְלֹא מִתְבַּטֵּל.

אָמַר לְהוּ גִזִּיל לְבֵי כְּנִשְׁתָּא וְנִתְבַּע רַחֲמֵי מִן קָדָם קְדָשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא אָמַר לָהֶם נֶלַךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת וּנְבַקֵּשׁ רַחֲמִים מִלְּפָנֵי הַקַּב"ה. עַד דִּהְוּוּ אֲזִילִי, אָתוּ וְאָמְרוּ פְּלוּנֵי וּפְלוּנֵי מִיתוּ, וּפְלוּנֵי וּפְלוּנֵי נָטוּ לְמוֹת עַד שְׁהִיוּ הוֹלְכִים בֵּאוּ וְאָמְרוּ לָהֶם פְּלוּנֵי וּפְלוּנֵי נִפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם וּפְלוּנֵי וּפְלוּנֵי נוֹטִים לְמוֹת. אָמַר לְהוּ רַבִּי אַחָא לֵית עֵתָא לְקַיִּמָּא הָכִי דְשַׁעְתָּא דְחִיקָא אָמַר לָהֶם רַבִּי אַחָא אֵין עֲכָשׁוּ הַזְּמַן לַעֲמוּד כִּךְ וְלִסְפַּר מַה קוֹרָה שְׁהֲרֵי הַשַּׁעָה דוֹחֶקֶת.

אָבַל אֲפֻרִישׁוּ מְנַבּוֹן אַרְבַּעִין בְּנֵי נְשָׂא מֵאַנּוּן דְּזַפְּאִין יְתִיר אַבַּל תְּפִרִישׁוּ מִכֶּם אַרְבַּעִים בְּנֵי אָדָם מֵאוֹתָם שְׁהֶם צְדִיקִים הֵכִי גְדוּלִים שְׁבַעִיר, וְתַחֲלָקוּ אוֹתָם. עֶשְׂרָה עֶשְׂרָה לְאַרְבַּעָה חוֹלְקִין וְאַנָּא עֲמֻבּוֹן עֶשְׂרָה עֶשְׂרָה לְאַרְבַּעָה חֲלָקִים וְאַנִּי עִמְכֶם, עֶשְׂרָה לְזוּוּיִתָּא דְמֵאֲתָא, וְעֶשְׂרָה לְזוּוּיִתָּא דְמֵאֲתָא, וְכֵן לְאַרְבַּע זְוּוּיִתָּא דְמֵאֲתָא עֶשְׂרָה לְזוּוּיִתָּא זֵוּ שֶׁל הָעִיר וְכֵן עֶשְׂרָה לְזוּוּיִתָּא זֵוּ שֶׁל הָעִיר וְכֵן לְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעִיר. וְאָמְרוּ בְּרַעִוִת נִפְשָׁבּוֹן עֲנִינָא דְקַטְרַת בּוֹסְמִין וְתֵאמְרוּ בְּרַצוֹן וּבְכוֹנֶת הַלֵּב וְהַנֶּפֶשׁ עֲנִינֵי קְטוֹרֶת הַסַּמִּים. דְּקוֹדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא יְהַב לְמִשָּׁה וְעֲנִינָא דְקַרְבְּנָא עֲמִיהָ שְׁהַקַּב"ה נָתַן רַבְּנוּ ע"ה וְעֵינִין הַקַּרְבָּנוֹת אֵיתָם יָחִיד.

עֲבְדוּ בֵּין תְּלַת זְמַנִּין וְאַעֲבְרוּ בְּכָל מֵאֲתָא לְאַרְבַּע זְוּוּיִתָּא וְהוּוּ אָמְרִין בֵּין עֲשׂוּ כֵן שְׁלֹשׁ פַּעֲמִים וְעַבְרוּ בְּכָל הָעִיר לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ וְהִיוּ אוֹמְרִים כֵּן, לְבַתֵּר אָמַר לְהוּ גִזִּיל לְאַנּוּן דְּאוּשִׁישׁוּ לְמִימַת אֲפֻרִישׁוּ מְנַיִכוּ לְבַתִּיהוֹן, וְאָמְרוּ בְּרִין אַח"כ אָמַר לָהֶם נֶלַךְ כַּעַת לְאוֹתָם שְׁנוֹטִים לְמוֹת תְּפִרִישׁוּ מִכֶּם שִׁילְכוּ לְבַתִּיהֶם וְיֵאמְרוּ גַם שֵׁם כְּמוֹ שְׁאִמְרָנּוּ, וְכֵן תְּסַיִּמוּ אֲמְרוּן אֲלֵין פְּסוּקֵיָא וְכֵאשֶׁר אָמְרוּ אֵלּוּ הַפְּסוּקִים (בַּמִּדְבָּר טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהְרֹן קַח אֶת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ וְגו' (דף קא ע"ב) וַיִּקַּח אֶהְרֹן וְגו' וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמַּתִּים וְגו'. וְכֵן עֲבְדוּ וְאַתְּבַטַּל מְנַיִהוּ וְכֵן עֲשׂוּ וְהַתְּבַטְלָה הַמַּגֵּפָה מֵהֶם.

שְׁמַעוּ הַהוּא קָלָא דְאָמַר סְתָרָא סְתָרָא קַמִּיִתָּא אוּחִילוּ לְעִילָא שְׁמַעוּ אֵת אוֹתוֹ קוֹל שְׁהִיָּה אוֹמֵר טוֹד הַסוּדוֹת מִימֵי קָדָם הַנְּחִילוּהוּ לְמַעְלָה, הַכּוֹנֵה שְׁהוּא הַסוּד שְׁנַתֵּן הַס"מ לְמִשָּׁה רַבְּנוּ כְּשַׁעֲלָה לְמַרוּם דְּהָא דִּינָא דְשִׁמְיָא לָא אֲשֵׁרֵי הָכָא דְהָא יָדְעֵי לְבַטְלָא לֵיהּ שְׁהֲרֵי דִין הַשְּׁמַיִם לֹא שוֹרָה כֵּאֵן שְׁהֲרֵי יָדְעוּ לְבַטֵּל אוֹתוֹ. חָלַשׁ לְבִיָּה דְרַבִּי אַחָא, אֲדַמּוּךְ חָלַשׁ לְבוֹ שֶׁל רַבִּי אַחָא יִשְׁן רַבִּי אַחָא, שְׁמַע דְּאָמְרֵי לֵיהּ, כִּד עֲבַדְתָּ דָּא עֲבִיד דָּא שְׁמַע שְׁאוֹמְרִים לוֹ כֵּאשֶׁר עֲשִׂית מַעֲשָׂה זֶה עֲשֵׂה ג"כ

מעשה זה, ויל ואימא לון דיהזרון בתשובה דחייבין אנון קמאי והוא לך ותאמר להם שיחזרו בתשובה שחוטאים הם לפני. קם ואחזר להו בתשובה שלימתא התעורר והלך אצלם והחזיר אותם בתשובה שלימה, וקבילו עליהו דלא יתבטלון מאורייתא לעלם וקבלו עליהם שלא יתבטלו מהתורה לעולם, ואחליפו שמא דקריתא וקארון לה והחליפו את שם העיר וקראו לה מאתא מחסיא.

מאמרי הפרשה

"כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' בפקד אתם ולא יהיה בהם נגף בפקד אתם" (ל, יב)

ששים רבוא נשמות ישראל יונקים משישים ריבוא אותיות

הבעל שם טוב (כתר שם טוב ח"ב ד"ה שנו חכמים, וכן כתב בספר גבול בנימין ח"א דרוש נד ד"ה אלה הדברים, וכן כתב ברכת מועדים ח"א על ד' פרשיות) אומר על הפסוק הזה: כי תשא את ראש - "ראש" - ראשי תיבות: ששים רבוא אותיות.

והכוונה היא, למה שכתבו הקדמונים, כי יש שישים ריבוא [600 אלף] אותיות בתורה. [אגב, כבר העירו המפרשים שבסיכום האותיות שבתורה, לא תמצא שש מאות אלף אותיות, אלא רק מעט יותר מ-300 אלף דהיינו שלושים ריבוא. והגאון חיד"א (מדבר קדמות מערכת י סימן ו) מביא תירוץ לזה, שיש אותיות שנחלקות לעוד אותיות, למשל, אות א' נחלקת לג' אותיות, י' ו' י', אות ש' נחלקת לג' ויין, אות מ' נחלקת לאות כ' ואות ו', וכן על זה הדרך, וכתב שאם תעמוד על חשבון זה, תמצא ששים רבוא אותיות].

ופירוש הפסוק לפי מה שאומר הבעל שם טוב, כי תשא את "ראש", היינו "כי תשא [-תספור ותמנה] את ששים ריבוא אותיות", וצריך להבין הרי משה ספר אנשים ולא אותיות?

וההסבר בזה הוא, שהשישים ריבוא אותיות שיש בתורה, הם כנגד ששים ריבוא נשמות שיש בעם ישראל [ואמנם יש הרבה יותר יהודים בעולם, אך כבר כתבו בספרים הקדושים, שיש שישים ריבוא שורשים של נשמות, המתחלקות לכמה ענפים], ולכן ששים ריבוא אותיות רמוזות במילה "ישראל", שהיא ראשי תיבות יש שישים ריבוא אותיות לתורה. וכל נשמה יונקת הארתה מאות מסויימת בתורה, כי ישראל ואורייתא חד הוא, אלא שתלוי מאיזו אות זוכה כל נשמה לינק מהתורה, יש שזוכה לינק משם הוי"ה ב"ה, או מאותיות אברהם יצחק יעקב וכו', אמנם יש שיונק ח"ו מאותיות שכם בן חמור, וכל אחד לפי מעשיו.

ולכן צריך האדם לזוהר מאוד שלא יפגע בחבירו, שהרי אם אות אחת נוגעת בחברתה, הספר תורה פסול, וכל שכן אם חסרה אות אחת, כלומר אם חסרה נשמה אחת מעם ישראל שאינה יונקת מאותה האות, אם כן אין הספר תורה שלם, כי כולם צריכים להיות בספר תורה תחת כנפי השכינה.

ועל פי רעיון זה, פירש האדמו"ר רבי שלמה הכהן מרדומסק (תפארת שלמה פרשת שמות) את הפסוק בתהלים "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" (קיט, יח) ש"נפלאות" - רומז למילים "נפלה אות", והכוונה היא, שדוד המלך רצה שכל ישראל יהיו תחת כנפי השכינה, ולכן אמר: "רבונו של עולם פתח את עיני ואראה היכן 'נפלה-אות' מהתורה", כלומר היכן נפלה נשמה אחת מישראל, כדי שאחזיר את אותה האות - הנשמה - בתשובה, ותכנס שוב בתוך התורה הקדושה תחת כנפי השכינה.

וזה הכוונה כאן כי תשא את "ראש" - ששים ריבוא אותיות, רוצה לומר אם תמנה ששים רבוא אותיות התורה, תמצא כי: "בני ישראל לפקודיהם" - חשבון של זה כחשבון של זה.

ולכן צריך לדאוג שכולם מקיימים את התורה, וכולם קשורים לתורה ויונקים ממנה כל אחד מהאות השייכת לו, שלא תפול אפילו אות אחת ח"ו מהתורה, אלא כולם יחד באהבה כלולים בה.

על ידי תרי"ג מצוות יש לישראל הרמת ראש

"כי תשא את ראש בני ישראל" - ראשי תיבות גימטריא תרי"ג (דבש לפי ערך ב סימן כו), ורמוז בזה, שעל ידי שישראל מקיימים תרי"ג מצוות, תהיה להם "כי תשא" דהיינו הרמת ראש על עשיו, ולא יוכל לשלוט עליהם (ליקוטים מפרדס רמז אות א). כי ראש הוא בחינת חב"ד - המוחין, ועל ידי המצוות ממשיכים אורות וחב"ד על עם ישראל.

"ראש בני ישראל" היא השכינה

"ראש בני ישראל" - היא השכינה, שכאשר נרצה לישא אותה להקים אותה מעפר, נקיים "לפקודיהם" - דהיינו, על ידי פקודי ה', המצוות ומעשים טובים שיכוונו לשם יחוד קודשא בריך הוא.

אבל קודם כל צריך לעשות תשובה, וזה מה שכתוב: "ונתנו איש כפר" - "כפר" גימטריא "יצר" דהיינו יצר הרע, "כופר נפשו" - כפרה ותשובה על נפשו, ואז "לא יהיה בהם נגף" - "נגף" גימטריא 'סמאל' עם ב' כוללים. (ליקוטים מפרדס סוד אות א בשם המקובלים, עם תוספות)

משה עומד בפתח האהל ובת קול אומרת "כך אנשים יש כאן"

הקשו רבותינו ז"ל, כיצד יכול משה לפקוד אותם, והרי אינו דרך ארץ שילך לתוך כל אהל ואהל מישראל, שאפשר אשה אחת שאינה צנועה או ראשה פרוץ? והשיבו על זה רבותינו ז"ל, שמשה היה עומד בפתח האהל, ובת קול אומרת כך וכך נפשות יש באהל הזה. (כסא רחמים, מלמד)

ראשי תיבות של י"ב השבטים כמנין בני ישראל

אמרו רבותינו ז"ל (ילקוט שמעוני תחילת הפרשה ומדרש תנחומא סי' ה) כאשר אמר הקב"ה למשה, לך מנה את ישראל, אמר משה לפני הקב"ה, כתיב "והיה זרעך כעפר הארץ" וכתיב "והיה מספר בני ישראל כחול הים", ואתה אומר לך מנה את ישראל? איני יכול לעמוד על מנינם! אמר לו הקב"ה: משה, ספור "ראש" בני ישראל, רצונו לומר תפקוד ראשי תיבות של י"ב שבטים, וכמה שיעלה, כך הוא מספרם.

ובאמת סכום ראשי תיבות ראובן שמעון יהודה יששכר זבולון דן נפתלי גד אשר יוסף בנימין עולה תקצ"ז (597), דהיינו תקצ"ז אלפים. [ושבט לוי לא נפקדו בתוך בני ישראל, לפיכך לא מונים את האות ל' בתוך החשבון, וזה שאומר הכתוב "אך את מטה לוי לא תפקוד ואת ראשם לא תשא בתוך בני ישראל"]. וישראל היו שש מאות אלף [חוץ משבט לוי], ובעגל נפלו כשלושת אלפים איש, נשארו אם כן תקצ"ז אלפים, וזה פירוש הכתוב "כי תשא את ראש" - 'ראש' דייקא, דהינו ראשי התיבות. (כסא רחמים, מלמד)

מחצית השקל בזמן הזה פועלת לבטל הקליפות

אמרו בגמרא (בבא בתרא י'): אמר משה לפני הקב"ה: רבוננו של עולם כמה תרום קרנם של ישראל? אמר לו הקב"ה: ב"כי תשא", דהיינו, בפרשת כי תשא.

ויש לפרש, דהיינו במצות שקלים [האמורה בתחילת כי תשא], שישראל נותנים בכל שנה ושנה עד ביאת המשיח, ואפילו בזמן שאין בית המקדש קיים, יכניעו את הקליפות על ידי השקלים, וזה רמוז במילה "שקלים" ראשי תיבות שוברים קליפות למעלה ינצלו ממקטרגים, מפני ששרו של עמלק עומד בכל שנה ושנה לקטרג עליהם, כמו שאומר בעל ההגדה של פסח "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו", והלשון "עומדים עלינו", רומז שמי שבא לכלותינו עומד מעלינו, דהיינו בשמים ממעל, והקב"ה מצילנו מידם, "מידם" עם הכולל גימטריא "המון", שרומז לשרו של עמלק, ולכן קודם קריאת המגילה לפני תפילת מנחה, חייבים ליתן מחצית השקל, וכך יתבטלו הקליפות.

עוד רמז והוא כי "שקל" גימטריא "נפש", וזה מה שכתוב כאן איש כפר "נפשו" הכוונה לשקל שלו, לה' - לפני ה', שבזכות השקל תהא נפשו לפני ה'.

עוד רמז "כפר" גימטריא "יצר", "בפקוד" אותם, לשון יזכר ופקד, שבזכות הכפר יכניע את היצר בזמן פקידתם, ולא יהיה בהם "נגף", "נגף" עם הכולל גימטריא סמא"ל עם הכולל והכולל, שלא יכול לקטרג בזכות שקלים, וכן "שקלים" גימטריא ת"ף, גימטריא "לילית" [הנקבה של הקלי'] שעל ידי השקלים מכניעים הס"מ וכל חיילותיו, וכן "שקל" בא"ת ב"ש הוא "טוב", ועל ידי זה יעמוד יצר הטוב ומלאך טוב ולא רע.

ולמה דוקא 'מחצית' השקל? מפני שנאמר (משלי י, ב) "וצדקה תציל ממות", ו"מחצית" אותיות מ"ת ח"י, והאות האמצעית היא אות צ' דהיינו צ'דקה, והאותיות הקרובות לצ' הם "חי" והרחוקות הם "מת" שהצדקה מרחיקה את המוות. וכל שכן צדקה של מצוות שקלים שהיא מצוה מן התורה, ושקולה כנגד כת"ר מצוות [תרי"ג מצוות דאורייתא וז' מצוות דרבנן], כי תשא את ראש ר"ת כת"ר א', ר"ל כתר א'חד, וזה הרמז מבין עשרים שנה ומעלה יתן ולא פחות מבין עשרים, רצונו לומר "עשרים" גימטריא "כתר", וכנסת ישראל תשא ראשה מעפרא כמו שכתוב "התנערי מעפר קומי" ויש לה הרמת הראש, רא"ש נוטריקון רצון אביו שבשמים, והקב"ה נותן לו ברכה.

"ונתנו" איש כפר נפשו, נרמז בזה תפלה וצדקה ביחד, "ונתנו" עם האותיות [היינו אותיות השורש "נתן"] גימטריא "תפלה". "איש" נוטריקון אמן יהא שמיה שעניית אמנים תחבר שם י"ה בו"ה, וגם בצדקה בצדקה מתחברות ד' אותיות הוי"ה, שיו"ד היא הפרוטה, ה' חמש אצבעות הנותן, ו' זרוע הנותן, ה' אחרונה חמש אצבעות של עני. ועל ידי שנותן צדקה לעני, עושה שלום בין העני ובין קונו, ואין לעני תלונה על הקב"ה שיש לו לאכול. וזה מה שכתוב כי "תשא" נוטריקון "אם שלום תענך ופתחה לך" (דברים כ, יא), שעל ידי שפותח את ידו לצדקה, עושה שלום, ועוד שנרמז שם הוי"ה במעשה הצדקה כמו שביארנו, וזהו שנאמר "והיה אם שלום תענך", וכתוב (ישעיה לב, יז) "והיה מעשה הצדקה שלום". [וכך אומר התנא באבות (ב, ז) "מרבה צדקה מרבה שלום"]. ושכרו הוא ש"נגף" יהפוך ל"גפן", כמ"ש אשתך כגפן פוריה בירכתי "ביתך" דייקא, שלא תהיה עניה שחוזרת על הפתחים אלא יושבת בירכתי ביתה. (כסא רחמים, מלמד)

יסודות האמונה רמוזים במילת "תשא"

אומר בעל העיקרים (ספר העיקרים מאמר א פרק ד) כל האמונה בנויה ומושתתת על שלושה עיקרים שצריך האדם לדעת: דבר ראשון: אחדות ה' - שהקב"ה יחיד ומיוחד, ואין בורא אחר אלא הכל מידו. עיקר שני: תורה מן השמיים - שאפילו מי שאומר שהתורה אמת, אבל לא מן השמים, הרי זה כופר בתורה. ודבר שלישי: שכר ועונש - שה' משלם שכר טוב על המצוות ומעניש על העבירות ולא יאמר שלהקב"ה לא איכפת ממעשיו.

ואומר בעל העיקרים (שם) שלכן בראש השנה במוסף ישנן שלש ברכות נוספות: "מלכויות זכרונות ושופרות", שהם לחזק וליטע בקרבנו את שלושת יסודות האמונה באופן זה: מלכויות - כנגד אחדות ה', שהקב"ה מולך על כל הארץ והוא יחיד בעולם. 'זכרונות' - כנגד שכר ועונש, שהקב"ה זוכר כל מפעל האדם ונותן לו שכרו. 'שופרות' - כנגד תורה מן השמיים, שהתורה ניתנה בקול שופר וכמו שכתוב (שמות יט, יט) "ויהי קול השופר הולך וחזק מאוד משה ידבר והאלהים יענו בקול".

ויש לומר ששלושה יסודות אלו רמוזות במילה "תשא": ת' - תורה משמיים, ש' - שכר ועונש, א' - אחדות ה'.

ג' מצוות עקריות הרמוזות במילת "תשא"

עוד יש לומר שבמילה "תשא" רמוזות שלושת המצוות העיקריות, "תשא" ראשי תיבות: אמונה, תורה, שבת, וכמו שאמרו חז"ל (שמות רבה פרשה כה סימן יב) "שקולה שבת כנגד כל המצוות". ואדם שרוצה להיות יהודי שלם צריך שיהיו כנגד פניו שלושת המצוות האלו, תורה שבת אמונה (ע"פ אמרי חיים ח"א פרשת מקץ).

אמרו בגמרא (בבא בתרא י:): אמר משה לפני הקב"ה: רבוננו של עולם במה תרום קרנם של ישראל [אחרי חטא העגל]? אמר לו הקב"ה: ב"כי תשא". ויש לפרש שהכוונה שתרום קרנם כאשר ישמרו על היסודות האלה "תורה שבת ואמונה", אז הקב"ה יתן להם סליחה וכפרה. (רבנו יהודה מועלם)

מי שמוסר עצמו לכלל ישראל ראוי להיות מנהיג

דורשי רשומות דורשים כך: "כי תשא את ראש בני ישראל" - כי תבוא לְמַנּוֹת ראש ומנהיג לבני ישראל. "לפקודיהם, ונתנו איש כופר נפשו" - תמנה רק את זה שמוכן לתת את עצמו ככופר נפש, ולמסור את נפשו בעבור כלל ישראל.

ולכן צריכים גדולי ישראל לקבל על עצמם ענייני הצבור העומדים ברומו של עולם וגם דאגת כל פרט מישראל, ובזמן שינשאו ויתרוממו נשיאי ישראל שהם חכמי וצדיקי האומה, אז "לפקודיהם" שצריכים גדולי ישראל לקבל על עצמם ענייני ציבור העומדים ברומו של עולם גם דאגת כל פרט מישראל, וזהו לפקודיהם - במספר כל אחד ואחד.

ורבות הזהיר על כך הגאון רבי חיים עוזר גרודזינסקי זצ"ל שצריכים הרבנים לישא בעול הפרט לסייע ליתומים ואלמנות ושאר נצרכים. (טעם ודעת)

העונה אמן בכל כוחו קורעין לו גזר דינו

"ונתנו איש כופר נפשו להשם" - 'איש' נוטריקון: "אמן יהא שמיה", וזה "כופר נפשו להשם" כי כל העונה אמן בכל כוחו, קורעין לו גזר דינו, ואפילו יש בו שמץ עבודה זרה, מוחלין לו (שבת קיט:).

ועל פי זה אפשר להסביר את דברי הגמרא (בבא בתרא י:): "אמר רבי אבהו, אמר משה לפני הקב"ה, רבונו של עולם, במה תרום קרן ישראל, אמר לו, בכי תשא". ויש לרמוז, "בכי תשא" נוטריקון: "בכל כוחכם תענו אמן יהא שמיה". ומשה רבנו שאל, במה תרום קרן ישראל כשהיו צריכין הרמת ראש, דהיינו כשיחטאו חס ושלום, מה תקנתם? אמר לו הקב"ה, "בכי תשא" הרומז לעניית "אמן יהא שמיה", שכל העונה אמן בכל כוחו, קורעין לו גזר דינו, ומוחלין על כל עונותיו.

על ידי שמתרחק מן השקר מאריך ימים

"תשא" - ראשי תיבות הפסוק (משלי יב, יט) "שפת אמת תכון לעד" - שעל ידי שמתרחק מן השקר ודבק באמת אז מאריך ימים, וזהו "תשא" - מלשון התרוממות.

זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֵבֶר עַל הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לָהּ" (ל, יג)

שמירת שבת מכפרת על על חטא העגל

חז"ל (ירושלמי שקלים ט:): מגלים לנו, שמצוות "מחצית השקל" באה לכפר על חטא העגל: "לפי שחטאו במחצית היום יתנו מחצית השקל... רבי יוחנן בן זכאי אומר, לפי שעברו על עשרת הדברות יהיה נותן כל אחד ואחד עשרה גרה".

השל"ה (אות ו' ובפרשת ויקהל אות ט"ו) הקדוש מוסיף, שגם מצוות השבת היא כפרה ותיקון לחטא העגל, שהרי בתחילת פרשת ויקהל נצטוו ישראל אחרי חטא העגל על שמירת השבת, כי שמירת השבת היא כפרה על מה שחטאו בעגל. ומבאר הטעם לכך על פי מה ששינינו בגמרא (שבת קיח:): "כל המשמר שבת כהלכתו אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחלין לו".

בעל חידושי הרי"ם בספרו "ספר הזכות" כותב, ששמירת השבת רמוזה בפסוק: "כי תשא את ראש בני ישראל". כיצד? הנה אם "מנשאים" את אותיות "ראש", לאותיות שלאחריהן, מקבלים את האותיות "שבת" [לפי הסדר], כי אחרי האות ר' באה האות ש', אחרי א' באה ב', ואחרי ש' באה ת', הרי אותיות "שבת".

נמצינו למדים, כי מצוות מחצית השקל היא רמז על שבת קודש, ואם נצרף לכך מה שמבואר בירושלמי כי מחצית השקל הוא כפרה על חטא העגל, הרי נרמז כאן ששמירת שבת כרוכה במצוות מחצית השקל כי שתיהן באות ככפרה על חטא העגל.

מדוע דוקא שבת מכפרת על חטא העגל

הבני יששכר (שבתות מאמר א סימן י) כותב הסבר נפלא מדוע דוקא שמירת השבת מכפרת על חטא העגל: חז"ל (שבת קיח:): אומרים: "אם שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון, שנאמר (שמות טז, כז) ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט, וכתוב בתריה (שם יז, ח) ויבא עמלק". וצריך להבין את הקשר בין שמירת השבת דוקא, לבין שליטת אומות העולם בישראל?

אומות העולם מתחלקות לשני חלקים

ויש לבאר זאת, על פי דברי המגלה עמוקות (פרשת לך לך דף טז). על "ברית בין הבתרים", שעניין בתרי הבהמות שהיה שם, רומז לשבעים אומות, כי שבעים האומות נחלקות לשני חלקים, ל"ה אומות הם משמאל של הקדושה, ושרו של עשו הוא סמא"ל ממונה ועומד עליהם, ולעומת זה ישנם ל"ה אומות מימין של הקדושה, ושרו של ישמעאל הוא רה"ב ממונה ועומד עליהם. נמצא לפי זה כי שבעים אומות הם אל"ה מול אל"ה, כלומר ל"ה אומות מימין עם השר העומד עליהם [סך הכל ל"ו דהיינו "אלה"], וכן ל"ה אומות משמאל עם השר העומד עליהם, וישראל עם קודש נמצאים בתוך באמצע בין שני "אלה".

וזהו רמז הכתוב בברית בין הבתרים (בראשית טו, י): "ויקח לו את כל אלה ויבחר אותם בתוך", ויקח לו את כל אלה - הם שתי פעמים אל"ה של שבעים אומות, ויבחר אותם בתוך", שביתר אותם לשני חלקים והכניס את ישראל בתוך בין שניהם. וזהו גם כן רמז בפסוק (תהלים כ, כח): "אלה ברכב ואלה בסוסים", היינו אלה מול אלה שהם שבעים אומות, "ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר".

ומסביר המגלה עמוקות, כי ישמעאל נולד מצד הזוהמא של אברהם בעל החד, הנה הוא חסד מצד הקליפה שהיא קליפת חמור, ועשו נולד מצד הזוהמה של יצחק בעל הגבורה, והרי הוא גבורה מצד הקליפה קליפת שור. והנה שתי קליפות הללו עשו וישמעאל הן קליפות קשות הממונות על שבעים אומות העולם, כי שרו של עשו ממונה ועומד על ל"ה אומות שהם מצד שמאל גבורה דקליפה, ושרו של ישמעאל ממונה על ל"ה אומות מצד ימין חסד דקליפה, ולכן אסרה תורה לחברם יחד: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", כי יש סכנה גדולה לחבר שני כוחות הללו, שהם שורש הטומאה של שבעים שרי אומות העולם.

בשבת יש כח לבטל כח האומות

ומוסיף המגלה עמוקות, שקדושת השבת בכוחה לבטל קליפות ישמעאל ועשו, ואומר בזה דבר פלא, כי מטעם זה יום המנוחה של ישראל עם קודש הוא בשבת קודש, ואילו להבדיל אלף הבדלות יום חגם של הישמעאלים הוא ביום שישי, שהוא צד ימין של שבת קודש, ויום חגם של בני עשו - אדום הוא ביום ראשון, שהוא צד שמאל של הקדושה, וישראל שהם באמצע ניתן להם למורשה יום שבת קודש. וזהו שכתוב (ויקרא כב, לב): "ונקדשתי בתוך בני ישראל" - קדושת השבת היא "בתוך" דייקא, כי בני ישראל נמצאים באמצע בין עשו וישמעאל.

ומוסיף ה"בני יששכר" על כך רמז נאה: כתוב (בראשית כח, ט), "וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל לו לאשה" ואמרו על זה בגמרא (ב"ק צב:), "לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו". ומפרש המגלה עמוקות (על ואתחנן אופן מ) כי קליפת עשו נקראת "עורב" וקליפת ישמעאל נקראת "זרזיר", והתחברו יחד כי הם בני מין אחד להילחם כנגד הקדושה. ואמר הבני יששכר: שב"ת בגימטריא זרזיר"ר עור"ב, ללמדנו ששבת בקדושתה מבטלת את שתי הקליפות של עשו וישמעאל.

ולפי הדברים הנפלאים הללו יש להסביר את דברי נעים זמירות ישראל במזמור צ"ב: "מזמור שיר ליום השבת", המבוסס כל כולו בשבח קדושת יום השבת: "כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און" (פס' י). ויש לדקדק במה שבחר להכפיל לשונו להזכיר פעמיים: "כי הנה אויביך" - "כי הנה אויביך ה' כי הנה אויביך יאבדו", והיה יכול לומר בקיצור: "כי הנה אויביך ה' יאבדו".

אך לפי האמור יש לומר, כי דוד המלך רמז בכך, על הכוח הגדול של קדושת שבת להפריד בין שתי בחינות של אויבי ה', ל"ה אויבים מימין שתחת קליפת ישמעאל, ול"ה אויבים משמאל שתחת קליפת עשו, ולכן נכפלה מילת "אויביך" לרמוז על שניהם.

ויתרה מכך, זהו מרומז במילות הפסוק: "כי הנה אויביך השם", כי הנה אויביך יי ראשי תיבות בגימטריא ל"ו דהיינו ל"ה אומות עם השר שלהם, וכן המשך הפסוק: כי הנה אויביך יאבדו, ראשי תיבות גם כן בגימטריא ל"ו, ועל שניהם יחד אמר: "יתפרדו כל פועלי און", בכוח שבת העומדת בתוך ביניהם הם נפרדים ומתבטלים.

נמצאנו למדים, כי קדושת שבת מבטלת קליפות ישמעאל ועשו, שהם ממונים על שבעים האומות, וזהו הביאור במה שאמרו חז"ל: "אם שמרו ישראל שבת ראשונה - לא שלטה בהן אומה ולשון". כי אם היו שומרים את השבת

הראשונה, היו מבטלים את קליפות עשו וישמעאל שמצד שמאל וימין של שבת קודש, שהם השורש של כל השבועים אומות, ושוב לא היתה כל אומה ולשון יכולה לשלוט בהם.

הנה כי כן יאירו עינינו להבין מדוע שמירת שבת היא כפרה על חטא העגל, כי בחטא העגל התחברו שני כוחות הטומאה של עשו קליפת שור וישמעאל קליפת חמור, שהרי מטעם זה יצא העגל בצורת חצי שור וחצי חמור (כן מפורש בוהר דף קצב ע"ב). אולם על ידי שמירת שבת הרי אנו מפרידים בין שני כוחות הטומאה, בין ישמעאל קליפת חמור מימין ובין עשו קליפת שור משמאל, ובכך יש תיקון נפלא לחטא העגל כי יתפרדו כל פועלי און.

"זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֵבֶר עַל הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לָהּ" (ל, יג)

מעשה נורא במחצית השקל ששרד מזמן בית המקדש

מעשה נורא (הובא בתחילת ספר דברי מהרי"א תולדות המחבר עמ' י' בהערה) שאירע שהתאספו כל גדולי מדינת אונגארן בעיר הבירה פעסט, כדי לישא וליתן לטובת הרמת קרן התורה והדת, וגם הגה"ק בעל כתב סופר זצ"ל היה ביניהם. ויהי כטוב לבם באמצע הסעודה, הוציא הכתב סופר זצ"ל מכיסו מטבע ישן נושן, והראה למסובים שזה אוצר נחמד לו, והוא שקל הקודש מזמן המקדש, שיש לו מעזבון אביו הגאון הקדוש החתם סופר זצ"ל. והיו שם כמאה וחמישים רבנים, וכל אחד ואחד רצה לראותה, ומסרו את המטבע מיד ליד.

אדהכי והכי תוך כדי שהמטבע אצל הנוכחים, והנה נעלמה המטבע ואיננה, וחפשוה ולא מצאוה, ונתהווה שם רעש גדול.

והוסכם בין כל הנוכחים, שיחפשו בכיס של כל אחד ואחד, והגם כי לא נאה ולא יאה הדבר לעשות כן, אמנם ההכרח לא יגונה, כי לא היתה לפנייהם ברירה אחרת. אך לפתע עמד הגאון הקדוש רבי יהודה אסאד מסערדאהעלי זצ"ל, והכריז שבשום אופן לא יניח לחפש אצלו! ועל ידי זה נתבטלו החיפושים אצל כולם כי כבר לא היה בזה תכלית.

אמנם רבים תמהו עליו והיה הדבר כפליאה נשגבה בעיניהם, למה הוא מסרב שיחפשו אצלו? הלא דבר הוא, שהוא נותן מקום לחשוד בו חלילה. והנה לאחר כמה שעות נכנסה המשרתת והביאה את המטבע שמצאה בין הקערות, ושמחו כולם על הבשורה הטובה.

ואז פנו אל הגאון הקדוש מהר"י אסאד זצ"ל ושאלוהו, מדוע הוא סירב ולא רצה שיחפשו אצלו, הלא איגלאי מילתא למפרע שלא היה לו ממה לפחד. ואז מהר"י אסאד בתגובה, הוציא מכיסו מטבע כזו ממש, והסביר, כי גם ברשותו ישנה מטבע כזו, אך לא רצה מקודם להראותה, כיון שעל ידי זה היה מקטין את גודל התפעלותם של הנאספים, בראותם כי לא רק להכתב סופר לבדו יש מטבע כזה, אלא גם לאחרים. [ורואים כאן את גדלותו של מהרי"א שהסכים שיחשדוהו כגנב ובלבד שלא יתבייש הכתב סופר].

"הָעֵשִׂיר לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצִית הַשֶּׁקֶל לָתֵת אֶת תְּרוּמַת ה' לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם" (ל, טו)

מעשה נורא עם רבי יהונתן אייבשיץ

המגיד הירושלמי הודיע הגאון הצדיק רבי שלום שבדרון זיע"א אמר פעם בדרשתו (הובא בספר לב שלום): ידוע מה שפירשו המפרשים, ש"העשיר לא ירבה" בממונו כל כך למצוה, עד שלא ישאר לזולתו להשתתף בה, [והדל לא ימעיט בטענה שאין לו, כי המצוה צריכה להתחלק בין כולם, כדי שיוכו בה הכלל, ולא רק הפרט, ולכן כל אחד ואחד צריך להשתתף בה כפי יכולתו]. ואם חלילה העשיר חוטף לעצמו את כל המצוה ואינו מניח מקום לזולתו להתגדר בו, אזי טורפין לו את מצוותו על פניו, וכמו שנראה במעשה הנשגב שהיה עם הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זיע"א:

בעת נישואיו של רבי יהונתן, הבטיח לו חותנו - שהיה נגיד - נדוניא של שלושת אלפים זהובים, כדי שיוכל לשבת באהלה של תורה ללא מפריעים. ואכן כך ישב לו רבי יהונתן על התורה ועל העבודה עבודת ה', יומם ולילה עם החברותא שלו, בקדושה ובטהרה.

אולם, כאשר הקדושה מתפשטת, הטומאה אינה סובלתה, ותיכף באה ללחום כנגדה, וגם כאן, קדושתו וטהרתו של רבי יהונתן אשר השפיעו על כל סביבתו, הפריעו לכת הטומאה, ונסתובב העניין שהחליטו הגויים להקים "בית תיפלה" שלהם בדוקא על יד בית מדרשו של רבי יהונתן.

החלטה זו כמובן הרעישה את ליבות כל המתפללים ואת הלומדים שם בבית המדרש, והיה אחד שלא היה יכול להתאפק. היה זה החברותא של ר' יהונתן, אשר ראה כמה מפריע הדבר לר' יהונתן, ולפיכך לבש קנאות, קם ועשה מעשה: בחצות הלילה, בחסות העלטה - עלה לגג "בית התיפלה", וניתן את הצלם שניצב שם...

אך דא עקא, הגויים ידעו שחמתם של יהודים עלתה למעלה ראש, והבינו שבמוקדם או במאוחר יקום אי מי מהיהודים ויעשה מעשה, ואשר לכן החביאו שומרים ב"בית התיפלה", וכאשר עלה החברותא של ר' יהונתן אל הגג וניתן את הצלם, מיד נתפס בידי השוטרים, ומאותו יום, נעלם. כל הקהילה היהודית החלה מיד לחפש אחריו, אך העלו חרס בידם, ולא מצאו אפילו קצה חוט שיוכל ללמד היכן הוא ומה נעשה איתו.

כך נמשכו החיפושים, עד שבאחד הימים בא שומר "בית התיפלה" לאחד מפרנסי הקהל, וסיפר לו דברים כהווייתם, איך שתפסו את אותו יהודי בעת שעלה אל הגג ושבר את הצלם, ואמר שכבר נשפט הוא על ידי הכמורה, ונידון לשריפה.

השומר הוסיף וסיפר, שהיהודי נמצא במקום סתר בתוך "בית התיפלה", וכי הוא יודע היכן הוא, ולפיכך הצעה בפיו: הוא מסכים להבריחו ממקום מסתורו אל החופש, אך תמורת זאת הוא דורש שלושת אלפי זהובים, אפילו לא זהוב אחד פחות!!

אנשי הקהילה ששמעו את הסכום, נרתעו מעט, אבל מה לא עושים כדי לפדות יהודי מבין הגויים? ובפרט שמדובר בתלמיד חכם, וידוע שנגמר דינו לשריפה!! מיד יצאו היהודים לאסוף תרומות בכדי לשחררו.

כשהגיעה השמועה לרבי יהונתן, חשש מאוד פן יועבר חברו ממקומו קודם שיאסף הסכום הגדול, או שבינתיים כבר יוציאווהו להורג, מה עשה? נכנס אל ביתו, לקח את כל הנדוניא שהיתה לו - שלושת אלפי זהובים, הלך לשומר ומסר לו את הכסף, ואכן השומר הבריח את היהודי למקום מבטחים.

מכיון שהדבר נעשה בחשאיות גדולה - לא ידע איש מהנעשה, המתרימים המשיכו במלאכתם, אך כאשר באו אל רבי יהונתן לתת בידו את סכום הכסף שהצליחו לאסוף, אמר להם רבי יהונתן: כבר אין צורך, אני בעצמי נתתי את כל הכסף, השבוי כבר נפדה ושחרר, ואין צורך בכסף שנאסף.

מששמעו הגבאים שר' יהונתן נתן את כל הסכום, טענו כלפיו שיקח לכל הפחות את מה שהם כבר אספו עד עתה, אף על פי שאין זה אלא חלק קטן מהסכום, באמרם: "גם אנו - בני הקהילה - חפצים לקחת חלק במצוה הגדולה של פדיון שבויים!!". אך רבי יהונתן השיב שהוא כבר נתן מה שנתן, ואין הוא רוצה לקחת ממון אחרים.

הגבאים יצאו את ביתו בעצב על כך שלא זכו הם והתורמים להשתתף במצוה רבה זו של פדיון שבויים, וכפרט כאשר היה מדובר בשבוי ת"ח גדול כזה, אך אם הרב פסק כפי שפסק, מה הם יכולים לעשות!?

עבר זמן מה, ור' יהונתן מתחיל לחשוב מה יקרה כאשר אשתו תגלה שאת כל הנדוניא שנתן אביה, הוא מסר למצוות פדיון שבויים... הלא ודאי תקצוף היא עד מאד, והוא לא יוכל לרצותה, שכן אין מרצין לאדם בשעת כעסו!

מה עשה? גמלה בליבו החלטה לנסוע מביתו לכמה ימים, כדי שעד שיחזור, מן הסתם תגלה אשתו את חסרון הכסף, וכבר תספיק להירגע, ואז - כשישוב - יוכל לרצותה ולהסביר לה את חשיבותה של מצות פדיון שבויים, ואת הסיבות שמחמתן החליט לתת את כל הסכום ולא להמתין עד שיאספו התרומות מכל בני העיר.

בינתיים התגלה דבר הבריחה, הכמרים גילו שהנידון למוות נמלט, ומהר הבינו שידו של השומר היתה במעל, והוא זה שהבריח את היהודי אל מחוץ לכלאו, וברוב זעמם החליטו אנשי הכמורה לעשות לשומר את מה שזממו לעשות ליהודי.

השומר, שהבין שטבעת החנק הולכת ומתהדקת סביב צוארו, החליט שעליו למהר ולברוח מהר ככל האפשר, אך מכיון שהיה שומר ותיק בכניסה במשך עשרות שנים, והספיק במרוצת הזמן לגנוב הרבה כסף ויהלומים מרכוש "בית התיפלה", לא ידע מה יעשה עתה בכל רכושו הרב... הרי לא יוכל לסחוב את כל רכושו...

בצר לו הלך ולקח את כל רכושו, כסף זהב ויהלומים, ושלת אלפי הזהובים שקיבל זה עתה, הכניס הכל לחבית אחת, נכנס לביתו של ר' יהונתן, ושאל את אשתו: איפה האישי?

האשה ענתה שהוא לא יהיה בבית כמה ימים, השומר פחד להשתהות אף לרגע, ובלית ברירה עמד וסיפר לה כל מה שקרה, ושעליו למהר עתה ולהימלט על נפשו, ואמר: "אינני מוכן בשום אופן להשאיר את רכושי לכמרים שרוצים להרוג אותי!! לא ולא! לא אשאיר להם מאומה מכל זה!"

וכאן התחיל להרעיף שבחים על ראשו של ר' יהונתן, והמשיך: "גיליתי יהודי אציל כזה - המוכן לתת מכספו שלושת אלפי זהובים בשביל להציל את חברו! אני בטוח שהוא אדם ישר ונאמן, ולפיכך: דבר ראשון - אני מחזיר לכם במתנה את שלושת אלפי הזהובים שנתן לי בעלך, ומלבד זאת - אני מפקיד בידכם את כל שאר רכושי שנמצא בחבית הזו, והיה אם אחזור בשלום - בודאי יחזיר לי בעלך הצדיק את כל הסכום, ואם לא - אזי מעדיף אני שישאר כל הכסף אצל אדם כמותו, אשר לבטח יידע לעשות בכסף דברים טובים!"

כך קרה שהאוצר הגדול נותר בביתו של רבי יהונתן, ואילו שומר "בית התיפלה" יצא לדרכו, וברח הרחק מהכנסיה. לאחר זמן מה הגיעה השמועה שהכמרים שלחו אחריו שליחים להשיגו ותפסוהו, ותיכף ומיד הטביעוהו בנהר.

עתה כבר ממילא ידעה אשתו של רבי יהונתן את כל סיפור המעשה, והבינה שהקב"ה שילם להם על המעשה הטוב והנאצל שעשה בעלה הגדול, באשר לא זו בלבד שכספם הושב להם - אלא אף זכו לעושר שהוא עשרות מונים רב יותר ממה שהיה להם קודם.

היא כמובן התמלאה ששון ושמחה, וחכתה בציפיה דרוכה שר' יהונתן - אשר לא ידע מאומה מהנעשה - יחזור, בכדי שתוכל לכושרו את הבשורה הגדולה.

בינתיים רבי יהונתן יצא לדרכו חזרה אל ביתו, ומשהגיע סמוך לביתו הודיע את מחשבתו: מה יאמר לאשתו. כיצד יגלה ויספר לה מה קרה עם שלושת אלפי הזהובים? וכך כשהוא הולך תפוס במחשבותיו - יוצאת אשתו לקראתו, שמחה וצוהלת, וקוראת לעומתו: "אני כבר יודעת הכל! הקב"ה כבר גמל לנו בכפל כפלים!", כך עמדה וסיפרה לו את כל הסיפור, כשהיא בטוחה שבודאי ישמח גם הוא על כל הטובה שבאה להם מן השמים.

אבל להפתעתה, ההיפך הגמור קרה! כאשר שמע ר' יהונתן את דבריה - פרץ בככי עז!! הוא בוכה ומילל, והאשה עומדת ותמהה: "למה זה תבכה? הלא הרבוננו של עולם כבר שילם לנו שכר גדול עבור המצוה!"

ענה לה ר' יהונתן ואמר: "דוקא מפני כך אני בוכה!! מכך שרואה אני שמיהרו לשלם לנו על המצוה, מבין אני שמשליכים לי את המצוה בפנים!! אילו היו מרוצים בשמים ממצוה זו, היו מניחים לי אותה לעולם הבא, שכן ידוע שאין מתן שכון של מצוות בעולם הזה! רק מצוה שאינה נרצית משתלמת בעולם הזה, כביכול אומרים לו לאדם: קח ולך!"

רבי יהונתן עמד ובכה ללא הפוגה בלא שהיה מסוגל להירגע, עד שהחליט לצום שלושה ימים רצופים, ואחרי כן לעשות שאלת חלום, ולבקש לדעת על מה ולמה לא רוצים את המצוה שלו.

ואכן כך עשה, ומן השמים השיבו לו: "אמנם כן, צדקת בבכיך, לא חפצו בשמים במצוותך! והכל מפני שלא זיכית גם את הגבאים ואת שאר הציבור, ולא איפשרת להם ליטול חלק במצוה הזו!! רצית את כל המצוה לבד - בבקשה, קח ולך!"

סיים המגיד רבי שלום זצ"ל את דרשתו ואמר: הנה כל בעל לב ונפש יבין וירגיש כי הסיפור הזה הוא נורא, להתבונן עד כמה צריך האדם להיזהר ולדעת שהמצוה אינה רק שלו, אלא צריך הוא לשתף את כל מי שיכול, ורק בכך תהיה זכותו שלימה ונרצית.

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ סַמִּים נְטָף וְשִׁחֻלַת וְחֻלְבֵּנָה סַמִּים וּלְבֹנָה זָפָה בַד בְּבַד יִהְיֶה: וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רִיחַ מְעֻשָׂה רִיחַ מִמֶּלֶח טָהוֹר קֹדֶשׁ" (ל, לד-לה)

הסגולות של פרשת הקטורת

קריאת פרשת הקטורת הינה סוד אדיר עצום ורב, והיא אחת הסגולות הגדולות ביותר לכל תחומי החיים: לבריאות, רפואה, פרנסה ועשירות, לבטל דינים, ולהינצל מכל הבעיות, ובכוחה לבטל את המוות מהקורא ומכל העולם, ואין אומות העולם יכולות לשלוט על מקום שיקראו בו את פרשת הקטורת.

פרשת הקטורת היא ה"נשק הסודי" של עם ישראל, והיא "ערכת המגן" האמיתית שלו להינצל מכל צרה וצוקה ממלחמות ומהאוייבים, כפי המובא באורך רב בדברי קודשו של התנא האלהי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א במספר מקומות בספר הזוהר הקדוש (ראה פרשת ויקהל דף ריח). במאמר זה נביא בע"ה בקצרה מעט מעיקרי דבריו, ומדברי רבותינו הקדושים.

המתנה שנתן מלאך המוות למשה

תחילה נבאר כיצד ירד לעולם הסוד הזה של סגולת הקטורת: הגמרא בשבת (פח:) אומרת: "אמר רבי יהושע בן לוי בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבוננו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן: לקבל תורה בא. אמרו לפניו: חמודה גנוזה שגנוזה לך תתקע"ד [974] דורות קודם שנברא העולם, אתה מבקש ליתנה לבשר ודם? וקראו המלאכים לפני הקב"ה את הפסוקים (תהלים ח) "מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו. ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים".

אמר לו הקב"ה למשה: החזר להן תשובה! אמר לפניו: רבוננו של עולם, מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל שבפיהם. אמר לו: אחוז בכסא כבודי והחזר להן תשובה, [נשמות האדם חצובות מעולם הבריאה, והמלאכים מעולם שתחתיו הוא עולם היצירה, לכן אמר לו אחוז בכסא כבודי] שנאמר (איוב כו) "מאחז פני כסא פרשו עליו עננו". ואמר רבי נחום: מלמד שפירש שדי מזיו שכינתו ועננו עליו.

אמר לפניו, רבוננו של עולם, תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה? השיב לו: "אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" (שמות כ). ואז אמר למלאכים: וכי למצרים ירדתם? לפרעה השתעבדתם? תורה למה תהא לכם? שוב שאל מה כתיב בה: "לא יהיה לך אלהים אחרים", וכי בין הגויים אתם שרויין שעובדין עבודה זרה? שוב שאל מה כתיב בה: "זכור את יום השבת לקדשו" כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות? שוב שאל מה כתיב בה: "לא תשא", משא ומתן יש ביניכם? שוב מה כתיב בה: "כבד את אביך ואת אמך" כלום אב ואם יש לכם? שוב מה כתיב בה: "לא תרצח לא תנאף לא תגנב", קנאה יש ביניכם? יצר הרע יש ביניכם?

מיד הודו מלאכי השרת לקב"ה, שנאמר "ה' אדנינו מה אדיר שמך" וגו' (תהלים ח), ובפעם הזאת לא כתוב "תנה הודך על השמים", מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב, ומסר לו דבר, שנאמר (תהלים סח) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם, בשכר שקראוך "אדם" [והשפילו אותך - רש"י] לקחת מתנות, ואף מלאך המוות מסר לו דבר, שנאמר (במדבר יז) "ויתן את הקטרת ויכפר על העם", ואומר "ויעמד בין המתים ובין החיים" וגו', אי לאו דאמר ליה, מי הוה ידע? עד כאן לשון הגמרא.

הרי לפניך שמלאך המוות העניק מתנה למשה רבנו ע"ה, בזה שגילה לו את הסוד האדיר והנורא הטמון במעשה הקטורת שבכוחו לעצור את המוות.

הס"מ הוכרח לגלות את הסוד למשה רבינו

והנה הס"מ בהתחלה לא הסכים לתת מתנה זו של הקטורת, כי היא פועלת כנגדו, וכמו שאומרים רבותינו, שכאשר ברא הקב"ה את אדם הראשון, הקב"ה נועץ במלאכים, ואמר להם "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", אמר להם, אני רוצה לברוא אדם שנשמתו מן העליונים וגופו מן התחתונים, והוא נזר הבריאה, ואני שמח בבריאה הזאת מאוד, והוא יעבוד אותי בעולם התחתון, ויהיה מלובש בגוף ויעשה מצוות ומעשים טובים, ולכן אני רוצה שכל אחד מהמלאכים וכל העולמות העליונים והספירות כל אחד יתן לו חלק ממנו. אמרו לפניו: רבוננו של עולם, כולנו שלך, כולנו בידך,

עשה בנו כרצונך, אמר להם אני רוצה שכל אחד יתן ממנו מרצונו ולא שאני אקח בכח, נענו כולם ואמרו: מה שהקב"ה אומר לנו כן נעשה.

ולמה רצה הקב"ה כך? יש בזה סוד גדול, והוא, כשעושה האדם מצוות, המלאכים וכל העולמות העליונים מקבלים אורות שפע בעולמות העליונים, כי יש להם חלק בבריאתו. ומאידך גיסא, אם חלילה האדם חוטא ורוצה הקב"ה

להענישו, כאשר הוא לוקה גם הם לוקים כי הם חלק ממנו, ולכן כולם מבקשים עליו רחמים. ואכן כל המלאכים נתנו את חלקם לאדם. אבל מי לא נתן חלק ממנו לאדם? הס"מ וסיעתו, הם בשום אופן לא הסכימו לתת חלק לאדם הראשון, מדוע? משום שהחלק שלהם זה י"א סממני הקטורת שהם החיות של הסטרא אחרא, ומהם הם ניזונים, ואם היו נותנים לאדם חלק זה, יהיה כח לאדם הראשון לברר ניצוצי הקדושה שמלוכשים באחד עשר סממני קטורת, ולא יהיה להם יותר כח וחיות, ויתבטלו מן העולם, לכן לא רצו לתת חלק מהם. מה עשה הקב"ה? הפיל אותם למטה כידוע, ולמה הפיל אותם למטה? שלא יהיה להם כח לינק מהקדושה למעלה. מה עשה הס"מ? רדף אחרי אדם הראשון להחטיאו, כדי שגם האדם יפול למטה לעולם הזה, והצליח להפיל את אדם וחווה, ובמקום שיתן לאדם חלק ממנו, חטף ממנו הנשמות הקדושות וניצוצי הקדושה.

מה עשה הקב"ה? אחרי אלפיים וארבע מאות שנה [שנת ב' תמ"ח], העלה לשמיים את משה רבינו בחיר הבריאה, ובעל כח גדול לקבל את התורה בהר סיני, וגם משה היה כדוגמת אדם הראשון, שהנה נשמת אדם הראשון היתה כלולה מכל נשמות של בני אדם שהיה אבי אבות כל הנשמות, והיה כולל כל עם ישראל, [ואמנם אחרי שחטא הוריד את נשמות ישראל למטה לקליפות], וכן משה רבינו היה כולל כל נשמות עם ישראל, וזה המכנה המשותף בין אדם הראשון למשה רבינו.

[ומשה היה גם גלגול של הבל, שאדם הראשון אחרי שפרש מאשתו מאה ושלישים שנה חזר אצל אשתו, הביא ממנה בן וקרא שמו שת, שהיה גלגול של הבל, ומשת הושתת העולם. ואחר כך בא שת בגלגול במשה, אם כן יוצא לנו שהבל בא בגלגול בשת, ואחר כך בא בגלגול במשה, ולכן משה ראשי תיבות מ'שה ש'ת ה'בל. והנה משה רבינו אמו הייתה בת מאה ושלישים שנה כשילדה אותו, וגם זה דוגמת שת שלאחר מאה ושלישים שנה שפרש אדם, נולד ממנו שת].

ואז הקב"ה העלה את משה למעלה לקבל את התורה, וכולם נתנו לו מתנות, ואז לא היתה ברירה לס"מ וסיעתו כיון שמשה רבינו היה זך ונקי, ולכן גם הוא נתן מתנה, את הכח של י"א סממני הקטורת, את החלק הזה של הקדושה נתן למשה, ומאז כאשר מקטירים קטורת או אומרים הקטורת בכוונה, אנו מבררים נצוצי הקדושה מהקליפות ומבטלים גזירות קשות ורעות.

משה רבינו משתמש בסגולת הקטורת לעצור את המגפה

וכפי שאומרת התורה בפרשת קורח, משה רבנו ע"ה השתמש בסגולה האדירה הזו לבטל את המגפה שפשטה בעם. כמו שכתוב: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן קַח אֶת הַמִּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׂים קִטְרֹת וְהוֹלֵךְ מֵהָרָה אֶל הָעֵדָה וְכַפֵּר עֲלֵיהֶם, כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי ה' הַחַל הַנִּגָּף: וַיִּקַּח אֶהֱרֹן בְּאֵשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיִּרֶץ אֶל תוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הַחַל הַנִּגָּף בָּעַם, וַיִּתֵּן אֶת הַקִּטְרֹת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם: וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים, וַתַּעֲצֵר הַמִּגָּפָה: וַיָּשָׁב אֶהֱרֹן אֶל מֹשֶׁה אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד, וְהַמִּגָּפָה נִעְצְרָה".

בפרשה זו מודגשת המהירות שנקטו משה רבנו ואהרן הכהן בעשותם את הסגולה של הקטורת, זאת כדי לעצור כמה שיותר מהר את המוות. משה רבנו אומר לאהרן: "והולך מהרה" ואכן, אהרן ממהר ורץ דכתיב: "וירץ אל תוך הקהל".

רבי שמעון בר יוחאי זיע"א מבאר פסוקים אלו כך: מה פְּתִיב בְּאֶהֱרֹן, וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצֵר הַמִּגָּפָה. דְּכַפֵּית לִיָּה לְמִלְאָךְ הַמָּוֶת, דְּלֵא יְכִיל לְשַׁלְטָאָה פְּלִל, וְלֵא לְמַעְבַּד דִּינָא. תרגום: מה כתוב באהרן, "ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה". שכתת את מלאך המוות, כך שלא היה יכול לשלוט כלל ולא לעשות דין.

הקטורת מבטלת את כח הטומאה

ולא לחינם הס"מ חשש לגלות למשה רבינו את הסוד הזה של הקטורת, כי הקטורת מבטלת את כח הס"מ. וכמו שאומר המדרש שהקטורת מבטלת הארס של נחש הקדמוני ואלו דברי המדרש: "שאלו התלמידים את רבי, מנין

שהקטורת מבטלת את ארס הנחש? אמר להם תראו מה פרש הפסוק בין השנים לחמישה". והמדרש הזה הוא מדרש פליאה, ולכאורה אינו מובן.

ומסביר רבינו יוסף חיים (תורה לשמה): שהנה הגמרא בכריתות (דף ו' ע"ב) אומרת, אמר רבי יוחנן: אחד עשר סממניו נאמרו לו למשה בסיני, אמר רב הונא, מאי קראי? 'קח לך סמים' - תרי, 'נטף ושחלת וחלבנה' - הא חמשה, ו'סמים' אחריני - חמשה, הא עשרה, 'ולבונה זכה' - חד, הא חד סרי.

אומר רבי יוסף חיים: נשים לב שהמילה 'סמים' הראשונה [קח לך 'סמים'] נדרשת מיעוט רבים שנים, והמילה 'סמים' השניה ['סמים' ולבונה זכה] נדרשת לחמישה סמים. ובין המילה 'סמים' שרומזת לשנים למילה 'סמים' שרומזת לחמישה, מה כתוב? נטף שחלת חלבנה, ראשי תיבות נחש, וכאן רמזו שהכח של סממני הקטורת מבטל את הכח של הטומאה הגדולה שהכניס הנחש הקדמוני.

ועוד אמרו רבותינו שהקטורת מעבירה כח ארבע קליפות. שהנה ביחזקאל (פ"א) כתוב "והנה רוח סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונוגה לו סביב", ארבע קליפות כתובות כאן, נוגה ענן רוח אש וסופי תיבותיהן "הנחש", ועם ישראל ביקשו ממושה להסיר מעליהם הקלי' הנה כדכתיב "ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו וכו' ויסר מעלינו את הנחש". והנחש נרמז דוקא בסופי תיבות של ד' הקליפות, כי בקליפה הדינים קשים בסופם, וגם זמן שליטתם בלילה, ולכן אומרים לפני ערבית והוא רחום יכפר "עון" ולא "ישחית" והרבה להשיב "אפן" ולא יעיר כל "חמתו". כנגד ארבע הקליפות.

והנה 'משחית' אף ו'חימה' הם הזכרים של הקלי', ו'עוון' הוא כנגד הנקבה. ולכן במלחמת עמלק עלו משה אהרן חור ראשי תיבות משחית אף חימה. וסופי תיבותיהם הוא "התף" גימטריא של שמה של פלונית הנקבה של הקלי' [עם הכולל והכולל]. ולכן באה הנקבה של הקדושה שהיא מרים והכניעה אותה "ותקח את התף בידה".

והאותיות האמצעיות [חוץ מהראשי תיבות והסופי תיבות] של המילים 'משחית אף וחימה' הם: משחית אף חימה גימטריא שס"ח כנגד שס"ח המנים שבקטורת [כמו שאומרת בכרייתא: "שלוש מאות ושישים ושמונה מנים היו בה"], שהם מכניעים הקלי' והם רמוזים בסממנים המפורטים.

נטף, שחלת, חלבנה, ראשי תיבות נחש, וסופי תיבות תפה, כי יש כח בקטורת לבטל הקלי' הנוכרת הזכר והנקבה. וכן תהלים גימטריא תפ"ה, שהוא מכוון כנגד ב' שמות "אל" ו"אלהים" שגימטריא של שמות אלו עם מילוי האותיות עולה תפ"ה. שיש בכוחם להוציא הניצוצות מן הקלי'.

ובילקוט ראובני סדר בן קהת כתב, כי אחד עשר סממני הקטרת הם סגולה נפלאה להכניע אחד עשר מחנות של הס"מ.

מבטלת כישופים

ובכוח פיטום הקטורת לבטל כישופים, כמו שאומר הזוהר הקדוש: וְקִיָּמָא לְבַטְלָא חֲרָשִׁין וּמְלִין בְּיַשִּׁין מִבֵּיתָא [ועומדת לבטל הכשפים והדברים הרעים מהבית], רִיחָא וְעֵשְׂנָא דְקִטְרֵת דְעֵבְרִי בְּנֵי נֶשֶׂא בְּהוּא עוֹבְדָא אִיהוּ מְבַטֵּל [אפילו ריח ועשן של הקטורת שעושים סתם בני אדם בביתם מבטל כשפים] כָּל שְׂפָן קִטְרֵת [כל שכן מה שהקטירו אבותינו בבית המקדש שהוא מבטל כוחות הסטרא אחרא].

אין דבר בעולם ששובר את הסטרא אחרא חוץ מהקטורת

רבי שמעון בר יוחאי זיע"א אומר לנו דברים נחרצים: "קִטְרֵת, תְּבִירוּ דֵיִצְרַר הָרַע אִיהוּ", "לִית לָךְ מְלָה בְּעֵלְמָא, לְמַתְבָּר לִיה לְסִטְרָא אַחְרָא, בַּר קִטְרֵת". ביאור הדברים: הקטורת שוברת את היצר הרע, אין בעולם דבר שבכוחו לשבר את כח הסטרא אחרא [כוחות הטומאה] חוץ מהקטורת. רק הקטורת יכולה לשבור את הסטרא אחרא!

התפילה הראשונה שהתפלל אדם הראשון

הנה ידוע שהתפילה הראשונה שהתפלל אדם בעולם היא תפילת מנחה של אדם הראשון, ועל תפלת מנחה כתוב "תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב", דהיינו שהתפילה תהיה כמו הקטורת. ותראו כמה שנים חי אדם הראשון תתק"ל (930) שנים, ששבעים שנה נתן לדוד המלך. "תכון תפילתי קטרת לפניך", ראשי תיבות תתק"ל

(חומת אנך), לרמוז שהתפילה הראשונה שהתפלל אדם בעולם היא תפילת מנחה של אדם הראשון, ועל זה מבקש שתפילתו תהיה כמו הקטורת.

הקטורת חביבה יותר מכל הקרבנות

עוד אומר הזוהר הקדוש: 'דלית לך מלה חביבה קמי קדשא בריך הוא, פקטרת [שאין לך דבר חביב לפני הקב"ה כמו הקטורת]. ובמדרש תנחומא (תצוה סימן ט"ו) כתוב: "אמר הקב"ה, מכל הקרבנות שאתם מקריבין, אין חביב עלי כקטורת. תדע, שכל הקרבנות כולן לצרכיהן של ישראל, כיצד, החטאת באה על החטא, והאשם גם כן, העולה על הרהור הלב, והשלמים באין לכפרה על מצוות עשה. אבל הקטורת אינה באה לא על החטא ולא על עון ולא על האשם, אלא על השמחה, הוי "שמן וקטורת ישמח לב" (משלי כו, ט).

נאמר בתהילים (סו, טו) "עלות מִחִים אֲעֲלֶה לְךָ עִם קִטְרֹת אֵילִים אֲעֲשֶׂה בְּקָרְךָ וְגו'. וכן אתה מוצא שלא נשתבחו קרבנות בעולם כקרבנות הנשיאים, ולמה, מפני שהיו מקריבין קטורת תחילה בקרבנותיהם. שכן הוא אומר על כל אחד ואחד בקרבנו (במדבר ז) "כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת", ואחר כך "פר אחד". ולפיכך הקב"ה משבח קרבן כל אחד ואחד מהן, זה קרבן פלוני זה קרבן פלוני, לומר שערב לפניו והוא משבחן". וברש"י בפרשת קורח (במדבר טז, ו) כתב: "הא לכם תשמיש חביב מכל, היא הקטורת החביבה מכל הקרבנות". והנה מזבח העולה שהיו מקריבים עליו קרבנות היה עומד מחוץ לאהל מועד, ואילו מזבח הקטורת היה בפנים אהל מועד, לפני ארון הקודש, מפני שהיה חשוב מאוד לפני הקב"ה.

ובבית המקדש, בשעה שהיו מדליקין את המנורה, אז היו מקטירים את הקטורת, כמו שנאמר "ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה" ולכן היתה הקטורת חשובה מאד בפני הקב"ה.

אמירת הפרשה באה במקום ההקטרה

בזמננו כאשר אין בית המקדש קיים, ועדיין לא זוכים להקטיר קטורת, מכל מקום אמירת פרשת הקטורת נחשבת כמו הקטרה, בבחינת "נשלמה פרים שפתינו" כמו שמפורש בגמרא בתענית (דף כז: ודומה לו במסכת מגילה לא:): לגבי כל הקרבנות:

"אמר רבי יעקב בר אחא אמר רב אסי, אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (בראשית טו, ח), "ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה", אמר אברהם, רבוננו של עולם, "שמא ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה", אמר ליה "לאו". אמר לפניו, "רבוננו של עולם, הודיעני במה אירשנה", אמר ליה, "קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת" וגו' (שם ט). אמר לפניו, "רבוננו של עולם, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם", אמר לו "כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהן לפני, מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני, ואני מוחל להם על כל עונותיהם".

וככה אומר גם הזוהר: (מדרש הנעלם וירא דף ק ע"ב) "רב דימי אמר, בטלו הקרבנות לא בטלה התורה, מי שלא עוסק בפועל בקרבנות, שיעסוק בתורה ויועיל לו יותר, שאמר רבי יוחנן כשפירש הקב"ה למשה פרשת קרבנות, אמר משה, רבוננו של עולם תינח בזמן שיהיו ישראל על אדמתם, כיון שיגלו מעל אדמתם מה יעשו? אמר לו, משה, יעסקו בתורה ואני מוחל להם בשביל זה יותר מכל הקרבנות שבעולם, שנאמר (ויקרא ז) "זאת התורה לעולה למנחה" וגו', כלומר, זאת התורה בשביל עולה בשביל מנחה בשביל חטאת בשביל אשם.

וממשיך שם הזוהר: אמר רבי כרוספדאי האי מאן דמדכר בפומיה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענינא דקרבנות ותקרובתא ויכוון בהו, ברית כרותה הוא שהמלאכים שמקטרגים על האדם לא יוכלו לעשות לו אלא רק טוב.

וממשיך רבי כרוספדאי, שדבר זה רמוז בפרשת וירא: "והנה שלשה אנשים נצבים עליו" - עליו, לעיין בדינו של האדם. מה יעשה? "וימהר אברהם האהלה" וגו' - מהו האהלה? בית המדרש, "מהרי שלש סאים" - ענין הקרבנות. רבי פנחס למד זאת מגזירה שוה: כתיב (במדבר יז) "ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה והולך מהרה", כתיב הכא מהר וכתיב התם "מהרי שלש סאים" מה להלן קרבן להצלה אף כאן קרבן להצלה.

[**ובמדרש** תהילים (שוחר טוב קמא, ב): 'תכון תפלתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב'. מהו "תכון תפלתי", כך אמר דוד, "רבוני, כשהיה בית המקדש קיים היינו מקטירים לפניך קטורת. עכשיו אין לנו לא מזבח ולא כהן גדול, תקבל תפלתי ותקרע הרקיע ותכנס תפלתי". לכך נאמר "תכון תפלתי וגו' מנחת ערב"].

וכמו כל הקרבנות גם אמירת הקטורת חשובה לא פחות - ואולי אף יותר - מהקטרת הקטורת עצמה.

אמירת הקטורת כמו ריח הקטורת

כתב בספר "כסא מלך": ותדע שכשגורם היחוד למעלה מתבטל כח הס"מ, וכבר דברנו פירוש הגמרא (יומא דף ט"ב), "כלה שבירושלים אינה צריכה להתבשם מריח הקטורת", היינו כלה העליונה השוכנת בירושלים אינה צריכה להתבשם, היינו להמתיק דינים, אפילו מריח הקטורת, היינו בזמן הזה שאין קטורת בפועל רק אמירת הקטורת, היינו ריח הקטורת".

סגולת האמירה כסגולת ההקטרה

ואם קריאת פרשת הקטורת היא כמו עשיית מעשה הקטורת, אם כן גם בכח האמירה יש את כל הסגולות שיש בעשיית הקטורת עצמה [שעצרה את המגיפה מעל כלל ישראל].

וכן מפורש בזהר הקדוש: מלך דא גזירה קיימא קמי קודשא בריך הוא, דכל מאן דאסתפל וקרי בכל יומא פרשתא דקטורת, ישתגיב מפל מלין בישין וחרשין דעלמא, ומפל פגעין בישין, ומהרהורא בישא, ומדינא בישא, וממותנא. ולא יתזק כל ההוא יומא, דלא יכיל סטרא אחרא לשלטאה עליה. תרגום: גזירה עומדת וקיימת לפני הקב"ה, שכל מי שיתבונן ויקרא בכל יום את פרשת הקטורת ינצל מכל דברים רעים וכשפים של העולם ומכל פגעים רעים ומהרהורים רעים ומדין רע וממוות, ולא ייזק כל אותו היום, שלא יכול הסטרא אחרא לשלוט עליו.

עוד אומר הזהר דברים נפלאים: תא חזי, האי מאן דדינא רדיף אבתריה, אצטריך להאי קטרת, ולא תקבא קמי מאריה, דהא סיעא איהו לאסתלקא דיני מניה, ובהאי ודאי מסתלקין מניה, אי הוא רגיל בהאי לאדפרא תרין זמנין ביומא, בצפרא וברמשא.

תרגום: בוא וראה, אדם שדינים רודפים אחריו [כל הצרות שיש לאדם הן בגלל הדינים שיש עליו, מהעוונות], צריך לקרוא את הקטורת ולשוב בתשובה שלמה לפני ה', שהרי הקטורת גורמת שיסתלקו הדינים ממנו. ובדבר זה ודאי יסתלקו ממנו, אם הוא רגיל לקרוא את פרשת הקטורת בכל יום בבוקר ובשעת בין הערביים.

אמר רבי שמעון, אי בני נשא הוו ידעי פמה עילאה איהו עובדא דקטורת קמי קודשא בריך הוא, הוו נטלי פל מלך ומלך מניה, והוו סלקי ליה עטרה על רישיה, ככתרא דדבא. ומאן דאשתדל ביה, בעי לאסתפלא בעובדא דקטורת, ואי יכוין ביה בכל יומא, אית ליה חולקא בהאי עלמא ובעלמא דאתי, ויסתלק מותנא מניה ומעלמא, וישתגיב מפל דינין דהאי עלמא, מסטרין בישין, ומדינא דגיהנם, ומדינא דמלכו אחרא.

תרגום: אמר רבי שמעון בר יוחאי זיע"א, אם בני האדם היו יודעים כמה עליון הוא מעשה הקטורת לפני הקב"ה, היו לוקחים כל מילה ומילה ממנה ושמים אותה על ראשם ככתר של זהב. וכל מי שמשתדל בו, צריך להתבונן במעשה הקטורת, ואם יקרא את פרשת הקטורת בכל יום ויכוון בה, יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, ויסתלק המוות ממנו ומהעולם וינצל מכל הדינים של העולם ומכל רע ומדין גיהנום ומדין של מלכויות אחרות.

ראינו כאן מקטעי הזהר המובאים, שהקורא פרשת הקטורת, ניצול מכל פגע רע, ומכשפים, ומהרהורים רעים, ומדין רע, וממוות, ולא ייזק כל אותו היום, ולא יכול הסטרא אחרא לשלוט עליו, ויסתלקו הדינים ממנו, ויש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא, ועוד מעלות.

מעלת אמירתה בהתעוררות

ועוד אומר הזהר: "סימנא דא אתמסר בידנא, די בכל אתר דקאמרי בכונה ורעותא דלבא עובדא דקטרת, דלא שלטא מותנא בההוא אתר, ולא יתזק, ולא יכלין שאר עמין לשלטאה על ההוא אתר".

תרגום: סימן זה נמסר בידינו, בכל מקום שאומרים בכונה והתעוררות הלב את פרשת הקטורת, לא ישלוט מוות באותו מקום ולא יזק, ולא יכולים שאר העמים לשלוט על אותו המקום. ורואים כאן שכאשר אומרים את הקטורת בהתעוררות הלב, כוחה של הקטורה גדול כל כך, שהיא מגינה על כל אותו המקום שבו היא נאמרת.

קריאת י"א סממני הקטורת מבררת הניצוצות

הרש"ש [היה גדול המקובלים וראש ישיבת "בית-אל", וכידוע שהוא איזן וחיקר וסידר את כל תורת האר"י, ומכנים אותו המקובלים "בן עמרם" שאם הוא מדבר אין מה לדבר אחריו כמו בן עמרם], כותב בספרו "נהר שלום", שהקב"ה נתן כח לעם ישראל בששת אלפים שנה שאנחנו נמצאים כאן, לברר ניצוצי הקדושה שנמצאים בתוך הקליפה. שכבר בבריאת העולם הקב"ה ריחם על ניצוצי הקדושה, שירדו לקליפה, ולכן הקב"ה לקחם והעלים ותיקנם אבל נשאר עוד מעט ניצוצי קדושה שאנחנו צריכים לתקנם, מה עשה איתם הקב"ה? חילק אותם לאחד עשר בחינות של הקליפה, כמו שכתוב "אחד עשר יריעות עזים", "אחד עשר אלופי עשו", ולכן יש אחד עשר קליפות לפי שהם מחולקים כל ניצוצי הקדושה באחד עשר קליפות אלו, [ובקדושה זה עשרה, בקליפה הם אחד עשר, בסוד כל המוסף גורע], והם עשרה ספירות ועוד אחד מקיף עליהם, והם נשמה פנימית וחיות שלהם.

וכאשר האדם אומר אחד עשר סממני הקטורת שהם נמצאים בתוך הקליפה, הוא מוציא את ניצוצי הקדושה מתוך הקליפות, וכל אדם לפי כוונתו, ולפי איך שאומר את פרשת הקטורת כך מברר ניצוצי קדושה, וכמה טוב שאדם יבין מה שאדם מוציא מפיו בפרשת הקטורת, כי ההבנה הפשוטה היא מעלה גדולה.

ואחד עשר סממני הקטורת הם לפי הספירות, אבל סדר הסממנים אינו לפי סדר הספירות, ויש לזה טעם לפי הסוד, ומכוונים בהם "קח לך סמים" זה שנים כנגד ספירת "התפארת והנצח", אחר כך "נטף שחלת וחלבנה" זה "הוד יסוד מלכות", אחר כך "סמים" זה חמישה והם "כתר חכמה בינה חסד גבורה", ו"לבונה זכה" זה המקיף. וזה תלוי במעלתו של כל אדם.

וזבה נבין את מה שכתוב בשער הכוונות (דף י"ג) מרבינו האריז"ל, כי יש י"א סממנים שהם אורות המחיים את הקלי [והם ניצוצות קדושה שלא נתקנו בעת תיקון העולמות] וכוונתו בעת אמירת הקטורת לסלקם מתוכם ולהעלותם למעלה, וישארו הקליפות מתים והם י"א ניצוצי הקדושה עשרה באו"פ, ויש ניצוץ אחד שהוא או"מ.

וזה הסוד שאמרו במשנה תמיד (פ"ג ח'), שהעזים היו מתעטשות מריח הקטורת, כי העיטוש נועד להוציא גוף זר ממערכת הנשימה וכן ריח הקטורת היה גורם לקלי' להוציא את ניצוצות הקדושה מתוכן.

וכנגד י"א דקדושה, יש י"א של סטרא אחרא: י"א אלופי עשו, י"א יריעות עזים, י"א ארורים, י"א מראות נגעים, י"א יום שבין נדה לנדה, י"א תיבות בפסוק "ויאמר כי יד על כס יה" וכו', י"א ימים ששנת חמה יתירה על שנת הלבנה, את כל אלה מתקנים ומבררים על ידי י"א סממני הקטורת, ועל ידי י"א אותיות שיש ב"יתגדל ויתקדש".

ולמה הם דוקא במנין י"א? משום שהם יונקים מאותיות ו"ה שבשם למטה [כשהשם נכתב מלמעלה למטה, ואותיות ו"ה עולים י"א]. ולכן אין השם שלם עד שימחה עמלק, כי אותיות ו"ה נפרדות מאותיות י"ה, ויורדות למטה לקלי' ומשם יש אחיזה לסטרא אחרא.

והנה אחת מכוונות הקדיש היא להעלות אותיות ו"ה ל"ה, ועל ידי כך לעשות את השם שלם, ואז יתחברו עמהם ואז יתבטלו הקליפות. כי אותיות ו"ה יש להם הרוחניות של י"א סממני הקטורת, וזה מה שאומרים יתגדל ויתקדש "שמי"ה - נוטריקון שם י"ה, יהיה "רבא" - על ידי חיבור ו"ה יהיה השם שלם.

והנה י"א במילוי האותיות [יו"ד אל"ף], הוא גימטריא סמא"ל. ועל ידי הקטורת משתלם שם הוי"ה כי יש י"א סממנים שהם ו"ה, ומקטיר קטורת ב"יד" שהיא - גימטריא י"ה, כי יש בה י"ד פרקים [כל אצבע ג' פרקים מלבד האגודל שהוא שנים] ויחד עם כף היד עולה י"ה, ונשלם צירוף הוי"ה.

לכן אדם צריך להזהר לומר פיטום הקטורת כל יום, ויש לנו אותה בתפילה פעמיים בכל בוקר, אחת בקרבנות ואחד אחר התפילה, ולפני תפילת מנחה, ולא יזלזל בזה, כי זה מעלה גדולה, וטוב שאדם ילמד את הפירוש של פיטום הקטורת, ואין לנו מושג כמה זה מבטל את הסטרא אחרא.

הקטורת מכניעה את עמלק

כותב בספר יפה ללב, שטוב ביום הפורים לקרוא פרשת כי תשא, והטעם, כי יש בה את פרשת הקטורת, והקטורת מבטלת קליפת עמלק, והמצווה בפורים היא להלחם בעמלק.

והנה "עמלק" ראשי תיבות ע'יקר מ'פלתו ל'ימוד ק'טורת, [וכן ראשי תיבות ע'יקר מ'פלתו ל'ימוד ק'בלה]. גם כתוב בפרשת כי תשא: "ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור". אומרת הגמרא (חולין קלט): על זה: "מרדכי מן התורה מנין, דכתיב "מר דרור" ומתרגמינן: מירא דכיא. עד כאן הגמרא. וגם "מרא דכיא" היינו "טיפה קדושה". "בשמים" שהם מבררים כל ניצוצי הקדושה שנמצאים בסטרא אחרא. "מר" גימטריא "עמלק", ואיך יוצאים מהעמלקים והסטרא אחרא? על ידי דרור, שהם בשמים של הקטורת.

גם על דרך הפשט והמוסר ניתן לפרש מדוע הקטורת יש בה מלחמה בעמלק: הנה אותו הנחש הקדמוני מתגלה בגלגול הבא בעשו, ובצאצאיו - עמלק: "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים" ומבאר הכלי יקר "כי רפידים אותיות פרידים... שנפרדו מאת ה' ופירוד לבבות שביניהם". גם בזה עולה ריח הקטורת להלחם בעמלק, כי סוד הקטורת - באחדות העם, שהרי כך שנינו בגמרא (כריתות ו): "א"ר חנינא בר בונא כל תענית שאין בה ממושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני הקטורת. אביי אמר מהכא, ואגודתו על ארץ יסדה". וכן פירש רש"י "חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב בין סממני הקטורת שלא יקל בעינינו לצרף עמנו פושעי ישראל בתפילתנו", בבחינת "ואם חסר אחת מכל סממניה..."

כנגד גורם הפירוד שמנסה עמלק להחדיר בעם ישראל, עומד בפניו "צבור" שהוא התלכדות של - צדיקים בינוניים ורשעים [ראשי תיבות צבו"ר]. כי בתוך כלל ישראל, גם פושעי ישראל מלאים הם מצוות כרימון. גם הם עוזרים להעלות את ריחם הטוב של ישראל. ועל כן הקטורת, המכילה גם את סימנם של פושעי ישראל שריחם רע, היא הסגולה למלחמת עמלק.

ורמז מצא מרן החיד"א (בהגהות ניצוצי אורות על הזהר ח"ב דף קי"ז ע"א, הובא בבאר משה [אפשטיין] דברים עמוד כ"ו): "עמלק בגימטריא 'מר' - כלומר, הקטורת [מור] מבטלת ומכניעה כוחו של עמלק, שהרי על ידה לא יכול הסטרא אחרא לשלוט". ועוד הוא כותב: "מחיית עמלק עם הכולל עולה במכוון קטרת [שבתורה נכתבת חסר ו'] - משום שהקטורת מבטלת את היצר הרע, ומוחה ומכניעה את עמלק - שורש הקליפות, והיינו בגלל האחדות שיש בה, בנגוד לעמלק שמהותו פרוד".

וגם בזה מצאנו קשר בין מחיית עמלק לפורים, שעיקרו מחיית עמלק. הבה נתבונן במצוותיו של יום הפורים. מצוות היום סובבת סביב "איש לרעהו", להגדיל האחדות בעם, בין ב"משלוח מנות", בין ב"מתנות לאביונים", ובין בלגימה היתרה המקרבת אף את הרחוקים, בכולם שזורה היא מצות גמילות החסד. כי בזאת המידה מקדימים אף אנו רפואה למכתו של עמלק - הפירוד בעם, ובאותה מידה גם מתחדש עלינו בכל שנה אורו של פורים. כנגד "עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים" מצוה אסתר "לך כנוס את כל היהודים", כי האחדות היא סוד כוחנו במלחמה עם עמלק שהתחילה ברפידים - לשון פרידים. (מעין השבוע)

אין לנו דבר מסוגל לבטל כל פגע רע כפרשת הקטורת

מרן החיד"א כותב בספרו ציפורן שמיר (אות ט"ו): "עין בעין יראה הפלגת השבח שמצילה מכל מרעין בישין וכו' ומזה ישיכיל לכוין בו הרבה לעשות נחת רוח ליוצרנו".

וכן כותב בספר מעבר יבק (מאמר עתר ענן הקטורת פרק ב): "וכל מי שדבריו נשמעים חובה להשתדל בכל עוז שהחזן יאמר סדר זה לפני התיבה בקול מילה במילה, כדרך שאומר היוצר והעמידה בקול, ולא יפנה עצמו אנה ואנה בעת קריאתו. ובזה כל אחד מהקהל יהיו לאחדים עמו, כי עתה בעונותינו בגלות החל רזה אין לנו דבר מסוגל לבטל כל נגע וכל פגע רע כהזכרת מעשה הקטורת בבתי כנסיות בכוונת הלב, וכן כל אחד בביתו".

וכך כותב היעב"ץ בסידורו (סידור בית יעקב לפני אמירת הקטרת בקרבנות אות ב) כתב: אמירת פרשת הקטורת שתי פעמים בכל יום במתן ודקדוק, היא סגולה לסייעו לחזור בתשובה, וינצל מכל דברים ופגעים רעים, והרהור רע, ודין רע, ודבר, וגיהנם, ולא יזק כל היום, ויש לו חלק בזה ובבא, וכל מעשי ידיו יתברכו.

והצדיק רבי צבי אלימלך מדינוב זצ"ל בספרו 'אגרא דפרקא' (אות לו) כתב: "אם אומר פיתום הקטורת בכוונה אחר תהילה לדוד, מתיש כח הס"מ ומסיר כל חיותו, ואפילו נמסר גזר דין בידו עליו להמיתו או על אחד מבני ביתו, מתבטל הגזר דין בכח פיתום הקטורת.

סגולה לעשירות והצלחה

ויש באמירת הקטורת גם סגולה לפרנסה ועשירות, כמו שרבותינו מבארים את סמיכות הפסוקים בספר דברים (ל"ג י"א): "ישמו קטורה באפך וכליל על מזבחך - ברך ה' חילו". "ישמו קטורה" - זו הקטורת, ובזכותה "ברך ה' חילו" - שהקטורת מעשרת את עושיה.

ומבואר במסכת יומא (כו.) שהקטורת הייתה מעשרת לכהן המקטיר אותה, והכהנים היו מתברכים בזכותה, וכל מי שהקטיר היה מתעשר וממונו מתרבה, ולפיכך רוב הכהנים היו עשירים.

וממילא עתה בזמננו, אדם הקורא את סדר פיטום הקטורת, שהאמירה כהקטרה, אף הוא זוכה לזה. ואכן כך עולה מדברי ה'נודע ביהודה' בתשובותיו (מהדורה קמא חלק אורח חיים סימן י').

וכן כותב האבודרהם (סדר מוצאי שבת): "וכתב אבן הירחי, נהגו בפרובינצא לומר במוצאי שבת: 'אין כאלהינו' ו'פטום הקטורת', והטעם משום דתניא ביומא (דף כו.), מעולם לא שנה אדם בה מפני שמעשרת, שנאמר (דברים לג, י) 'ישמו קטורה באפך' וסמך ליה (שם יא) 'ברך ה' חילו' ונשלמה פרים שפתינו למען נתעשר ונצליח בכל דרכינו".

קטורת מכפרת על לשון הרע

ועוד אמרו חז"ל: קטורת מכפרת על לשון הרע - יבא דבר שבחשאי ויכפר על מעשה חשאי.

סגולה לזיכרון

כתב מרן הגר"ח פלאגיי בספר 'כף החיים' (סימן יב אות ז): "כשאומר בפיטום הקטורת 'ממולח טהור קודש' יכוין בשם הקדוש היוצא מסופי תיבות שהוא 'רחש', דיש בו כח לגרש החיצונים, ויעיל לזכירה כמו שכתב בספר שערי חיים על פסוק 'רחש לבי דבר טוב' (תהלים מה, ב)".

סגולה לזרע של קיימא

ב'תשובות והנהגות' (חלק א' סימן תש"צ) כתב: "סגולה לזרע של קיימא שיכתוב הבעל על קלף פרשת קטורת עם כל הברייתא, ויאמר שתי פעמים ביום, ויקרא המקרא בנגינות וטעמים דוקא, וכל הברייתא יאמר במתינות".

בציבור - סגולה לרפואה

"חייבים להקפיד לומר קטורת בציבור, והרי זה רפואה הכי טובה ומועילה, בפרט למחלות שבדורנו" (סידור בית אהרן וישראל עמוד מה, אזהרות הקודש מאדמו"ר רבי יוחנן מסטולין זצ"ל).

דברי אליהו הנביא בשבח פרשת הקטורת

הזוהר הקדוש מספר [מתורגם]: אמר רבי פנחס, פעם אחת הייתי הולך בדרך ופגשתי באליהו הנביא, וביקשתי ממנו שיגיד לי דבר טוב ומועיל לבריות. אמר לי, כך גזר הקב"ה כאשר היו לפניו כל המלאכים הממונים להזכיר עוונותיו של האדם, שבכל זמן שיאמרו את מעשה הקרבנות שציווה משה רבנו ויתנו ליבם וכוונתם בהם, כל המלאכים המקטרגים יזכירו אותם רק לטובה! ובשמים ממעל יש מלאכים הממונים להזכיר עוונותיהם של ישראל לפני כסא הכבוד, אך בעת שמזכירים בני ישראל את הקרבנות אשר ציוה ה' את משה ואומרים אותם בכוונת הלב, חייבים הממונים להזכירם לטוב, וללמד עליהם זכות.

ועוד אמר לו אליהו הנביא שבשעת מגיפה רחמנא ליצלן, יוצא הכרוז מפי א-ל עליון לכל צבא השמים, שאם יתקבצו עם ה' בבתי כנסיות ובתי מדרשות ויאמרו בכוונת הלב את פרשת הקטורת, תתבטל המגיפה מהם.

לפיכך שומה עלינו להתחזק ביתר שאת וביתר עוז להקפיד על אמירת הקרבנות והקטורת כדת הראוי וישפיע עלינו שפע רב ממרומים וכל מיני ישועות.

הקטורת מסייעת לשוב בתשובה שלמה

וכבר הבאנו מה שאומר רשב"י זיע"א בזהר (ויקהל ר"ח) "קטרת, תבירו דיצר הרע איהו" ביאור הדברים: הקטורת משברת את היצר הרע. ועוד אומר הזוהר: "לית לך מלה בעלמא, למתבר ליה לסטרא אחרא, בר קטרת" ביאור הדברים: אין לך דבר בעולם המשבר את כוח הסטרא אחרא כמו הקטורת. לאור זאת, ניתן להבין שאמירת הקטורת

מסייעת לאדם לחזור בתשובה, כי בזמן שנשבר כוחו של היצר הרע, ומתפורר כוח הסטרא אחרא, מייד תשובה קרובה לבוא.

וכאור לעיניים יש לנו את דברי קודשו של המקובל רבנו יהודה פתיה זצוק"ל זיע"א בספרו "שמירה לחיים", שהזהיר על חשיבות עשיית התשובה, ובפרט בעת צרות רח"ל, וכתב בזו הלשון:

"יחזור בתשובה שלמה, ואם רוצה לעשות תשובה ואינו יכול, כתב רבנו האר"י ז"ל: ישתדל בקריאת הקטורת, ואז יוכל לעשות תשובה שלמה".

ורמז נאה יש לזה, שהנה המילה "קטורת" עולה 715 כמנין שטות, ו"אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות", והיא גורמת לאדם לעשות תשובה כי מבטלת את ה"שטות" מהאדם, ועל ידי זה גורמת שלא יחטא.

זאת ועוד, כתוב בזוהר הקדוש (ויקהל) שהקטורת היתה תרופה מהירה לטהר את הבריות מן החטא שכל מי שהיה מריח בריח הקטורת בשעה שמקטירין אותה על גבי המזבח היה מתעורר לבו לתשובה שלמה, והיה לבו נטהר מכל הרהור רע ושובר את כל הסטרא אחרא.

וגם בספר משנת חסידים (מסכת תפילת העשיה תחילת פרק ה) כותב, שאמירת פרשת הקטורת היא סגולה לתשובה. וכן כתב גם בספר 'קב הישר' (פרק נ"ט) ובספר 'יסוד ושורש העבודה' (שער האשמורת פרק יא) בשם האריז"ל. ובאמת מבואר כן בספר 'נהר שלום' (דף כה ע"ב) דאמירת הקטורת בכוונה תשיענו לחזור בתשובה.

סיפור מהזוהר הקדוש על מגפה שנעצרה

בזוהר הקדוש (פרשת וירא דף ק ע"א ע"ב) מובא מעשה מופלא, על גודל מעלת קריאת פרשת הקטורת ומעשה הקורבנות, וזה תוכנו בלשוננו:

רב אחא הלך לכפר טרשא, ובאותו הזמן היתה שם מגיפה, אך רב אחא לא ידע על כך דבר, והלך לבית בו היה צריך להתארח. בני הכפר אמרו זה לזה: אדם גדול בא לכאן, בואו ונלך אליו. באו ושאלו אותו: אתה לא חס על אובדננו? אמר להם רב אחא: מה הבעיה? אמרו לו, שמגיפה קשה פרצה בכפר זה שבעה ימים והמוות הולך ומתרבה מדי יום ולא נחלש. אמר להם רב אחא: נלך מיד לבית הכנסת ונערוך תפילה גדולה לפני הקב"ה, שיבטל את הגזירה.

בעוד הם הולכים לבית הכנסת, באו אל רב אחא ואמרו לו, שעוד שני אנשים מתו ועוד שניים נוטים למות.

אמר רב אחא: אין השעה מתאימה עכשיו לעריכת תפילה, השעה דוחקת ביותר ויש לעשות דבר שבכוחו לעצור את המוות מיד, ומהו? יש לבחור ארבעים איש, את היותר זכאים מבני המקום, ולחלקם עשרה עשרה, בכל פינה מארבע פינות הכפר, ויאמרו בכוונת הלב את סדר פרשת הקטורת ומעשה הקורבנות.

מיד עשו כן שלוש פעמים, לאחר מכן הורה להם רב אחא לעשות כסדר הזה גם בבתיים של הנוטים למות ולהוסיף הפסוקים: "ויאמר ה' אל משה קח את המחטה ותן עליה אש וגו' ויקח אהרן וגו' ויעמוד בין המתים" וגו'. בני המקום עשו כדברי רב אחא, ומיד התבטל המוות והמגיפה פסקה. באותו הזמן שמעו בת קול שיצאה מהשמיים ואמרה לגזירות: "העצרו למעלה! שהרי דין שמיים לא שורה כאן, כיוון שהם יודעים איך לבטל אותו". ועוד אמרה הבת קול לרב אחא: "במקום לסלק את המוות, תחזיר אותם בתשובה, כי לא סתם בא להם הצרות האלו".

כששמע את זה רב אחא הכניס אותם לבתי כנסיות ודרש להם דברים כדורבנות שיחזרו בתשובה, וכן זכה להחזירם בתשובה, וקראו למקום הזה בתי מחסיא, וזה כפר טרשא וכל זה מאמירת הקטורת.

אחים יקרים, אין מדובר כאן בספר מעשיות וסיפורים חלילה, מדובר בספר הזוהר הקדוש! והזוהר בא ללמדנו ולהורות לנו את החשיבות האדירה של פרשת הקטורת ומעשה הקורבנות אשר בכוח קריאתם לבטל את המוות וכל גזירות קשות.

ובפרט אם יתארגנו מניינים של קוראי פרשת הקטורת ומעשה הקורבנות בכל קצות הארץ, ובכל עיר ועיר בארבע פינות העיר - לא תשרה באותו המקום מידת הדין, ויתבטלו בעזרת ה' יתברך כל הגזירות הקשות!

כמו כן נלמד מכאן את החשיבות העצומה שיש לקריאת פרשת הקטורת ומעשה הקורבנות לרפואת חולים, ואף אותם שכבר נוטים למות רחמנא ליצלן. ומה טוב אם יתמיד החולה עצמו בקריאת פרשת הקטורת פעמיים ביום - בבוקר ובין הערביים - בכוננת הלב ובהתעוררות. ומצווה גדולה וזכות עצומה לכל אדם שיזכה לארגן מניינים של קוראי פרשת הקטורת בבתי החולים בארץ, כמה רפואה וישועה עשויות להימשך על ידי פעולה זו, ואשרי מי שישתדל בכך! [וגם אם זה נעשה באופן חד פעמי, יש לדבר חשיבות גדולה].

כפר שלם חזרו בתשובה על ידי אמירת הקטורת

המעשה ברב אחא שהבאנו, מסתיים בזה שרב אחא נרדם, ושמע בשנתו שאומרים לו מן השמיים, שיגיד לבני הכפר לחזור בתשובה שלמה, שהרי כל גזרות המוות והמגיפה נגזרו בגלל עוונותיהם, ומסיים הזוהר: "קם רב אחא והחזירם בתשובה שלמה". המתבונן במעשה זה, יראה פלא עצום, כיצד הצליח רב אחא להחזיר בתשובה שלמה את כל בני המקום?

אמנם יש לתרץ, על פי מה שאומר רשב"י זיע"א בזהר (ויקהל רי"ח) "קטרת, תבירו דיצר הרע איהו" ביאור הדברים: הקטורת משברת את היצר הרע. ועוד אומר הזוהר: "לית לך מלה בעלמא, למתבר ליה לסטרא אחרא, בר קטרת" ביאור הדברים: אין לך דבר בעולם המשבר את כוח הסטרא אחרא כמו הקטורת.

לאור זאת הדברים מובנים: בזמן שנשבר כוחו של היצר הרע, ומתפורר ונשבר כוח הסטרא אחרא, מייד תשובה קרובה לבוא. ואם כן זו הסיבה שאחרי שקראו בני הכפר את פרשת הקטורת, מיד היה לבם פתוח לתשובה.

המגפה בחאלב נעצרה בזכות פרשת הקטורת

בחאלב בזמן הרב לניאדו זצוק"ל, היתה מגפה והיו מתים הרבה רחמנא ליצלן, והרב אירגן אמירת הקטורת בארבע רוחות העיר, ושלח את השמש שיתחבא מתחת לספסל בבית הכנסת ואמר לו שבחצות לילה יבואו מלאכים, ולפני שיקראו שמות לא יפחד ומיד יתפוס בהם ויאמר להם שהוא השליח של הרב ומגרש אותם מן העיר, והשמש פחד בתחילה ואחר כך תפס עוז ואמר להם, אמנם כבר הם הספיקו לומר כמה שמות ואותם השמות הלכו לבית עולם אבל מאותו יום נתבטלה הגזירה.

בזמן מלחמת עולם השניה עשו קטורת

סיפור לנו מו"ר רבי אברהם רפול זקן רבני חלב, שהוא כל יום היה נכנס לכיתה אחרת בפורת יוסף והיה אומר לנו מוסר, ובזמן שהגרמנים רצו להכנס לארץ ישראל הלכו חכמי ישיבת "פורת יוסף מקובלים" שנקראה "עוז והדר" לארבע רוחות העיר וקראו פיתום הקטורת בכל מקום בעשרה אנשים לבטל הגזירות הקשות ובפרט את הגרמנים.

"טיסת הכפרות" להצלת ארץ ישראל מהשואה האיומה

הרב יהודה פתיה זצוק"ל, ידע שמצב היהודים בארץ ישראל בסכנה ממשית, מה גם שהמופתי הערבי שיתף פעולה עם הנאצים כדי לעזור להם לאתר את בתי היהודים, כדי להקל עליהם את הטבח ביהודים, ולכן החליט לעשות מעשה נועז ומקורי מתוך מטרה לפרוש רשת הגנה ושמירה על כלל ישראל: "טיסת כפרות" בשמי הארץ שתחסום כל גישה ופלישה עם פיתום הקטורת הארוך ושבעה כורתי ברית ועוד...

רבינו הקדוש, חכר [השכיר] מהאנגלים מטוס בריטי ששילם עליו אבא של רבי מנחם כהן, והעלו עליו 7 מגדולי המקובלים בארץ, עם לולי תרנגולות. כשהמטוס הגיע לשמי הארץ, עמדו המקובלים מול דלת המטוס הפתוחה, שחטו את התרנגולות והקזו את דמן על גבולות הארץ.

הטייס חג כמה פעמים סביב גבולות הארץ, על פי בקשתו של הרב פתיה, ובכל הזמן הזה המקובלים שחטו ושפכו את דם התרנגולות על אדמת ישראל, כדי ליצור מעגל דמים שדרכו אף גורם עוין לא יוכל לחדור חלילה.

והנה יש מנהג בערב יום הכיפורים, לעשות לאדם כפרות עם תרנגול, ששוחטים את התרנגול ואומרים זה התרנגול ילך למיתה, ואתה תלך לחיים טובים ולשלום.

הרב פתיה ידע שלא ניתן לעשות טקס פרטי כזה לכל אדם מישראל, לכן הגה את הטקס כפרות בשמי הארץ, כדי שהתרנגולות ילכו כפרה על עם ישראל ודמם המפוזר בגבולות הארץ, לא יאפשר חידרת אויב.

בעיתון ג'רוזלם פוסט מתאריך (35/8/41) התקיים ראיון עם הטייס, שביצע את טיסת הכפרות, ששמו "ויין ואן ליד" - שהיה בעצמו ממוצא יהודי, וסיפר בהתרגשות על אותה טיסה שהיתה המזורה בחייו, ושבה היה עד ל"מנהגים המוזרים של היהודים" - מנהגים שלא הכיר, וסיפר בזעזוע על המראה הקשה של המקובלים המבוגרים לבושים בחליפותיהם השחורות ומכוסים בדם של התרנגולות, שניתז עליהם בעקבות זרמי האויר שהגיעו מדלת המטוס הפתוחה.

מדבריו של הטייס: "דם התרנגולים היה אמור להיות מותו לכל אורך המסלול, ולכן הסירו את אחד מפתחי ההטענה, ונפרשה רשת על הפתח כדי למנוע את נפילת הרבנים החוצה".

בשעת הטיסה קראו הרבנים פרקי תהילים, והמשיכו להתפלל ולסחוט את דם התרנגולים מחוץ למטוס. בסוף הטיסה חזרו כולם להרים את הכלובים, כאשר גופות התרנגולים מתפזרות על רצפת המטוס.

הטייס מספר ששאר חבריו הטייסים צחקו ולגלו לו "אתה והתרנגולים שלך..."

והנה כשלושה שבועות אחרי "טיסת הכפרות", רומל נסוג והובס, ועם ישראל ניצל מפלישת הנאצים...

הטייס פגש שוב את חבריו בחדר האוכל בתחושת נצחון, ואמר להם: "נו, מה עכשיו אתם חושבים על התרנגולים שלי? הטייסים השתתקו. "אני עצמי לא הייתי מאמין לסיפור הצלה כזה - לולא אני עצמי השתתפתי בו!"

ימים ספורים אחרי נסיגת הנאצים נפטר רבינו הקדוש לבית עולמו, אחרי שסיים את משימתו להציל את עם ישראל, אך לא זכה בעצמו לראות את פירות מעשיו. בדיוק כאשר הצבא השמיני של הגנרל מונטגומרי ניצח במערכה, נפטר הרב בשקט בירושלים בסוף 8/1942.

[עוד סיפר ר' עמנואל כדורי שאביו סיפר לו שהיה מקורב מאוד לחכם יהודה פתיה, ואמר להם חכם יהודה אני זקן וקשה לי לילך תעשו איך שאומר לכם תקבלו עליכם צום ותלכו לקבר של האור החיים הקדוש עם ספר תורה ותתפללו ותזעקו שם כל היום כולו, וכך עשו ומשהתחילו להתפלל באו שלשה יונות יושבות שם כל התפילה. בסוף היום חזרו לחכם יהודה וסיפרו לו על היונות, ואמר ג' יונות אלו הם אבות העולם וא"כ מעתה הכל יסתדר, וכך היה].

לאומרה בכוונה ומתוך קלף בכתב אשורית

בספר "סדר היום" (חלק סדר עבודה) כתב: "וענין הקטורת הוא ענין גדול לבטל כל נגע וכל פגע רע, כמו שהביא הזוהר פרשת ויקרא שהוא משבר הקליפות ומונע ממנו יצר הרע. הנה בדבר נקל יכול אדם להנצל מכמה ענינים גדולים, סוף סוף יהיה קורא אותו בכוונה ובדעת שלמה. והחושש עליו ועל נפשו ראוי להשתדל בכל עוז בענין הזה ולכתוב כל ענין הקטרת בקלף כשר בכתב אשורית ולקרות אותו פעם אחד בבקר ובערב בכוונה גדולה, ואני ערב".

זמרון רבינו חיים פאלאג'י ז"ע בספרו כף החיים (סי' יז סעיף יח): "הזהיר בספר שכחת לקט מערכת ב', דכשאומר פטום הקטרת יסתכל באותיות, כתב בספר ערך לחם למוהריק" ש"ז, ל, דיקרא מתוך הספר".

אמנם מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א בשו"ת יביע אומר (חלק ט' יורה דעה סימן כ"ג) מביא את המנהג לכתוב פרשת הקטורת על קלף בכתב אשורית, ודן בזה, שהרי אסור לכתוב על קלף בכתב אשורית פרשיה אחת מפרשיות התורה (ראה שו"ע יורה דעה סימן רפ"ג סעיף ב) וסיים בזה הלשון: "ועל כל פנים נראה דלכתחילה אין ראוי לכתוב פיטום הקטורת בפני עצמה, רק בדיעבד מותר לקרוא בה, כמו שכתב בשו"ת גנת ורדים, ובכף החיים (סופר, סימן קל"ב אות כ"ג) הביא דברי הגר"ח פלאג'י שנכון לכתוב פיטום הקטורת בכתב אשורית על קלף, עיין שם. ולפי האמור אין לעשות כן לכתחילה", עד כאן דברי היביע אומר. ועצה לזה כתבו האחרונים שלא יכתוב יותר משלוש תיבות בכל שורה, ובה יצא אליבא דכולי עלמא.

ימנה את הסממנים באצבעותיו

כתב בסדר היום: יזהר לומר סדר הקטורת שבפסוקי התורה ובסדר הברייתא, בכוונה גדולה ובמתון. שכל תיקון העולמות וההצלה מצרות הכלל והפרט, תלויים בזה. וגורם לקרב הגאולה ולאקמא שכנתא מעפרא, ויזהר שלא

ידלג שום אחד מהסממנים. וטוב מאוד למנותם באצבעותיו, כדי לעשות קצת פעולה בידינו, ואז יצטרפו הדיבור והמעשה כאילו הקטרנו ממש. עד כאן דבריו.

ועיין מה שכתב הבן איש חי (שם אות ח) פרשת התמיד והקטורת יאמר בכונה גדולה, שרבו מספר מעלותיה, והקריאה עומדת במקום ההקרה. וימנה באצבעותיו הסממנים של הצרי והצפורן וכו'. וכתבתי בספרי "מקבציאל" בסיעתא דשמיא שהמנין מורה על חשיבות ומעלה. ולכן קימא לן ש"כל דבר שבמנין אפילו באלף לא בטל", ועוד, שבוה תתעורר הכונה יותר, ועוד איכא טעמא במנין האצבעות שאף על גב שקריאתינו עולה במקום הקטרה, עם כל זה לרוב יקר תפארת המצוה הזאת, נצרף עם שיח שפתותינו איזה תנועה של מעשה, ולכן נמנה באצבעות כדי לעשות קצת פעולה בידינו בדבר זה, ואז יצטרפו הדיבור והמעשה כאלו הקטרנו ממש.

ולכן נראה לי דטוב למנות באצבעות הימין דוקא, ודלא כמו אלו שכתבו למנות בשתייהן כדי לזכות שתי ידות כאחד, חדא דמעשה הימין מסוגלת יותר בכ"מ, ועוד כי הכהן המקטיר בבית המקדש היה מקטיר בימין. ועוד כתבתי שם טעם למנות באצבעות כי הי"א סמנים הם בירורים של ז' מלכים שהם ז' ספירות הג"ת נהי"ם, וידוע דחמש אצבעות הם כנגד ספירות חסד גבורה תפארת נצח והוד כמו שכתוב בשער הכוונות (דרוש הציצית), ונמצא רוב ז' ספירות נרמזים באצבעות היד לכך מונה בהם.

ובספר כתר מלכות (כתב יד) איתא, שגם כאשר קורא המקרא של קח לך סמים וגו' גם כן ימנה באצבעות לפי הדרשה שדרשו חז"ל מהמילים האלו י"א סמנים, דהיינו "קח לך סמים" ימנה שתיים, וב"נטף ושחלת וחלבנה" ימנה עוד שלש, וב"סמים" השנית ימנה עוד חמשה, וב"לבונה זכה" ימנה עוד אחת, ויפה כתב בזה, ומסתבר טעמיה, וכן אני נוהג, עד כאן לשון הבן איש חי.

מעלת קריאת פרשת הקרבנות

הקטורת נקראת "קטורת" מלשון "קשר" כי היא מתחברת וקושרת את כל הספירות ביחד, והיום בזמננו, אף שאין לנו קטורת, יש לנן את קריאת פרשת הקטורת, בבחינת "ונשלמה פרים שפתינו".

ובאמת אם יכול האדם יאמר גם פרשת קרבנות, כידוע שבא אברהם אבינו לפני הקב"ה, אמר לו במה אתה אומר לי שיוציא את בני ישראל ממצרים ברגע שאני יודע שהן יחטאו, אמר לו הקב"ה על ידי הקרבנות אני מכפר להם, אמר לו אברהם ומה יעשו שלא יהיה בית המקדש, אמר לו הקב"ה יקראו לפני פרשת הקרבנות, וכאילו הם הקריבו ממש, התורה מכפרת על הכל ויש לה כח גדול, ובפרט שאדם מתעסק בפרשת הקרבנות.

במגילת אסתר כתוב "בלילה ההוא נדדה שנת המלך" בא המן הרשע ואמר לו המלך מה לעשות לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, ואמר לו יביאו לו לבוש אשר לבש המלך וסוס וכו' אמר לו המלך כך תעשה למרדכי, הלך, וכי יש לו ברירה, לבית מדרש ששם היה יושב מרדכי ועסוק בשקו ותעניתו, וראה שלמד עם תינוקות של בית רבן, מה למד איתם, קמיצה של העומר, ולכאורה מה לומד זאת עכשיו, יש גזירה, אלא זה ענין הקרבנות, כשבא המן הרשע שאל מה אתם לומדים אמר לו הלכות קמיצה, אמרו לו זה קצת לקחת מהסולת ולהשים אותו ע"ג המזבח, אמר להם דעו לכם באה קמיצה קטנה זו, ודחתה כל עשרת אלפים ככר כסף שלי, סך הכל למד איתם עניני קמיצה, אומר החפץ חיים כמה מעלת מעשה הקרבנות וללמוד מעלתם, וידוע שהיה לו לחפץ חיים כולל מיוחד ללמוד מעשה הקרבנות. וכן לחפץ חיים יש מכתבים ארוכים על הקטורת, [וכן אמר לתלמידים שלו אתם כל שבת תקראו את הזהר של הפרשה וכן עשה בעצמו].

התרופה לכל בעיות זמננו

היום בפרט יש בעולם את המחלה הקשה ויש חולים לא עלינו רחמנא ליצלן, זה התרופה וזה זוהר מפורש, וגם כעת שכל אויבינו קמים עלינו, אנחנו צריכים להכין נשק למלחמה וזה הקטורת, ואין צריך צומות וסיגופים אלא רק אמירת מעשה הקטרת.

ה' יזכינו שיבטל מעלינו כעם ישראל גזירות קשות ורעות ויגזור עלינו גזירות טובות, ויהיה בכל בית בישראל שמחה וישועה.

"וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לָרְדֹת מִן הַהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ" (לב, א)

התמיהה העצומה במעשה העגל

הנה יש לתמוה בענין חטא העגל, שלכאורה הוא דבר שאין הדעת משיגתו ולא מובן בשכל אנושי, כיצד עם ישראל אחרי שראו את כל הניסים והנפלאות שעשה להם הקב"ה במצרים, וקריעת ים סוף, והורדת המן, ופלאי מתן תורה, כולם ניסים מעל הטבע, אחרי שראו כל זאת, כיצד העיזו עכשיו לעשות הרעה הגדולה הזאת לכפור בהקב"ה? ועוד, כיצד שיערו בדעתם שהזהב שהוציאו מנזמיהם שממנו נעשה העגל, הוא אלהיהם שהעלו אותם ממצרים, והרי דבר זה לא יאמרו אפילו חסרי הדעת שאין חסרי דעת כמותם בעולם? ולכן ראינו לנכון להביא כאן מה שכתב ה"מעם לועז" והמדרשים והזוהר הקדוש והמפרשים על חטא העגל, זאת כדי שנוכל להבין מעט את כל המעשה הזה איך וכיצד היה.

הטעות במנין הארבעים יום

בשבעה בחודש סיון כשעלה משה רבנו להר סיני לקבל את לוחות הברית, אמר להם לישראל, "דעו שאני עולה למרום להביא לכם את לוחות הברית, ואני עתיד להתעכב שם ארבעים יום ולא יותר", ובסוף ארבעים יום, בתוך ו' שעות של היום אחזור אליכם עם לוחות הברית.

וחשבו ישראל שיום ז' בסיון - יום עלייתו - הוא בכלל החשבון של הארבעים יום, ואם כן מנין הארבעים יום מתחיל מאותו יום, ומסתיים בט"ז בתמוז. אבל הם טעו, כיון שהארבעים יום היו ימים שלמים עם הלילות [שלפניהם], ואם כן ז' בסיון לא נכלל במנין, כיון שלא היה לילו [שלפניו] עימו, ואם כן הארבעים היום נשלמים רק בי"ז בתמוז. ויש אומרים שבאמת היו צריכים הארבעים יום להסתיים בט"ז בתמוז [שלא היו ארבעים שלמים עם הלילות] ואותו יום שעלה, היה בכלל ארבעים, והטעות היתה רק בשעות היום, שיום ט"ז בתמוז היה מעונן, והיו סבורים שכבר עברו שש שעות מתחילת היום, ומשה אמר להם שיבוא אחרי ארבעים יום בתוך ו' שעות של היום. ואף על פי שלאמיתו של דבר, משה לא בא באותו יום אלא למחרתו, ואם זה נכון שטעו רק בשעות הרי היה צריך לבוא באותו היום לאחר ו' שעות? אלא שלאחר שאמר הקב"ה למשה שישראל עשו את העגל, נתעכב עוד יום אחד, כדי להתפלל עליהם.

ואז אמרו ישראל, כיון שעברו ארבעים יום שקבע, וגם עברו שש שעות ולא בא, סימן שהוא נפטר, וזה שנאמר כאן "וירא העם כי בשש משה לרדת" שראו שנתעכב ואמרו ודאי נפטר, ו"בשש" הם תיבות "בא שש", אמרו כיון שעברו שש שעות ולא בא, משמע שהוא נפטר.

והיה להם גם טעם והגיון שמשה נפטר, כי אמרו בלבם, כיצד יתכן הדבר שיתקיים משה ארבעים יום ולילה בלי מאכל ומשקה? ואם כן בודאי נפטר.

השטן השתדל מאוד לבלבל דעתם

והשטן השתדל מאוד באותה שעה לבלבל את דעתם, כי ידע שאם יקבלו את הלוחות הראשונות שנעשו בידי הקב"ה, שוב אין מלאך המות - השטן - שולט בהם, והיה מתבטל המות מישראל, והיו עוד מעלות אחרות מיועדות להם בגין אותם לוחות. לכן נכנס השטן למשוך את לבם לעשות העגל, כדי שמשה ישבור את הלוחות ויאבדו ישראל מעלת הלוחות הללו, והשטן לא יאבד את השליטה עליהם.

ולכן השטן בלבב את העולם, והראה להם חושך וערפל גדול בעולם, כדי שיאמרו בודאי נפטר משה, והראיה שיש חושך גדול וערפל בעולם, וגם הלא עברו שש שעות.

ולא הסתפק השטן בזה, אלא גם הראה להם דמות ארונו של משה פורח באויר, שיראוהו כמת, וראו אותו ישראל ואמרו הנה האיש משה מת, וזה שנאמר כי "זה" משה האיש, שכל מקום שנאמר "זה", פירושו שהדבר לפנינו וניתן להצביע עליו באצבע, והרי משה לא היה לפניו עתה, ואיך נאמר "זה"? אלא רמז בזה למה שאמרנו, שהראה להם השטן את ארונו באויר השמים שיראוהו מת.

וזה שאמרו "לא ידענו מה היה לו", ולא אמרו בפירוש שהוא מת, שאמרו בלבם יתכן שכל זה שאנו רואים הוא מעשה שטן, ובאמת אינו מת, ולכן לא אמרו בפירוש שמת, אבל אמרו "לא ידענו מה היה לו", שמא בהיותו מקודש ביותר, פרח ממנו חומרו ונעשה כולו רוחני כמו מלאך ונשאר ברקיע, או שמא נשרף באש היוצא מן המעיין שבראש ההר, או שבלעו ענן אחד, או שזרקו למקום נדח ולא ידענו מה היה לו.

עיקר העגל נעשה על ידי הערב רב שנתקנאו בישראל

באותה שעה עמדו כל אנשי הערב רב שהיו ארבעים אלף נפש, וביניהם היו שני מכשפים גדולים שנקראו יזוס ויזומברוס, שהיו המכשפים הגדולים של פרעה במצרים והם היו בניו של בלעם [ויש אומרים בניו של בעור אבי בלעם] ונכדיו של לבן הארמי. והלכו ובאו כל הערב רב אצל אהרן בכוונה רעה. ויש אומרים שכמה מבני ישראל הצטרפו לערב רב, אבל יש אומרים שבני ישראל לא דיברו כלום בעניין זה של העגל, אלא הכל בא רק מן הערב רב, ורק הם ביקשו בקשה זו.

ודע שכל העצה הרעה הזו של הערב רב לעשות העגל באה מתוך קנאה שנתקנאו בבני ישראל, מפני שראו את שבעת ענני הכבוד מכסים את ישראל במדבר ושומרים עליהם יפה, ואילו עליהם לא כיסו ונשארו בחוץ יחד עם הבהמות. ועוד ראו שרק בני ישראל אוכלים את המן מיד כאשר הוא יורד, כמו שנאמר בפרשת בשלח: "ובני ישראל אכלו את המן", כלומר, רק "בני ישראל" הם שאכלו את המן, אבל הערב רב אכלו ממנו רק אחר שנמס ונעשה מים. ודברים אלו גרמו להם לקנאה בבני ישראל. וכשהיה משה ביניהם, היה מפיסם בדברים, ולא היה להם עוז לקום כנגד ה' יתברך, אבל עכשיו שמשה לא היה שם, היה להם העזות הזו.

ועוד שאמרו הערב רב בלבם, הקב"ה לא רצה לקבלנו, ורק משה ביקש מאתו לקבלנו, עכשיו שהוא מת יאמר הקב"ה לישראל להדיח אותנו מקרבם, וזה שלא צוה כן עד עכשיו, מפני כבודו של משה לא צוה, ועכשיו שהלך מביננו רוצים אנו לעשות מנהיג במקומו של משה שיהיה מנהיגנו ומגיננו.

והלכו אצל אהרן שיעשה להם מנהיג לחוד, שהיו הערב רב חושבים שבני ישראל מתנהגים על פי ענני הכבוד בראותם שהם חונים במקום שחונים העננים, ונוסעים בעקבותם, והעננים היו בזכות אהרן. ולכן חשבו שהמנהיג של ישראל הוא אהרן, בראותם שכל הנהגתם היא למעשה על פי אהרן כי העננים בזכותו. לכן נתכנסו כל הערב רב אצל אהרן וביקשו ממנו שיעשה גם בשבילם מנהיג לחוד. וזהו שאומר הכתוב, "קום עשה לנו אלהים", "לנו" - בא להודיענו שהם ביקשו מנהיג לעצמם, ואמרו לאהרן בעזות מצח גדולה, קום עשה לנו אלהים. וכן תראו שהטעם על התיבה קום הוא "פסק", לפי שאמרו לו בעזות גדולה קום ועשה לנו מנהיגים שילכו לפנינו וינהיגו אותנו. וכשם שאתם יש לכם ב' מנהיגים והם עמוד הענן ביום ועמוד האש בלילה, אף אנו רוצים כאלה, שכן משה רבנו שהיה מנהיגנו גרם לנו הרבה רעה, שהוציא אותנו ממצרים שם היינו שרוים בטובה, שלא היה עלינו שום שעבוד של עבדות, ועשה לנו רעה כזאת שהוציא אותנו ממקום שלווה אל המדבר הזה, לא ידענו מה היה לו, לכן אנו רוצים עכשיו מנהיג שינהיגנו.

הרגו את שבעים זקנים ואת חור ואז באו לאהרן

והלכו תחילה אצל שבעים הזקנים ואמרו אליהם: "דעו שבשעה שעלה משה למרום, אמר לנו שיחזור לכאן כעבור ארבעים יום, ועכשיו עברו ארבעים יום וגם עברו ו' שעות ועדיין לא בא, ולא ידענו מה היה לו, ועכשיו קומו ועשו לנו אלהים [אלילים] אשר ילכו לפנינו ויורו לנו את הדרך שעלינו ללכת".

אמרו להם הזקנים: "כיצד אתם מעיזים לכפור בה' יתברך ורוצים לעבוד עבודה זרה אחרי כל הניסים והנפלאות שראיתם במו עיניכם?" משראו העם שאין הזקנים מטים אוזן לדבריהם עמדו והרגו את כל שבעים הזקנים.

באותה שעה קם חור בן מרים ואמר להם: "כלום אין אתם זוכרים את כל אותם הניסים שעשה לנו משה? ואם כן למה אתם מתפלאים על שהוא נמצא בהר כל כך הרבה ימים בלי מאכל ובלי משתה? בודאי שלגבי משה רבנו שנעשו על ידו ניסים מרובים כל כך אין בזה משום חידוש, ואפילו אם נאמר שמת משה, כיצד אתם מעיזים למרוד בהקב"ה אחרי שעשה לכם חסדים מרובים כל כך?" כאשר ראו שאף חור אינו נותן להם לעשות דבר, עמדו והרגו גם אותו.

עמדו והלכו אצל אהרן ולקחו עמם דגלים כאנשי צבא, ואמרו לו: "דע, אם אין אתה עושה רצוננו, אנו הורגים אותך כדרך שהרגנו את אלה המוטלים לפניך, ולכן חשוב יפה בזה". ואמנם היה אהרן מוכן למסור עצמו למיתה ולא לעשות רצונם, אלא שלאחר שחשב הרבה נימוקים, אמר, מוטב להודות לדבריהם ולעשות רצונם. ולהלן בעזרת ה' נביא את הנימוקים שהביאו את אהרן להשמע להם.

בני ישראל לא בקשו עבודה זרה אלא אמצעי בינם לקב"ה

ואף על פי שאנשי הערב רב הם שהתחילו בדבר זה, כדי להחטיא את ישראל, עדיין קשה כיצד התפתו ישראל ללכת אחריהם והאמינו במה שאמרו הערב רב שהעגל הוא שהעלה אותם ממצרים?

אבל באמת עלינו לדעת, שישראל לא ביקשו עבודה זרה ממש כדי לעבדה, שאם כן, היה הכתוב צריך לומר: "קום עשה לנו אלהים אשר נעבדהו", ומאחר שנאמר: "אלהים אשר ילכו לפנינו", משמע שלא התכוונו לעשות אלהות כדי לעבדה.

ועוד, אילו היו מבקשים מאהרון לעשות להם אלהות כדי לעבדה, למה אמרו "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו", שמדבריהם משמע שזה שהיו מבקשים לעשות אלהות, היינו מפני שלא ידעו מה היה למשה, וביקשו להם מיישהו שיהיה במקום משה, ואם את משה לא החזיקו לאלהות, ודאי שמה שביקשו שיהיה במקומו לא נתכוונו שיהיה להם אלהות. אלא בודאי שהם האמינו בה' יתברך שהוא אחד ושמו אחד, והוא שברא אותם והוציאם ממצרים ועשה להם את כל הניסים, ולא כיחשו בו.

וגם שכבר נוצר העגל, לא החזיקו אותו לאלוה, והראיה הגדולה ביותר לכך, שהרי למחרת כשירד משה ושרף העגל וכתשו לעיניהם לא אמרו לו דבר, ואם היו מחזיקים אותו לאלהות, כיצד נתנו למשה לשרוף אלהותם ולא אמרו דבר.

מכל זה מוכח, שהם ביקשו רק מנהיג שינהיגם ויראה להם הדרך, ויובילם במדבר וינהיגו על פיו, כדרך שהלכו אחרי משה. וזהו שאומר הפסוק: "קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו", כלומר, זה שאנו מבקשים אינו ח"ו אלהות שנעבדהו, אלא מנהיג שיראה לנו הדרך במדבר, לפי שדבר זה עשה לנו משה, ועכשיו לא ידענו מה היה לו, ורצו מנהיג אחר במקום משה.

ולפי זה המילה "אלהים" שבפסוק "עשה לנו אלהים", אין פירושה אלהות ממש כמו בשאר מקומות, אלא הכונה "אדון" כמו שנאמר: "ראה נתתיך אלהים לפרעה" (שמות ז), ששם הכונה עשיתך אדון לפרעה.

ואם כן בקשת מאהרון היתה, שיעשה להם דמות הדומה לאחד המזלות, שתרד הרוחניות שלה לעולם הזה, ותודיע להם העתידות ותנהיג אותם במקומו של משה, ותשמש אמצעי בינם ובין הקב"ה כמו שראו במצרים שהיו המצריים עושים דמויות של מזלות, ואמרו לישראל שהם יודעים להוריד הרוחניות של אותם המזלות ושיש ממשות בהם, כך רצו לעשות עכשיו ישראל. ואמרו לו שאין בזה שום איסור, כיון שאין עושים צורה זו כדי לעבדה אלא כדי להוריד את הרוחניות של אותו המזל המושל עליה, ותהיה אמצעי ביניהם ובין הקב"ה שתודיעם כל מה שעתידי לקרות, וכל האיסור שאסר לנו לעשות פסל ותמונה, הרי זה רק כשמתכוונים לעבדם, כמו שנאמר: "לא תעשו לכם פסל וכל תמונה.. לא תשתחוה להם ולא תעבדם", אבל כשאין עושים אותם לשם עבודה, אין בכך כלום.

עם ישראל יחסו למשה כוחות כישוף

ויש אומרים, שאמנם ישראל האמינו בקב"ה אבל אמונתם היתה חלשה, שהם ייחסו את כל הניסים והנפלאות לכוחו של משה, שאחרי כל הניסים והנפלאות שעשה להם משה בשם ה' יתברך, עדיין עלתה בליבם מחשבה שמשה עשה הכל מדעת עצמו על ידי כשפים חלילה, וכפי שראו את המצריים שעשו הרבה דברים בכשפיהם. ולפי מחשבה זו, גם יציאת מצרים לא היתה על פי ה' אלא בכח כשופיהם של משה ואהרן שחכמתם היתה יתירה מזו של המצריים ולכן ניצחום והוציאום ממצרים. וכן אנו רואים שישראל ייחסו היציאה ממצרים למשה ואהרן, כפי שנאמר בפרשת בשלח שאמרו: "כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה", שהתלוננו על משה ואהרן שהוציאו אותם מארץ מצרים למדבר

הזה להמיתם ברעב, ולא היה על פי ה' יתברך, ואילו משה ואהרן השיבו להם ואמרו: "וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים בכוח הגדול" ואנו לא עשינו כלום מדעתנו.

ואף על פי שבקריעת ים סוף נאמר "ויאמינו בה' ובמשה עבדו", שמשמע מכאן שהאמינו מכאן ואילך שכל מה שעושה משה הוא על פי הקב"ה, בכל זאת חזרו בהם לאחר מכן ואמרו: "היש ה' בקרבנו אם אין" (שמות יז), דהיינו, שהתחילו לפקפק אם זה שמושה עשה, על פי הקב"ה הוא, או מדעתו עשה. וכל זמן שהיה משה ביניהם לא היה להם העוז והאומץ לחקור בדבר הרבה, לפי שהיו מתייראים ממנו. ועכשיו שראו שלא בא משה, התקבלו על אהרן, ואמרו בודאי יודע אהרן כיצד עשה אחיו את כל הפלאים האלו, ואם כן יעשה לנו איזה דבר שיהיה במקומו של משה, ויעשה לנו כל הניסים שעשה לנו משה.

למה לא המליכו את אהרן במקום משה?

ולפי זה בני ישראל אמרו לאהרן, רוצים אנו שתעשה לנו דמות ותשרה עליה רוחניות מן השמים, ויהיה לנו במקומו של משה, שיעשה לנו כל הנפלאות שעשה לנו משה, וזה שאנו רוצים שתעשה לנו דמות של משה ואין אנו מבקשים ממך שתהיה אתה מנהיגנו במקום משה, מפני שאנו רוצים מנהיג שלא יחסר לנו אפילו רגע אחד, ולא יהיה כמו משה שהניח אותנו והלך. וזהו שאומר הכתוב, "אשר ילכו לפנינו", כלומר: שיהיה מנהיג שילך תמיד לפנינו, ומעתה ואילך אין אנו רוצים במנהיג שיהיה בשר ודם, כיון שכל הצרות שסבלנו עד עכשיו הרי הם בגלל זה שמנהיגנו הוא בשר ודם כמונו, ולכן אין אנו יודעים מה היה לו. שאין אנו יודעים אם הוא חי או אירע לו אחד המאורעות העלולים לארע לבשר ודם. וזהו שנאמר: "כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו". "האיש" למה נאמר? והרי ברור שהיה איש ולא מלאך? אלא כך אמרו ישראל, מאחר שמושה מנהיגנו הוא "איש" ולא רוחני, אירע לו מה שאירע, ולכן אנו רוצים שמכאן ואילך יהיה לנו רוחני שיהיה קיים לעד ולא תהיה לו קיצבה.

"וַיִּרְא הָעָם כִּי בָשַׁשׁ מֹשֶׁה לְדַרְדֵּת מִן הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֵעֲלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה הָיָה לוֹ" (לב, א)

למה משה לא ירד לפני הזמן כדי שלא יחטאו בעגל?

האור החיים הקדוש מקשה: מדוע הקב"ה לא הוריד את משה קודם הזמן, ומה בכך שיפסיד שש שעות בשמיים, ובלבד שעם ישראל לא יעשו את החטא הנורא, חטא העגל?

מתרץ האור החיים הקדוש: שמושה היה חייב להיות בהר ארבעים יום מלאים, כדי שיוכל ללמוד את כל התורה, כי בארבעים יום הוא למד את ארבעת חלקי התורה "פשוט רמז דרש וסוד", והם התחלקו כך: עשרה ימים ללימוד הפשוט, עשרה ימים ללימוד הרמז, עשרה ימים ללימוד הדרש, ועשרה ימים ללימוד הסוד, ואם כן, אם היה יורד שש שעות קודם, הרי מלימוד תורת הסוד יחסרו שש שעות, ולא רצה הקב"ה למסור לו תורה חסרה שאינה שלימה.

שמטו העם פני השור שבמרכבה

כשעשו ישראל העגל ואמרו "קום עשה לנו אלהים", שמטו פני שור שבמרכבה. כי השור המנהיג פני שור שבמרכבה שמו "אמציה", שהוא בגימטריה "קום", וזהו הלשון "קום עשה לנו אלהים", שבמילת "קום", שמטו פני השור שבמרכבה על ידי הממונה אמציה.

"וַיֹּאמְרוּ אֵלֵהֶם אֶהֱרֹן פָּרְקוּ נְזָמֵי הַזֶּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהָבִיאוּ אֵלָי" (לב, ב)

הטעמים שהסכים אהרן לעשות את העגל

התמיהה נוספת שיש במעשה העגל, מדוע אהרן הסכים להם לעשות העגל, אחרי שהזקנים וחור מסרו נפשם כדי לא לעשות את זה, מדוע אהרן גם כן לא מסר נפשו כמותם? ונאמרו בזה כמה וכמה נימוקים:

הנימוק הראשון: הגמרא במסכת סנהדרין (ז). אומרת: אחרי שהרגו את חור שהיה נביא, עכשיו אם יסרב יהרגו גם אותו שהוא כהן, ויתקיים בהם הכתוב: "אם יהרג במקדש ה' כהן ונביא" (איכה ב), ויגדל עונם מאוד מאוד, ולא

תהיה להם כפרה על עוון כזה לשפוך שני דמים של כהן ונביא, ולכן סבר אהרון שמוטב שיעשה להם העגל שהוא עוון שיש לו תקנה, ולא יעשו העוון הזה להרוג כהן ונביא שאין לו תקנה.

ועוד שראה אהרן שהם אדוקים ברעתם, ואין שום אפשרות שישובו מרעתם, לכן אמר, אם אסרב להם ולא אמלא מבוקשם יהרגוני, ואחר כך ממילא יעשו מה שהחליטו לעשות, ונמצאים עושים ב' עבירות, שופכים דם נקי וגם עובדים עבודה זרה. לפיכך אסכים לדבריהם, ובוזו יעברו רק עבירה אחת עבודה זרה.

הנימוק השני: אמר אהרון, יודע אני שמשה יבוא סוף סוף, ואם לא היום, יבוא מחר, ולא יתעכב הרבה. ואם אומר להם שאינני רוצה למלאות מבוקשם, ילכו ויעבדו עבודה זרה כבר היום, לכן אסכים עימם, וכך אעכב הדבר, ובנתיים יבוא משה ולא יבוא לידי עבודה זרה.

משל למה הדבר דומה, לבן מלך שמרד באביו, וביקש להכנס לארמון המלך לבצע את זממו, ומצא פתח פתוח שדרכו יוכל ליכנס. לקח דקר והתחיל להרוס כותל הארמון. אמר לו פדגוגו [החונך שלו] תן לי הדקר ואני אהרוס לך הכותל, כדי שלא תתעייף. וכונת הפדגוג היתה לקחת ממנו הדקר ולהראות כאילו רוצה לעשות רצונו, ויעכב הדבר עד שיראה המלך וימנעהו מכך. והיה הפדגוג קודח הכותל לאט לאט, עד שנסתכל המלך וראה מה הוא עושה, אמר המלך, יודע אני שאתה קודח בכותל מתוך כוונה טובה לעכב את בני ממעשהו הרע, אף אני אגמול לך שכרך שאתה תהיה פדגוגו ולא אחר. אף כאן ראה אהרן שישראל עמדו עליו והם צועקים, ואם לא יעשה רצונם יהרגוהו ויעבדו עבודה זרה, אמר להם המתניו ואני אעשה לכם, שאני כהן, ואני בעצמי אבנה לכם המזבח ואקריב הקרבן. וכונתו היתה לעכב הדבר ככל האפשר שכך בינתיים יבוא משה. אמר הקב"ה לאהרון, יודע אני מה היתה כונתך, שביקשת לעכבם שלא יעבדו עבודה זרה, והיה נוח לך להיות בעצמך כומר לעבודה זרה ובלבד שלא יעבדו עבודה זרה, חייך, שאתה תהיה הממונה על ארמוני, שאתה תהיה הכהן ועל ידך יוקרבו הקרבנות בבית המקדש.

הנימוק השלישי: אמר אהרון, אם הם עצמם יעשו העגל, יאמרו אחר כך, מי שעשהו בודאי ידע מה שהוא עושה, ודבר גדול הוא שיש בו ממשות ויבואו הרבה לטעות אחריו. אבל אם אני אעשהו לא יבואו רבים לטעות אחריו, שאני אומר להם, זה שעשיתי אותו מפני שאני יודע שאין בו כל ממש וכולו הבלים, ואם כן כיצד אתם באים לטעות אחריו.

הנימוק הרביעי: אמר אהרון, בין כך ובין כך הם כבר עבדו עבודה זרה, אחרי שכבר חשבו על כך בלבם, שבכל עבירות שבתורה אין מחשבה מצטרפת למעשה, חוץ מאיסור עבודה זרה שמחשבה רעה הקב"ה מצרפה למעשה, אם כן הם כבר עברו את העבירה והקב"ה יכול ליפרע מהם. נמצא שבוה שאני עושה אינני גורם להחטיאם, כיון שבין כך נחשב הדבר שכבר עבדו עבודה זרה. וכנגד זה אם לא אעשה להם העגל ולא יהיה להם עגל, יהיה להם נזק אחר, שהם יחשבו שלא עבדו עבודה זרה, כיון שרק הרהרו, כי יסברו שעבודה זרה דינה בזה כשאר עבירות שמחשבה איננה מצטרפת, ואם כן לא יחזרו בתשובה. והיום או מחר כשתבוא עליהם פורענות יחשבו בלבם שהקב"ה עשה להם עוול ששלח עליהם פורענות בלא חטא. וגם יהיה בדבר משום חילול ה', שיאמרו הגוים מבלי יכולת ה' להביא אותם אל הארץ המובטחת הרג אותם במדבר על לא עוול בכפם.

לכן עשה להם העגל ובכך התגלה עוונם, וביודעם חטאם יחזרו בתשובה, וכן כשתבוא עליהם פורענות ידעו שבחטאם באה עליהם, והקב"ה לא עשה להם עוול, שידעו שעשה להם כן בעוון העגל. וכן לא יהיה פתחון פה לאומות שיראו רעתם, שיבינו שבא להם בגלל שאחרי כל הפלאים שעשה עמהם הקב"ה, הלכו הם ועשו העגל וכפרו בה' יתברך.

ונימוק זה רמוז בפסוק שנאמר אחר כך (לב, כה): "וירא משה את העם כי פרוע הוא כי פרעה אהרון לשמצה בקמיהם", ומפרש רש"י ש"פרוע" הוא מלשון "מגולה". ולפי הנ"ל כוונת הפסוק, כשראה משה את העוון שעשה העם שעוון גלוי הוא, שגילהו אהרן.

ומדוע עשה כן אהרון לגלות העוון? ממשיך הפסוק: "לשמצה בקמיהם". פירושו, שיהיה לבזיון לעומדים להגן עליהם ולדבר עליהם טובות, שיאמרו מה חטאו האנשים האלה שבאה עליהם פורענות, שאז יראו העגל שעשו יסתם פיהם ולא יהיה להם עוז לדבר כן.

משל למה הדבר דומה, לאדם שיצא לו נגע קשה בכשרו והראה את הנגע לרופא, אם הרופא אינו בקי במלאכתו הוא נותן לו רטיות שונות המכסות את המכה עד שנעלמת מעין רואים, ומבחוץ נראית כאילו עברה, אבל באמת לא עברה, אבל אם הרופא מומחה במלאכתו הוא מתחיל לחתוך בבשר סביב המכה והוא מגלה אותה, ועושה כן לטובה, לפי שרוצה לראות מה נעשה בתוכה, ואחר כך נותן עליה סממנים לרפאותה והוא מרפאה כליל. אף אהרן עשה העגל כדי לגלות את עוונם ויעשו הרפואה, שיחזרו בתשובה.

ומפני כל הטעמים האלה האמורים כאן, הסכים אהרן לעשות העגל, ולא נהרג כמו הזקנים וחור.

"וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַהֲרֹן פְּרָקוּ נְזָמֵי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנִיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהֵבִיאוּ אֵלַי: וַיִּתְּפְּרוּ כָּל הָעָם אֶת נְזָמֵי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיְבִיאוּ אֶל אַהֲרֹן" (לב, ב-ג)

הנשים סרבו לתת את התכשיטים

אומר רש"י אם נדייק בפסוק נראה שאהרן ביקש להביא את הנזמים של הנשים והילדים, שהרי כתוב: "נזמי הזהב אשר באזני נשיכם בניכם ובנותכם", ואילו מה קרה בפועל? "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באוזניהם", והרי היה צריך להיות כתוב "את נזמי הזהב אשר באוזני נשיהם", אלא משמע שהם הביאו את הנזמים של עצמם ולא של הנשים. וצריך להבין מדוע לא עשו כדבר אהרן?

מסבירים חז"ל (פרקי דרבי אליעזר פרק מה), שהעם הלכו אצל נשותיהם כדי ליקח מהן את נזמיהן, אמרו להם נשותיהם, "חס וחלילה שניתן את נזמינו לעבודה זרה, ונכפור בה' יתברך אחרי כל הניסים והנפלאות שעשה לעינינו במצרים ובים ובהר סיני, לא נשמע לכם ולא ניתן את נזמינו לעבודה זרה!"

משראו הגברים שאין נשותיהם שומעות להם להתפרק מנזמיהן, אז: "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באוזניהם", שכן דרך המצריים והערביים הגברים לענווד נזמים באוזניהם.

ראש חודש הוא המועד של הנשים שלא חטאו בעגל

ומוסיפים חז"ל (בפרקי דרבי אליעזר שם) שבגלל אותה טובה שעשו הנשים שסירבו לתת את נזמיהן לעבודה זרה, פרע להן הקב"ה שכר מיוחד, שיש מועד אחד שאין לאנשים חלק בו, והוא "ראש חודש" שנקרא "יום טוב של הנשים" [ולכן יש נוהגות שלא לעשות בו מלאכה], וזה מלבד מה שיהיה להם שכר טוב בעולם הבא.

ולמה ניתן להם דוקא ראש חודש? יש לפרש, לפי שהמועדים הם כנגד האבות: פסח - כנגד אברהם, שבועות - כנגד יצחק, וסוכות - כנגד יעקב. וי"ב ראשי החודשים שיש בשנה, הם כנגד י"ב השבטים. וכיון שחטאו האנשים בעגל, הוציאו מהם את י"ב ראשי החודשים וניתנו לנשים.

וזוהו שאמר שלמה המלך בקהלת: "אדם אחד מאלף מצאתי, ואשה בכל אלה לא מצאתי", ודרשו במדרש רבה קהלת: "אדם אחד מאלף מצאתי" - זה מעשה העגל, שרק אחד מאלף חטא, "ואשה בכל אלה לא מצאתי" - שבכל מעשה העגל לא נמצאה אשה אחת שחטאה [ואף גברים רק אחד לאלף]. ויש בלשון הפסוק הזה רמז לחטא העגל, כי בחטא העגל אמרו החוטאים "אלה אלהיך ישראל", וזה הכוונה אשה בכל "אלה" לא מצאתי, - שלא היתה אשה אחת שחטאה ואמרה "אלה" אלהיך ישראל.

ועוד טעם למה ניתן לנשים דוקא ראש חודש, מכיון שחטאו ישראל בעגל, גילו בזה שרצונם להשאר תחת שלטון המזלות, ולהיות נידונים על פיהם כפי שמונהגים האומות. ולכן עשו צורת עגל, להיות נתונים תחת מזל שור שהוא הגדול במזלות. וי"ב ראשי החודשים הם כנגד י"ב המזלות, וכיון שהנשים לא רצו לתת נזמיהן לעגל, סימן שרצו להיות תחת הנהגת הקב"ה, לכן הוצאו ראשי החודשים מן האנשים וניתנו לנשים.

אהרן ביקש דוקא נזמי זהב שהם יקרים

יש להעיר למה אהרן ביקש דוקא תכשיטים מזהב, ולא מין אחר של תכשיטים כגון שעשויים מכסף או נחושת? והסיבה לזה היא, שכל כוונתו של אהרן היתה לעכבם ככל האפשר, כדי שיבוא משה בינתיים, או שאולי יתחרטו, ולכן ביקש זהב שהוא יקר ויתקשו להביא דבר כזה יקר.

ועל פי הטעם הזה יובן גם למה ביקש מהם דוקא נזמים, ולא כל כלי זהב שיש להם. שאילו היה מבקש מהם כל זהב שיש, היו מביאים לו מיד. אמר: יבקשו מנשותיהן הנזמים מזהב, שזה דבר קשה בעיני הנשים לתת אותו, וכך יבואו לידי מחלוקת ועל ידי כך יתעכב הדבר, וגם בעיני עצמם יהיה קשה הדבר להתיך נזמים שכבר נעשו, ואולי בינתיים משה כבר יבוא או שכבר יתחרטו.

בנזמים היו צורות עבודה זרה

ועוד סיבה למה ביקש אהרון דוקא נזמים: לפי שידע אהרון שהנזמים שהביאו ממצרים, היו חקוקים בהם צורות עבודה זרה, ורצה אהרון שהנזמים הללו יבואו לידי, ויסיר מהם הצורות, או ישמידם, כדרך שעשה יעקב אבינו לבני ביתו כשכבשו את שכם, כמו שנאמר בפרשת וישלח (ד"ד): "הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם... ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם ואת הנזמים אשר באזניהם ויטמון אותם יעקב" וגו', וכך רצה גם אהרון לעשות, ולכן אמר להם פרקו נזמי הזהב אשר באזני נשיכם, ולא ביקש מין זהב אחר, לפי שרק בנזמים היו חקוקות צורות עבודה זרה.

והטעם שהגויים חקקו את צורות העבודה זרה דוקא בנזמיהם שבאזניהם ולא בשאר תכשיטים, משום שרצו לומר בזה, שכיון שבחרו בהם כאלהות, עליהם להאזין לכל מה שיאמרו.

"וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיִּצַר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֶׂהוּ עֵגֶל מִסַּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (לב, ד)

איך יצא העגל מתוך האש

לא מפורש בפסוק היאך קרה שכאשר זרק אהרון את הזהב לתוך האש, יצא העגל, ונאמרו בזה כמה הסברים: מעשה כישוף: אותם האנשים של ה"ערב רב" שבארנו עניינם למעלה שהם התחילו במעשה העגל, היו להם הרבה תחבולות של כשפים, והיו להם שעות קבועות ביום שבהן היו עושין את כשפיהם.

ומחמת הכשפים נקראו "ערב רב", כי יש ביום ב' מיני ערבים, האחד משבע שעות ועד התחלת השעה התשיעית, וזמן זה נקרא "ערב רב", רצונו לומר ערב גדול, שעדיין היום גדול, [ואז שלטון המכשפים]. והערב השני, הוא מתשע שעות ביום, עד חצות הלילה, שאז זמן שלטון המשחיתים. ולכן נקראו "ערב רב", כיון שהיה שלטונם ב"ערב רב".

ועתה כשראו המכשפים האלו שהגיעה השעה השביעית מן היום, שהוא זמן שלטונם, אז שני מכשפים שנקראו "יונוס ויומברוס" שהיו בני בלעם [ויש אומרים בני בעור], לקחו את הזהב ונתנו בידי אהרון, ועשו מיני כשפים, ואהרן לא ידע על אותם הכשפים, ולקח בתום לב הזהב מידם, וקשר אותו במטפחת. כי פירוש "ויצר אותו בחרט", "ויצר" - קשר, "בחרט" - מטפחת. כמו שנאמר בישעיה פ"ג "המטפחת והחריטים".

ולפי הסבר זה שהעגל נעשה על ידי כישוף, צריך להבין, מדוע נחשב שאהרון עשה את העגל, כמו שכתוב "ויעשהו עגל מסכה", והרי נעשה על ידי כשפים? ויש לומר ששני דברים שעשה אהרון בטעות, גרמו להם שהצליחו כשפיהם ויצא עגל מתוך האש: האחד - שלקח הזהב מידם, ואם לא היה לוקח מידם, אלא היה אומר להם להניח הזהב על הארץ והוא היה נוטלו משם, הכישוף לא היה שולט בזה ולא היה מצליח. השני - שקשר אותו בחרט, ובכך לא שלט בו עין הרע, פירוש, שגם אחרי שעשה את הטעות הראשונה שלקח מידם, אם היה נותנו גלוי על הארץ שיראוהו הבריות, לא היו מצליחים כשפיהם אחרי שהיתה שולטת בזה עין הרע.

והכתוב רומז לשני הדברים הללו, שאומר הכתוב: "ויקח מידם ויצר אותו בחרט ויעשהו עגל מסכה". רצונו לומר, כל הרעה שעשה היא "שלקח מידיהם" וכן "שצר אותו בחרט". ומפני שני הדברים האלו שבהם טעה אהרון "ויעשהו עגל מסכה" - שנחשב הדבר כאילו הוא עצמו עשה העגל, אף על פי שרק זרק הזהב לתוך האש.

[ויש אומרים שבגלל ההתכה בלבד נקרא שהוא עשה העגל].

אהרון יצר צורת עגל: יש אומרים שהעגל לא נעשה על ידי כשפים אלא אהרון עשה את העגל, שלקח הזהב והתיכו, ואחר כך לקח מכשיר חירוט והתחיל לצייר עגל. אולם אהרון הפך את הסדר, כי בדרך כלל כאשר יוצרים צורה

מזהב, עושים קודם כל דפוס תבנית, ומרוקנים לתוכו את הזהב, אבל הוא התחיל ליצור בידי את צורת העגל מזהב המותך, וזהו כדי לעכבם ככל האפשר, וזהו שנאמר "ויצר אותו בחרט ויעשהו עגל מסכה" - שהוא עשה את הזהב לעגל מסכה. ויש מפרשים שהמילה "בחרט" היא מלשון חרטה, וכך הביאור: הוא התחיל לציירו בציורים אולי מתוך כך יתחרטו.

ויש אומרים שהרבה לצייר בו ציורים, משום שאם יתברר אחר כך שאין בו ממשות, שלא יאמרו מפני שלא היה עשוי יפה אין בו ממשות. לכן ייפה אותו בכל האפשר שלא ימצאו אחר כך שום תירוץ לכך שאין בו ממשות.

ביאור ההפטרות

הקשר בין ההפטרות לפרשה

בהפטרות מסופר על תוכחת אליהו לעם שעבדו אליהם, וזה מעין הפרשה שבה מסופר על תוכחת משה לעם על שעשו את העגל.

תוכן ההפטרות

הקדמה: בשנה השלישית לעצירת המטר ע"י אליהו, ה' אמר לו שילך ויראה לפני אחאב ויחזיר את ישראל בתשובה ויוריד מטר, כי הרעב היה חזק מאד, עד שאחאב ועובדיה הלכו בעצמם לחפש חציר לבהמות שלא יכרתו וחילקו ביניהם את הארץ שכל אחד יחפש במקום אחר,

כאשר היה עובדיה בשדה, נראה לו אליהו וביקשו שילך ויודיע לאחאב, שאליהו מחכה לו.

בתחלה חשש עובדיה ללכת, כי אמר לאליהו עד שאלך להודיע לאחאב שאתה פה, תבוא רוח ה' ותשאך למקום בלתי ידוע, ואחאב יחשוב שהיתלתי בו ויהרגני, ואם אמות אין מי שידאג למאה נביאים שהחבאתי במערות, אליהו נשבע לו שהיום יראה אל אחאב,

וכאשר ראה אותו אחאב אמר לו אתה עוכר ישראל, אך אליהו ענהו שהוא לא עכר את ישראל, אלא אחאב ובית אביו הם שעכרו את ישראל בגלל תועבותיהם,

התוכן: אליהו מבקש מאחאב שיאסוף את כל ישראל להר הכרמל, ויביא אתו את נביאי הבעל ונביאי האשרה האוכלים על שולחנה של איזבל,

אחאב עשה כדבריו והביא את נביאי הבעל, [אך את נביאי האשרה לא הסכימה איזבל המרשעת לשלוח, כי ידעה שלא יעמדו במבחן וימותו],

כאשר נאספו כל ישראל בהר הכרמל, שאלם אליהו מדוע הם פוסחים על שתי הסעיפים פעם הולכים אחרי ה', ופעם הולכים אחרי הבעל, העם לא ענוהו כי לא ידעו במי לבחור, כשראה את זאת אמר להם בואו ונעשה מבחן.

ארבע מאות וחמישים נביאי הבעל יבנו מזבח ויקריבו עליו פר לבעל, אך לא ישימו אש, וגם אליהו יבנה מזבח לה' ויקריב פר ואש לא ישים.

וכל אחד יתפלל לאלוהיו ומי שיוריד אש מן השמים הוא האלהים, העם הסכים לדבריו, נביאי הבעל בנו מזבח הקריבו פר וצעקו כל היום לבעל שיענה להם, אך אין קול ואין קשב.

אחר כך ניגש אליהו למזבח שבנה, הקריב עליו פר וחפר תעלה סביב המזבח, וביקש לשפוך מים על הפר, גם את התעלה מילא מים,

ואז התפלל לה' וביקש שיוריד אש מן השמים, ה' שמע בקולו ירדה אש ושרפה את הפר, העצים, המים וגם את העפר לחכה, ואז כל העם נפלו על פניהם ואמרו: ה' הוא האלהים, ה' הוא האלהים, וחזרו בתשובה.

[**אחרי** כן תפשו את נביאי הבעל, הורידם אליהו לנחל קישון ושחטם שם, ואז אמר אליהו לאחאב שיעלה לאכול ולשתות כי עוד מעט ירד גשם. אליהו עלה להר הכרמל התפלל לה', תפילתו התקבלה וירד גשם גדול ורב].

מלכים א' פרק י"ח פסוק כ' - פסוק ל"ט.

כִּאֲלֵהוּ בִיקֶשׁ מֵאַחָב שֶׁאֵם רֹצֵחַ שִׁיגְרוֹם שִׁיגְרָו גִּשְׁמִים שִׁיקְבֹּץ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֵת נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר לְהַר הַכְּרִמֶּל וְכך עֲשֵׂה וַיִּשְׁלַח
אֶחָב בְּכָל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁיבֹאוּ לְהַר הַכְּרִמֶּל, וְכָל יִשְׂרָאֵל בָּאוּ מֵאֲלֵיהֶם, אֲבָל נְבִיאֵי הַבַּעַל לֹא רָצוּ לְהִגִּיעַ וְלִכֵּן הֵבִיִּים
 אֶחָב בַּעַל כְּרָחִם, וְזִ"ש וַיִּקְבֹּץ אֶת-הַנְּבִיאִים שֶׁל הַבַּעַל **אֶל-הַר הַכְּרִמֶּל** בַּעַל כְּרָחִם שֶׁלֹּא בְטוֹבָתָם (רד"ק):
כִּי וַיִּגַּשׁ אֵלָיו אֶל-כָּל-הָעָם וַיֹּאמֶר עַד-מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים מִדֹּלְגִים וְקוֹפְצִים **עַל-שְׁתֵּי**
הַסַּעֲפִים הַמְחֻשְׁבוֹת, כְּלוּמַר עַד מָתַי תִּהְיוּ נוֹטִים בְּמַחְשְׁבוֹתֵיכֶם כְּפִיסָה זֶה בְּשְׁתֵּי רַגְלֵי פֶעַם עַל יְמִין וּפֶעַם עַל שְׂמָאל (מ"ד), שֶׁאֵינְכֶם מְבִינִים
 לְהַכְרִיעַ מִי הָאֱלֹהִים, תַּחֲלִיטוּ **אִם-יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֵן אַחֲרָיו וְאִם-הַבַּעַל לָכֵן אַחֲרָיו**
וְלֹא-עָנּוּ הָעָם אֶתוֹ דְּבָר כִּי לֹא יָדְעוּ לְהַכְרִיעַ (רש"י) [כִּי אֵלֵהוּ לְבַדּוֹ הִיָּה נְבִיא אֲמַת]: **כִּי וַיֹּאמֶר אֵלָיו**
אֶל-הָעָם יֵשׁ לְנְבִיאֵי הַבַּעַל יִתְרוֹן אֶחָד (ע"פ מַלְבִּי"ם), **כִּי אֲנִי נֹתַרְתִּי נְבִיא לַיהוָה לְבִדִּי** כִּי מֵאֵה
 הַנְּבִיאִים שֶׁהִתְבַּיַּאֵם עוֹבְדֵיהֶם, לֹא הָיוּ יָדוּעִים לָהֶם **וְנְבִיאֵי הַבַּעַל אֲרַבְע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ** אֲמַנִּים
 בְּכָל זֹאת נִרְאָה תְּפִילַת מִי תַתְקַבֵּל (מ"ד): **כִּי וַיִּתְּנוּ-לָנוּ שָׁנִים פָּרִים** לְקוֹרְבָן **וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר**
הָאֶחָד נְבִיאֵי הַבַּעַל יִבְחָרוּ רֵאשׁוֹנִים אֶת הַפָּר הַמּוֹבָחָר כִּי רַבִּים הֵם (מַלְבִּי"ם) **וַיִּנְתְּחֻהוּ** וַיַּחֲתִּיחוּ לְאֲבָרִים (מ"ז) **וַיִּשְׁיִמוּ**
עַל-הַעֲצִים וְאִשׁ לֹא יִשְׁיִמוּ וְאֲנִי לְבִדִּי אֶעֱשֶׂה אֶת-הַפָּר הָאֶחָד הַנְּשֹׂאֵר הַגְּרוּעַ
 (מַלְבִּי"ם) **וַנְּתַתִּי עַל-הַעֲצִים וְאִשׁ לֹא אֲשִׁים**: כִּד וַקְּרִאתֶם אֶתֶם בְּתַחֲלִילָה בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם
 וְלֹא עַל יַדֵּי הַשְּׂבָעָה לְשֵׁר הָאֵשׁ, אוֹ עַל יַדֵּי כְּשׁוֹפִים וְלֹהֲטִים, אוֹ מֵעֲשֵׂה שְׂדִים (אַלְשִׁיךְ) **וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם-יְהוָה וְהָיָה**
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר-יַעֲנֶנָּה בְּאִשׁ אֲשֶׁר יוֹרִיד אֵשׁ זֶה סִימָן (מ"ד) כִּי **הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל-הָעָם**
וַיֹּאמְרוּ טוֹב הַדְּבָר כִּי הָיוּ מְסוֹפְקִים מֵה אֲמַת וְרָצוּ לְעִמּוּד עַל דְּבַר בְּרוּר (מַלְבִּי"ם): **כִּי וַיֹּאמֶר אֵלָיו**
לְנְבִיאֵי הַבַּעַל נָתַן לָהֶם ג' יִתְרוֹנוֹת, א' **בְּחָרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד** [א] הַמּוֹבָחָר, ב' **וַעֲשׂוּ**
רֵאשׁוֹנָה וְהִטְעַם לֹהֵ ג' **כִּי אַתֶּם הָרַבִּים** (מַלְבִּי"ם) **וַקְּרִאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאִשׁ לֹא**

עֵינִים וְהָאֲזוּרָה

לחלק הבעל להכעיס את בוראי. אמר לו אליהו: לך עמהם ואל ימצאו עליה, כשם ששמו של הקדוש ברוך הוא מתקדש על ידי הפר שעלה בגורלי - כך מתקדש על ידיך. אמר לו: וכך אתה יועצני, לא אזוז עד שתמסרני לידם, מיד ויקחו את הפר אשר נתן להם, מכאן שאליהו הוא שנתן להם את הפר, כי בהתחלה כתוב "בחרו לכם" ולבסוף "אשר נתן להם" וזהו שכתוב (איוב, לה, יא): "מִלְּפָנָיו מִבְּחֵמוֹת אֶרֶץ" - למדנו מִפְּרוֹ שֶׁל אֵלֵהוּ, "ומעוף השמים יחַפְּמוֹנוּ" - למדנו מהעורבים שלא הביאו אוכל משולחנו של אחאב, אלא משולחנו של יהושפט.

א. בחרו לכם הפר האחד - מובא בילקוט שמעוני רמז ריד: אמר אליהו לנביאי הבעל, בחרו שני פרים תאומים מאם אחת הגדלים על אבוס אחד, והטילו עליהם גורלות, אחד לשם ואחד לבעל, ופרו של אליהו היה נמשך אחריו והולך, ואותו הפר שעלה לשם הבעל - נתקבצו כל אותם נביאי הבעל ארבע מאות וחמשים ולא יכלו כולם להזיז את רגלו מן הארץ, עד שפתח אליהו את פיו ואמר לו לך עמהם, השיב הפר ואמר לאליהו לעיני כל העם, אני וחברי יצאנו מבטן אחת וגדלנו במרעה אחד ועל אבוס אחד, והוא עלה לחלקו של הקדוש ברוך הוא ושמו של הקדוש ברוך הוא מתקדש עליו, ואני עליתי

תְּשִׂימוּ: כִּי וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ וַיִּקְרְאוּ בְּשֵׁם־הַפֶּעַל מִהַבְּקָר וְעַד־הַצְּהָרִים לֵאמֹר הַפֶּעַל עֲנֵנוּ וַאֲיֵן קוֹל וַאֲיֵן עֲנָה וַיִּפְסְחוּ

וידלגו (מ"ד) וירקדו (רש"י) על־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה [ב] כי זו היתה דרך עבודתם (מ"ד) [וי"א שדילגו על המזבח אשר

עשה אליהו והרסו אותו וזה שכתוב לקמן וירפא את מזבח ה' ההרוס (מלבי"ם)]: כִּי וַיְהִי בַצְּהָרִים וַיְהִי לַעֲגֵי בָהֶם

אֵלָיָהוּ וַיֹּאמֶר קְרְאוּ בְּקוֹל־גְּדוֹל' כִּי־ הלא אלהים הוא רק שעדיין לא שמע כִּי שִׁיחַ

מדבר עם מישהו וְכִי־שָׁיַג לֹא ואולי משיג ומעיין בחכמות וְכִי־דָרַךְ לֹא או שהוא בדרך רחוקה (מ"ד), או בבית הכסא

הוא (רש"י), או אֲוֹלֵי יִשָּׁן הוּא וע"י שתקראו בקול גדול וַיִּקְרְאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל

כמו שאמר להם אליהו הנביא, ואפילו שאמר להם הדברים בלגלוג והיתול וַיִּתְגַּדְּדוּ חתכו ושרטו בשרם (מ"ד) כְּמִשְׁפָּטִים

בַּחֲרָבוֹת וּבְרַמְחִים עַד־שִׁפְך־דָּם עֲלֵיהֶם שאולי ישן הוא וירגיש בצער הדקירות של הנביאים (מלבי"ם):

כִּי וַיְהִי כַּעֲבַר הַצְּהָרִים וַיִּתְנַבְּאוּ עשו עצמם כמתנבאים שתדד אש עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאוֹ

נתעייפו ולא נתנבאו עוד וַאֲיֵן־קוֹל וַאֲיֵן־עֲנָה וַאֲיֵן קָשֶׁב אין מי שיקטיב להם כי הכל הבל וריק (מ"ד): לֹא־וַיֹּאמֶר

אֵלָיָהוּ לְכָל־הָעָם גִּשׁוּ אֵלַי וְתִרְאוּ שֶׁאֵין הָעֲרֵמָה בְּדַבַּר (מ"ד) וַיִּגְשׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא

תיקן ובנה אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה הַהָרוּס [ג] הוא המזבח שבנה שאול בכרמל, ומלכי ישראל הרסו המזבחות שבנו לשם שמים

ועתה בנה אליהו את המזבח שבכרמל (רש"י): לֹא וַיִּקַּח אֵלָיָהוּ שְׁתֵּימָה עֲשָׂרָה אֲבָנִים לעורר זכות השבטים

הקדושים (ד"ק) כְּמִסְפַּר שְׁבַטֵי בְנֵי־יִעֲקֹב להזכיר זכות יעקב אבינו (מ"ד) אֲשֶׁר הָיָה דְבַר־יְהוָה

אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שִׁמְךָ כי ישראל למעלה מהמזלות ומושלים על המלאכים (ע"פ מלבי"ם): לֹב וַיִּבְנֶה

אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תְּעֹלָה עֲשָׂה חפירה (מ"ד) כְּבֵית סָאתִים זָרַע

כשיעור מקום זריעת סאתים ושיעורו חמישים אמה על מאה אמה כחצר המשכן (רש"י) סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ שילכו בה המים להגדיל הנס

עיונים והארות

לאחר שאמר אליהו לפר שיתקדש שם שמים על ידו, עדיין לא הלך להשחט לעבודה זרה, ורק על פי הוראת נביא עשה כן. והם הם הדברים שאין על האדם לחשב אלא חשבון המעשים בלבד ולא חשבון התכלית, כי התכלית לאלקים הוא (שיחות מוסר ויחי תשל"ב)

ג. וירפא את מזבח ה' - שרפא אותם והביאן מן הדרך הרעה לדרך טובה על ידי שעשה להם הנסים, וכיון שראו כן אמרו ה' הוא האלקים. בעולם הזה שאילולים מצויים אמרו ה' הוא האלקים, אבל לעולם הבא כשימלוק הקב"ה עלינו אומרים והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד (תנחומא).

ב. ויפסחו על המזבח אשר עשה - וכי הוא עשה, והלא הם עשו, אלא מלמד שחיאל עשאו נבוב ושמנו אותו בתוכו, ואמרו לו כשתשמע את הקול מיד חתה האש אשר בידך והדלק מתחתיו. מיד זימן הקב"ה נחש ונשכו ומת. (ילק"ש).

ידוע מה שאומרים בשם הגאון רבי ישראל מסלנט ז"ל, שהכוונה ללמוד מכח רצונו של פר זה, שלא היו יכולים תשע מאות איש להזיזו ממקומו, כיון שלא רצה להשחט לעבודה זרה, ומכאן שאף בכוחו של אדם כן, שאם יבין נחיצות הענין, הרי בידו כוחות שלמעלה מן הטבע.

ועוד אנו לומדים מפר זה, שלעולם אל יתחשב אדם בתכלית היוצאת מן המעשים אלא במעשים עצמם, שהרי אף

לָגַ וַיַּעֲרֹךְ וַיְסַדֵּר (מ"ד): לָגַ וַיַּעֲרֹךְ וַיְסַדֵּר (מ"ד) **אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפֶּר וַיִּשֶׂם עַל־הָעֵצִים:** **וַיֹּאמֶר**
מִלֵּאוֹ אַרְבַּעַת כַּדִּים [ד] מַיִם להגדיל הנס וַיַּצְקוּ וַיִּשְׁפְּכוּ **עַל־הָעֵלָה וְעַל־הָעֵצִים** וזה נעשה
 על ידי אלישע כי נעשו אצבעותיו כמעיינות ונתמלאה התעלה (רש"י) **וַיֹּאמֶר שָׁנוּ שִׁפְכוּ פַעַם שְׁנִית וַיִּשְׁנוּ** ושפכו פעם שנית
וַיֹּאמֶר שִׁלְשׁוּ שפכו פעם שלישית **וַיִּשְׁלְשׁוּ** ושפכו פעם שלישית (מ"ד): **לָה וַיִּלְכוּ הַמַּיִם סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ**
 סביב מקום המערכה (מ"ד) **וְגַם אֶת־הַתְּעָלָה מִלֵּא־מַיִם [ה]:** לָה וַיְהִי בַעֲלוֹת הַמִּנְחָה בַעַת
 העלאת מנחת הערב **וַיִּגַּשׁ אֱלֹהֵהוּ הַנְּבִיא [ו] לְהַתְּפִלָּה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק**
וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כאשר תרד האש מן השמים **כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים** משרה שכינתך (מ"ד) **בְּיִשְׂרָאֵל**
 וכאשר תשלחני לעתיד לבשר הגאולה יאמינו בי (רד"ק) **וְאֲנִי עֹבְדְךָ וּבְדַבְרֶיךָ (וּבְדַבְרֶיךָ קָרִי) עֲשִׂיתִי**
 שחקרבתי בבמה בשעת איסור הבמות (רש"י) **אֶת פְּלִי־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:** לָה עֲנֵנִי יְהוָה עֲנֵנִי [ז] עֲנֵנִי

עיונים והארות

הנהוגים שמתבטלים במים. ומיהו עדיין יש לחוש שיאמרו שח"ו הוריד האש ע"י מלאכי חבלה הגבוהים שבזה אין ביטול במים והוא כישוף עצום שאין הכל בקיאים בו וע"ז התפלל ענני שתסיח דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים כלומר תסיח דעתם ממה שעסוקים בענין שנתתי המים לאות שאינם כשפים ולא יחשבו דאיכא אופן גם בכשפים שאינו מועיל מים לבטלם: ומיהו אני בעניי כתבתי בקונטרסי פתח עינים שם בברכות דלק"מ דלבטול הכשפים צריך מים חיים כמו שפירש"י ע"ש. ויתכן דכוונת אליהו ז"ל להמשיך החסדים הרומזים למים למזבח שהוא כינוי לשכינה והיו ד' כדים בג' פעמים כנגד ג' שמות אהיה הויה אדני וא"ש ההי"ב ואפשר דהיה בכדים בסוד ותמלא כדה ותעל. גם כדים גימט' בחדסד בסוד והוכן בחדסד כסא (הגאון חיד"א)

ד. ארבעה כדים - הנה צריך להוריד שפע המטר מן המקור העליון, שידוע כי ארבע חיות נושאות את המרכבה העליונה והתחתונה שדרך שם יעבור השפע, ולנגדם מלא ארבעה כדים להוריד השפע מארבע כנפות הארץ העליונה שבעולם האצילות אל עולם הכסא. שנו - להריק השפע מארבע נושאי הכסא אל עולם המלאכים. שלשו - להוריד המים מן ארבעה חיות שראה יחזקאל מרכבה התחתונה המלאכית אל האופנים שהוא העולם השפל.

ה. וגם את התעלה מלא מים. וגם את התעלה מלא - וכי תעלה על דעתך שמן י"ב כדי מים נתמלא כל המקום ההוא, אלא אמר לתלמידיו מי שיש לו מים יבא ויצוק על ידי, בא אלישע ויצק על ידיו, ונעשו אצבעותיו כמעיינות עד שנתמלא כל המקום ההוא מים, שנאמר פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו (תנ"כ).

ו. ויהי בעלות המנחה - א"ר חלבו א"ר הונא לעולם יזהר אדם בתפלת המנחה, שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה, שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו (ברכות ז).
וַיִּגַּשׁ אֱלֹהֵהוּ הַנְּבִיא - ואליהו מקריב בחוץ בשעת איסור הבמות. א"ר שמלאי הקב"ה אמר לו, שנאמר ובדברך עשיתי (ירוש' תענית פ"ב).
וּבְדַבְרֶיךָ עשיתי - אם יאמר לך אדם למה בנה אליהו מזבח בהר הכרמל והקריב ובית המקדש היה קיים באותה שעה, אמור לו כל מה שעשה לשמו של הקב"ה עשה, שנאמר ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה (תנ"כ).
ז. ענני ה' ענני - ענני בזכותי, ענני בזכות תלמידי... א"ר אמי, אמר אליהו, רבוננו של עולם, ענני שתרד אש מן השמים

וַיֹּאמֶר מלאו ד' כדים מים וכו' ענני ה' ענני וכו' - יש מי שפירש דטעם יציקת המים הללו היינו משום שאמרו בסנהדרין (סוף פ' ד' מיותות) זעירי זבן חמרא אזל לאשקויי מיא פשר וקם גמלא וכו' מי איכא דזבין מידי הכא ולא אזיל למבדקיה במיא, הא למדת דמעשה כשפים לא יצליחו במים ומשום הכי אליהו זכור לטוב הרבה להביא מים על המזבח וגם התעלה מלא מים להראות שאינם מעשה כשפים עכ"ד וקשה על זה ממ"ש פ"ק דברכות דף ט' ענני שתרד מן השמים ותאכל כל אשר על המזבח וענני שתסיח דעתם כדי שלא יאמרו מעשה כשפים ובגמרא עצמה קשה דאין כשפים מתקיימים במים ואמאי הוצרך לתפלה. וכ"ש וק"ו לפירוש הנזכר דזה היה כונת אליהו זכור לטוב. ואפשר שנודע שיש שדים ארציים ויש אויריים והאויריים כחם יותר חזק והגם דרז"ל אמרו בלהטיהו כשפים בלהטיהם מעשה שדים ופירשו הראשונים דמעשה כשפים על ידי מלאכי חבלה הדומים ללהט להבה אפשר דגם במלאכי חבלה יש חילוק דמעשה כשפים הנהוג ומצוי זה מתבטל במים. ומיהו יש כשפים על ידי מלאכי חבלה הגבוהים שאינם מתבטלים במים. ובה נתיישב לשון הש"ס דקאמר שתסיח דעתם שלא יאמרו מעשה כשפים דהול"ל בקצרה ענני שלא יאמרו מעשה כשפים והגם שיש לומר בזה בפשיטות דקאמר הכי משום דבעי למילף מדקאמר ואתה הסבות את לבם אחורנית. לדרכנו יתישב והוא דידוע דכל מה שנוכל לעשות דרך טבע יש לעשות ולכן אליהו זכור לטוב מלא המזבח והתעלה מים להראות שאינו מהכשפים

בהורדת האש, ענני במטר (ת"י), ענני שלא יאמרו מעשה כשפים זה (רש"י) **וַיִּרְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי־אַתָּה יְהוָה**
הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסַּבֵּת אֶת־לִבָּם אַחֲרַיִת ליבם שהיה אחורנית ורחוק ממך תסב אותו עתה אליך (מ"ד):
לֹא־וַתִּפֹּל אִשׁ־יְהוָה וַתֹּאכַל אֶת־הָעֵלָה שהיא העיקר שבעבורה ירדה האש, ואח"כ **וְאַת־**
הָעֵצִים שהם מכשירים הקורבן, ואח"כ **וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפְרָה וְאֶת־הַמִּים אֲשֶׁר־**
בַּתְּעֵלָה לבסוף (מלבי"ם) **לְחַכָּה** יבשה ושרפה הכל עד שלא נשאר בתעלה שום לחות (רד"ק): **לֹט וַיִּרְא כָּל־הָעָם**
וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם להשתחוות לה' (מ"ד) **וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים** ולא הבעל (רש"י) כי דאו שע"ז אין
 בה ממש, וחזרו ואמרו **יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים** [ה] אמרו ושנו לחזק האמונה (רד"ק):

שאלות ברש"י על הפרשה

- א. מה הוא הכיור וכנו? והיכן שם אותו? ואיך היה מקדש ידיו ורגליו ממנו?
 תשובה
- ב. האם רק המשמש במזבח טעון קידוש ידים ורגלים? או גם אפי' נכנס להיכל?
 תשובה
- ג. איך עשו את שמן המשחה? ומה הם הסממנים ששמו בתוך השמן?
 תשובה
- ד. הסבר: כל הנוגע בהם יקדש.
 תשובה
- ה. הסבר: שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם.
 תשובה
- ו. על בשר אדם לא יסך ובמתכונתו לא תעשו לכם - מי חייב, הרוקח או הסך ממנו?
 תשובה
- ז. הסבר הפסוק כולו: קח לך סמים וכו'.
 תשובה

שאלות מספר בן איש חי שנה א'

- א. רשום כמה טעמים שאומר רבנו שכל אחד צריך לומר את כל הווידוי למרות שיש דברים שאין בו.
 תשובה
- ב. מה פירוש: חטאנו אנחנו ואבותינו?
 תשובה
- ג. איך מכים על הלב בעת הווידוי? והיכן נמצא הלב? ומדוע מכים על הלב?
 תשובה

עיונים והארות

כנגד אנכי ה' אלקיך. תנו רבנן שש אשות הן, יש אש אוכלת ואינה שותה, יש שותה ואינה אוכלת, ויש אוכלת ושותה, ויש אוכלת לחין כיבשים ויש אש דוחה אש, ויש אש אוכלת אש. יש אש אוכלת ושותה הא דידן... שותה ואוכלת דאליהו, דכתיב ותאכל את העולה ואת העצים וגו' ואת המים אשר בתעלה לחכה (יומא כ"א).

וענני שתסיח דעתם שלא יאמרו מעשה תוהו הם, מעשה כשפים הם (ברכות ה').
וְאַתָּה הַסַּבֵּת אֶת לִבָּם - א"ר אלעזר אליהו הטיח דברים כלפי מעלה, שנאמר ואתה הסבות את לבם אחורנית. אמר רבי שמואל בר רב יצחק מנין שחזר הקב"ה והודה לאליהו, שנאמר ואשר הרעותי (ברכות ל"א).
 ה. ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים - ה' הוא האלקים,

- תשובה
- ד. מה אומרים מיד אחרי הווידוי לפי רבנו? ומה יוצא מזה לגבי הנוסח שאנחנו אומרים אחרי הווידוי: אל ארך אפיים אתה וכו'?
- תשובה
- מה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה לגבי מה אומרים אחר הווידוי בשני וחמישי?
- תשובה
- ה. מה צריך לעשות כשאומר את הי"ג מדות? ומה יאמר אחר הי"ג מדות?
- תשובה
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה לגבי מניין י"ג מדות באצבעותיו?
- תשובה
- ו. מה נעשה בזמן אמירת הווידוי, בזמן אמירת הי"ג מדות, ובזמן אמירת נפילת אפיים?
- תשובה
- ז. האם היחיד יכול לומר י"ג מידות? ומדוע? ומה יעשה אם רוצה לאומרם? ומה יעשה בי"ג מדות שבתחנונים של שני וחמישי?
- תשובה
- ח. איך ינהג כשאומר ויעבור?
- תשובה
- ט. למה צריך לשים לב בין ה' ה' ומדוע?
- תשובה
- י. מתי טוב לומר י"ג מדות של רחמים חוץ מהתפילה?
- תשובה
- יא. האם צריך לשים הפנים על זרועו השמאלית כשאומר נפילת אפיים? ואיך היה המנהג בבגד?
- תשובה
- יב. האם אפשר לומר נפילת אפיים גם במקום שאין ספר תורה? ומה הדין האם יאמרו י"ג מדות ונפילת אפיים אם עבר קריאת המוג'רוב?
- תשובה
- ומה דעת רבנו עובדיה יוסף ע"ה לגבי סוף הזמן לאמירת י"ג מדות ונפילת אפיים?
- תשובה
- יג. מה צריך לכוון כשאומר ובא לציון גואל וכו'?
- תשובה
- יד. איך נקראת קדושת ובא לציון? ומדוע? ומה היה העניין שבעקבותיו תיקנו אותה?
- תשובה
- טו. מתי חולצים את הציצית ואת התפילין? ומה צריכים לכוון בפסוק והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד?
- תשובה